

דרישה וחקירה

קובץ תורני
לכל המשפחה
גליון קצח
נצבים וילך תשפ"ג
ראש השנה תשפ"ד

להערות והצטרפות לרשימת התפוצה, יש לפנות לעורך: יהושע לינטופ בכתובת: lintop200@gmail.com

ברכת כתיבה וחתימה טובה למנויים ולכל בית ישראל למהדורת המייל מצורף קובץ הלכות ומנהגים
לראש השנה שחל בשבת (תשפ"ד), ממורינו הגאון רבי ישראל זיכרמן שליט"א, ניתן להשיג בכתובת הנ"ל

הקובץ יוצא לאור בחסות מכון 'גם אני אודך', בראשות הגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א

מדורים מגדולי ישראל

הדרכות וחיזוקים / מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל (עמ' 2): מזונותיו של אדם קצובין מראש השנה לראש השנה. דאגת הפרנסה בנישואי הילדים.

'חיים של תורה' / מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל (עמ' 3): עניני סליחות, ותקיעת שופר בחודש אלול. 'אורות אילת השחר' / מרן

ראש הישיבה הגר"א שליט"א שטינמן זצוק"ל (עמ' 4): סיפר הגה"צ ר' דן סגל, שפעם אחת בערב ר"ה ביקש ממנו רבינו ברכה לשנה החדשה, וביקש ממנו ברכה שלא ימות בלא תשובה, והתחיל לבכות מאוד, עד שחיבקתי אותו כדי להרגיע אותו...
'מתיקות התורה' / מרן עמוד ההוראה הגר"י זילברשטיין שליט"א (עמ' 6): כיצד יתכן שאדם צריך לקבל עליו רק שבת, ולא ראש השנה? למה ההבדל בין ר"ה שחל להיות ביום חול, לר"ה שחל להיות בשבת? למה מותר לנו לצאת בתכשיטים כי אין לנו רה"ר, ואילו בשופר אסור לתקוע? חכם התוקע בשופר בר"ה שחל בשבת ומברך, האם יענו אמן?

מדורים על הפרשה והמועד

'אוצרותיהם אמלא' / הגר"א טורק שליט"א (עמ' 7): מרן הגר"א מ שך זצ"ל היה רגיל לחזור ולומר, מה ששמע פעם מרבו מרן הגר"י מברסק זצ"ל, כי שבועיים לפני ראש השנה הוא כבר מאבד טעם בחיי העולם הזה, ואין לו עוד תיאבון לאוכל...

'פניני פרשת השבוע' / הגר"א קובלסקי שליט"א (עמ' 8): למחרת הופיעה בעבודה כהרגלה מקדם, והמנהל קידם את פניה בעיניים מופתעות. 'זהו, הכל עבר? איך? הרי רק אתמול סיפרת כמה כואב ומייסר?' - שאלו כולם. 'קיבלתי על עצמי לזרוק את המכשיר, הוא הלך ואתו הכאבים. זהו!'

'זוארטים וסיפורים' / הגר"ש קולדצקי, הגר"ב רובין והגר"ח אייזנבאך שליט"א (עמ' 12): הביאו את הכפריים לפני המלך, והם השתחוו לפני אפים ארצה ואמרו: "אמנם חטאנו בהשליכנו את האבנים - אך ורק למראית עין. כי האבנים הללו הן יהלומים גולמיים, ויש בכוחנו ללטשן, עד שיבהיקו כזוהר הרקיע, ויזהירו כעצם השמים לטוהר!"

'סיפור ושאלה בצידו' / האיחוד בחידוד (עמ' 17): כשראה ג'מאל שתוכניתו כשלה, התבלבל לגמרי, וכחלוף רגע ניסה להתעשת כשהבין שכלתה אליו הרעה, ועמד לשלוף את חרבו ולהכות בה את הסולטאן. אבל הסולטאן שהיה מוכן לבאות, ברח לאחור וציוה על חייליו שיתפסו את ג'מאל ובמעמד כל הקהל יורידו לו את ראשו...

'עשרה מי יודע' / יהושע לינטופ, הגר"ש סטורין והגר"ש חזקיה שליט"א (עמ' 9): האם הרהור תשובה מועיל, או שצריך מעשים? האם הקב"ה מל את לב האדם, או שהאדם צריך למול את לבבו? צורת קריאת 'הקהל' האם נסתמו ממשה מעיינות החכמה?

מדורים שונים

'מתיקות השבת' / הגר"ש לוינשטיין שליט"א (עמ' 14): "אתה בא לומר לי שאני סנילי לחלוטין?" - שואג הקונה, שמעולם לא קנה - "אתה רוצה לומר לי שאני לא יודע מה עשיתי ומה לא עשיתי? אני מודיע לך שלא הזמנתי ולא שילמתי, ואיני מתכוון לאשר שום תשלום שנגבה ממני בחסר ידיעתי..."

'שתולים בבית ה' / הגר"י פליסקין שליט"א (עמ' 15): בענין חשיבות לימוד גמרא בעיון. 'אוצר היסודות והחקירות' / יהושע לינטופ (עמ' 16): חלויות - חלוקה.

המדורים: 'ביאורי תפילה' (עמ' 20) | 'מחודדים בפיך' (עמ' 23) | 'מרגליות שאול' (עמ' 22) | החפצים בחיים (עמ' 24)

הדרכות וחיזוקים

ממון ראש הישיבה הגאון רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוק"ל ■ מתוך סדרת הספרים 'דרכי החיזוק'

מזונותיו של אדם קצובין מראש השנה

אמרו חז"ל (ביצה טז, א) כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, ופירש רש"י "כל מה שעתיד להשתכר בשנה שיהא ניזון משם קצוב לו כך וכך ישתכר בשנה זו, ויש לו ליזהר מלעשות יציאה מרובה, שלא יסיפו לו שכר למזונות אלא מה שפסקו לו", היינו שאי אפשר להרוויח יותר ממה שנקצב לו, ולכן צריך להיזהר בהוצאותיו במשך השנה שלא יבזבז יותר מדי, כי עלול לגרום בזה שיחסר לו בסוף השנה.

ובגמרא ב"ב דף י' מובא מעשה ברבי יוחנן בן זכאי, שראה בחלומו שנגזר על בני אחותו שיפסידו באותה שנה שבע מאות דינרים, והלך והוציא מהם לצדקה את הסכום הזה פחות שבעה עשר דינרים, ובערב יום כיפור הגיעו מבית הקיסר ותפסו מהם שבעה עשר דינרים, ואמר להם רבי יוחנן שאין להם מה לדאוג ולא יתפסו מהם יותר, כי את יתר הסכום שנגזר עליהם להפסיד כבר נתנו לצדקה, ולא יפסידו יותר מזה.

עושר וכבוד על חשבון העולם הבא

אמנם גם מי שנקצב לו בראש השנה עשירות ויש לו הרבה ממון, צריך להיזהר שלא ליהנות מהעשירות יותר מדי, כי כל ההנאות הגשמיות באות על חשבון העולם הבא, וכמו שכתב באיגרת הגר"א שכל ההנאות יתהפכו בקבר למרה.

ובפרט הנאה של כבוד, שזה הנאה נפשית, כתב בכתר ראש (אות קל"ז) "אינו דומה הניכיון בעולם הבא עבור הנאה גולמית של מעדנים מהניכיון עבור כבוד שהוא הנאה רוחנית" [ועיין חפץ חיים על התורה פרשת בהעלותך מה שהאריך לבאר בזה].

ובהגות בכתר ראש שם מובא מספר חסידים שכתב: "אל ישמח אדם אם מכבדים אותו הבריות, כי לפי הכבוד וההנאה שיש לו מנכים לו מזכויותיו בעולם הבא", ולפעמים מכבדים אדם בעל כורחו, וצריך להיזהר מאד שלא ליהנות מהכבוד שנותנים לו, כמו שכתב בספר חסידים כי הכל תלוי "לפי הכבוד וההנאה שיש לו".

ומצינו בגמרא (סנהדרין ז, ב) על רב ומר זוטרא חסידא שהציבור היו מכבדים אותם, והיו אומרים לעצמם פסוקים של ענווה, ופירש רש"י כדי שלא תזוח דעתם עליהם, היינו שלא היה חשש שהם "יתגאו" ממש, רק שמא "תזוח דעתם", והיינו שמא יזוזה משהו משלמות מדרגת הענווה, אם ירגישו איזה קורת רוח והנאה מהכבוד, ולכך היו אומרים פסוקים לשכנע את עצמם שהכבוד אינו מגיע להם.

ביאור בקשת חיים של עושר וכבוד

והנה בברכת החודש מבקשים "חיים של עושר וכבוד", ולכאורה הרי נתבאר כי בעשירות וכבוד מפסידים הרבה עולם הבא, ומדוע מבקשים על זה? ויש לפרש שאין הכוונה לכבוד ועשירות גשמיים, אלא כמו ששינו (אבות ד, א) איזהו עשיר השמח בחלקו, איזהו מכובד המכבד את הבריות.

איזהו עשיר השמח בחלקו, כי מי ששמח בחלקו לא חסר לו כלום, וכפי שמצינו ביעקב אבינו שאמר (בראשית לג, יא) "כי חנני אלוקים וכי יש לי כל", ופירש רש"י "יש לי כל סיפוקי, ועשו דיבר בלשון גאווה יש לי רב יותר ויותר מכדי צרכי", היינו שיעקב אבינו שמח בחלקו, והרגיש שיש לו כל צרכו, ולא חסר לו כלום, ואילו עשו אמר שיש לו הרבה, אך לא היה שמח בחלקו, ולהיפך ככל שהיה לו יותר עשירות הרגיש שחסר לו יותר, כמאמרם (קהלת רבה א, ג) יש לו מנה רוצה מאתיים יש לו מאתיים רוצה ארבע מאות. ועל זה מבקשים "חיים של עושר" שנזכה לשמוח בחלקנו.

וכך גם המכבד את הבריות, זהו הכבוד האמיתי, שאינו חושב על כבוד עצמו, רק דואג לכבודם של אחרים, ובזה יש הרגשה נעימה יותר מהכבוד שמקבל מאחרים.

וזה הביאור במה שאמרו (אבות ו, ג) אין כבוד אלא תורה, כי מהו הכבוד? הרגשה נעימה שאדם נהנה כשמכבדים אותו, אבל התורה נותנת הרגשה נעימה יותר מהכבוד, עד שאינו זקוק לשום כבוד אחר, מרוב התענוג וההנאה שיש לו בלימוד התורה.

דאגת הפרנסה בנישואי הילדים

הנה חמדת הממון מעבירה את האדם על דעתו ועל דעת קונו, ופעמים שמביאה גם לידי איסורים, מלבד עצם המידה הרעה של חמדת הממון, לפעמים זה גורם לשקר, או שגורם לצער ולפגוע ולגרום הפסד ממון לאחרים.

וכל זה נובע מחוסר אמונה, שלא יודעים שכל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה (ביצה טז, א), ואי אפשר להרוויח יותר ממה שנקצב מן השמים.

ובדרך כלל יש תירוץ, שדואגים מה יהיה אחר כך, ומה יעשה בעוד כמה שנים,

הלא יש לו ילדים קטנים שצריך לחתן אותם, ויצטרך לשלם הוצאות חתונה ודירה, ודואג כבר מעכשיו מהיכן יהיה לו, ומחפש כל מיני אופנים להרוויח בשביל העתיד. אבל האמת היא שהכל קצוב, ובלאו הכי יקבלו את מה שמגיע, ואין לעשות השתדלות יתירה.

וכך היה אומר מרן החזון איש זצ"ל, כשהיה ויכוח בין שני מחותנים, וכל אחד מבקש שהשני ישלם את ההוצאות עבור הזוג הנישאים, אמר החזון איש על מה הם מתווכחים, הרי בני הזוג יקבלו מן השמים את מה שמגיע להם, ומי שייתן את ההוצאות אינו אלא צינור שדרכו מעבירים את הכסף מן השמים לבני הזוג, ומה אכפת לו לתת, אדרבה כדאי לו שהוא יהיה הצינור, שהרי הוא יכול לתת. ולא מדובר כשאינו יכול, רק מצד חמדת הממון יש לו חשבונות שהשני ייתן ולא הוא.

חמדת הממון

יש פסוק בירמיה (יז, יא) "עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל", היינו שאם אדם מרוויח עשירות בצורה שאינה ישרה, סופו להפסיד אותה, לא בסוף ימיו אלא "בחצי ימיו", כגון אם חי שבעים שנה, יפסיד את העשירות כבר בגיל שלושים וחמש, כך פשוטו של מקרא, וגם "באחריתו יהיה נבל", היינו מלבד מה שיפסיד את העשירות, הוא גם יהיה אדם נבזה, שמבזים אותו.

ונזכיר ב' דוגמאות עד היכן מגיעה חמדת הממון.

הנה בנוהג שבעולם כשעושים שידוך משלמים דמי שדכנות לשדכן, ומעשה שהיה שהציעו שידוך לבחור אחד, ומשפחתו כבר הסכימו לגשת לשידוך, אבל צד הכלה ביקשו לברר עוד, ופנו לאדם שהכיר אותם ואת צד החתן וביררו אצלו, והמליץ בעד ההצעה. ומיד אחר כך הלך אותו אדם בעצמו והציע את השידוך למשפחת הבחור, למרות שהם כבר ידעו מההצעה, והוא לא חידש להם כלום, אף על פי כן הלך גם הוא להציע להם, בתקווה אולי ישלמו לו דמי שדכנות...

וכן היה עובדא באדם שביקש לקנות דירה, והתעניין תחילה אצל השכנים של המוכר, לשמוע מה הם אומרים על הדירה הזאת, ונתנו לו את המידע שביקש מהם. אבל אחר כך נודע לו שהשכנים האלו מצפים לקבל ממנו דמי תיווך, למרות שלא תיווכו בזה כלל, ורק השיבו לשאלות ששאל אותם. ונאלץ לקנות דירה במקום אחר, כי לא רצה שיבואו אליו בטענות על מה שלא שילם דמי תיווך. זהו הטבע של חמדת הממון.

והעצה לשינוי הטבע היא ללמוד ספרי מוסר המשפיעים חיזוק האמונה.

חיים של תורה

תשובות מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל

נערך עם הוספות ומראה מקומות ע"י הרה"ג רבי מתתיהו גבאי שליט"א, בסדרת הספרים 'מועדי הגר"ח' באדיבות מכון 'גם אני אודך', בראשות הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א

תשובה: כן.

וכ"כ בס' אבני ישפה הל' תפילה פט"ו ס' י"ח י"ט, בשם בעל המנחת שלמה דאין חיוב לומר סליחות לפני התפילה.

בדיני תקיעת שופר בחודש אלול

עומד באמצע שמו"ע אם ישמע שופר

שאלה: מי שעומד באמצע שמונה עשרה בחודש אלול, ושומע תקיעת שופר אם יפסיק כדי לשמוע.

תשובה: אפשר.

וכ"כ בתשו' משנת יוסף ח"ט ס' ס"ז ובשו"ת שבט הקהתי ח"ג ס' קפ"ד שיכול לשמוע, ובשו"ת רבבות אפרים ח"ב ס' קנ"ט ובס' נטעי גבריאל ר"ה פ"ד ס' ו' שלא ישמע באמצע שמו"ע, ובס' האלולים קודש לה' פ"ה ס' ט"ו הערה 256 הביא ממרן שליט"א שמדינא יכול אבל אין ראוי שהוי רק מנהג. ובס' חשוקי חמד ר"ה ל"ד ע"א לא ישמע.

מתפלל ביחידות

שאלה: מתפלל ביחידות בחודש אלול אם צריך לתקוע בשופר, או ה"ז נתקן רק לציבור. תשובה: כמדומה שלא.

ובס' דולה ומשקה עמ' רי"ד השיב מרן שליט"א שנכון לילך למנין אחר כשלא שמע במנין שלו, ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ב ס' מ"ח כתב שמתפלל ביחיד א"צ לתקוע, אולם בשו"ת שיח יצחק ס' רס"ד ס"ל שצריך לתקוע, ובשו"ת רבבות אפרים ח"א ס' שצ"ד, הביא ממרן שליט"א אין נוהגים רק בציבור, וע"ע בשו"ת מנחת חן ח"א ס' נ"ג ובס' רץ כצבי ירח האיתנים ס"א, ובשו"ת רבבו"א ח"ח ס' רל"א ובתשו"ה"נ ח"ד ס' קל"ג ובשו"ת דברי שלום ח"ו ס' קנ"ו. ובשו"ת אדרת תפארת ח"ז ס"ס כ'.

עמידה בתקיעת שופר באלול

שאלה: כשתוקעין שופר בחודש אלול, אם צריך לעמוד, או אפשר לישב. תשובה: אפשר לישב.

ובפעם אחרת השיב מרן שליט"א ע"ז לא שמענו נוהגין, אולם בשו"ת שבט הקהתי ח"ד ס' רל"ט כתב שהמנהג לעמוד, וע"ע מש"כ בזה בשו"ת מקדש ישראל ימים נוראים ס"ד, ובס' נטעי גבריאל ר"ה פ"ד ס"ה.

תקיעת שופר ע"י קטן

שאלה: אם קטן יכול לתקוע שופר בחודש אלול בשע"ד. תשובה: אם הגיע לחינוך.

ובשו"ת מקדש ישראל ימים נוראים ס"ג כתב שרק גדול יתקע, וע"ע בשו"ת שבט הקהתי ח"א ס' קפ"ה ובס' נט"ג פ"ד ס"ח. ובשו"ת אבני דרך ח"ב ס' קט"ו.

שופר פסול

שאלה: אם אפשר לתקוע בשופר פסול בחודש אלול בשע"ד. תשובה: אין לו טעם וריח.

וכן הוכיח בשו"ת שבט הקהתי ח"א ס' קפ"ה שצריך שופר כשר, ועיין בס' רץ כצבי ירח האיתנים ס"א אות ז', ובס' האלולים קודש לה' פ"ה ס"א הערה 234 הביא ממרן שליט"א ע"פ הריטב"א ר"ה כ"ו ע"ב שאין מעכב לתקוע כדין ע"ש, ובס' תורת המועדים ס' תקפ"א הביא ממרן שליט"א דל"מ שופר פסול. וע"ע בס' מועדי ישראל ימים נוראים ס"א ובהמאור אלול תשע"ו מש"כ הגר"צ תמיר.

שמיעת שופר בטלפון

שאלה: אם אפשר לשמוע בחודש אלול שופר ע"י טלפון. תשובה: לא מסתבר.

ועמש"כ בזה בס' רץ כצבי ירח האיתנים ס"א אות י'.

בדיני הסליחות

הגיע באמצע סליחות

שאלה: בסליחות בחודש אלול אם הגיע באמצע הסליחות, אם יתחיל מתחילה, או היכן שהציבור אוחז. תשובה: כרצונו.

ובס' אורחות רבינו ח"ב עמ' קס"ז מובא שהקהילות יעקב כשהיה מאחר לסליחות היה אומר היכן שהציבור אוחזים, וע"ע בשו"ת רבבו"א ח"ח ס' רל"ד אות ו' ובשו"ת מקדש ישראל ימים נוראים ס' ל"ז מש"כ בזה, ובס' האלולים קודש לה' פ"ב ס"ח הערה 559 הביא ממרן שליט"א שיאמר היכן שהציבור אוחז ובס' אשרי האיש פע"ג ס' י"ז.

קטן באמירת סליחות

שאלה: אם צריך לחנך קטן באמירת סליחות בחודש אלול. תשובה: כן [כמה שיוכלו].

ובס' אורחות רבינו ח"ב עמ' קס"ז מובא שנוהגים להעיר הילדים רק בארבע ימים, והם, יום הראשון לסליחות, ער"ה, זכור ברית, עיו"כ, וע"ע בשו"ת מקדש ישראל ימים נוראים.

סליחות ליטא פולין

שאלה: מי שאומר סליחות נוסח ליטא ומתפלל בביהכ"ס שאומרים נוסח פולין אם יאמר עמהם, או כנוסח פולין. תשובה: הכל כמנהג המדינה.

ועמש"כ בזה בשו"ת רבבות אפרים ח"ח ס' רל"ד, ובס' דולה ומשקה עמ' רט"ו השיב מרן שליט"א ע"ז כרצונו.

אשה בסליחות

שאלה: אם אשה צריכה לומר סליחות בחודש אלול.

תשובה: כך נהגו.

ובס' האלולים קודש לה' פ"ז הערה 327 מובא ממרן שליט"א דטוב שיאמרו סליחות. ועמש"כ בס' רץ כצבי במעגלי השנה ח"א ס"א פ"ג, ובשו"ת אדרת תפארת ח"ז ס"כ

או"ג, ובס' נטעי גבריאל ר"ה פ"ה הט"ז.

י"ג מדות באמצע סליחות

שאלה: מי שעמד באמצע סליחות, ושומע י"ג מדות ממנין אחר אם צריך לענות.

תשובה: כן.

ועמש"כ בזה בשו"ת אגרות משה ח"ג או"ח ס' פ"ט ובשו"ת האלף לך שלמה ס' מ"ז ובשו"ת ויברך דוד ס' כ"ג.

יחיד שמתפלל

שאלה: יחיד המתפלל אם צריך לומר סליחות לעצמו. תשובה: כן.

ועמש"כ בזה בשו"ת מקדש ישראל ימים נוראים ס' מ"ב, וכן מבואר במשנ"ב ס' תקפ"א סק"ד וע"י בס' רץ כצבי עניני נשים ס"א פ"א.

סליחות קודם ברכת התורה

שאלה: אם אפשר לומר סליחות קודם ברכה"ת בשע"ד. תשובה: לא.

ועמש"כ בזה בשו"ת מקדש ישראל ימים נוראים ס' מ"ז, וכן מבואר במטה אפרים ס' תקפ"א ס' י"ב ובמשנ"ב ס' מ"ו ס"ק כ"ז.

סליחות אחר התפילה

שאלה: אם אפשר לומר סליחות אחר שמתפלל כשלא הספיק קודם.

תקיעת שופר באמצע פסוק וק"ש

שאלה: מי שביקשו ממנו באמצע פסוקי דזמרה, או באמצע ק"ש בין ברכה לתקוע שופר באלול אם יתקע.

תשובה: אם אין אחר יכול.

וכן התירו האשל אברהם מבוטשאטש מה"ת ס' נ"א ובשו"ת מהר"ם בריסק ס' כ"ו כשאין אחר. ובשו"ת משנת יוסף ח"ז ס' קנ"ב ובשו"ת מקדש ישראל ימים נוראים ס"ו.

שבחו לתקוע

שאלה: ציבור ששכחו לתקוע שופר בחודש אלול, אם יתקעו במנחה. תשובה: יכולים.

וכ"כ בשו"ת אגרות משה ח"ד או"ח ס' כ"א ובשו"ת משנת יוסף ח"א ס' צ"ו.

אשה בתקיעת שופר

שאלה: אם נשים צריכות לשמוע שופר בחודש אלול. תשובה: אם מתפללת בביהכ"נ.

ובס' האלולים קודש לה' פ"ה ס' י"ג השיב מרן ע"ז, פוק חזי מאי עמא דבר, והיינו שאין צריך לשמוע. ובס' רץ כצבי עניני נשים ס"א פ"ה.

עוסק במצוה

שאלה: מי שתוקע בשופר בחודש אלול אם יש לו פטור דעוסק במצוה פטור מהמצוה.

תשובה: אינו אלא מנהג.

קטן בתקיעת שופר

שאלה: אם צריך לחנך קטן לשמוע שופר בחודש אלול.

תשובה: טוב שיתחנך.

ועמש"כ בס' חינוך הבנים כהלכתו פפ"ז ס' ט"ז.

מלה"נ בשופר

שאלה: אם אמרי' מצוות לאו להנות ניתנו על שופר שתוקע בחודש אלול.

תשובה: זה רק מנהג.

ועמש"כ בשו"ת ישיב יצחק ח"ל ס' ס"ג אם במנהג אמרי' מלה"נ, ובשו"ת ציץ הקודש ח"ב ס' מ"ז, ובפ"א השיב מרן שליט"א אם במנהג אמרי' מלה"נ יתכן. וע"ע בס' מועדי ישראל ימים נוראים סו"ס צ"ו.

אורות אילת השחר

עובדות והנהגות ותשובות ממרן בעל 'אילת השחר' זצוק"ל מתוך הספר 'כאיל תערוג'

סיפר הגה"צ ר' דן סגל, שפעם אחת בערב ר"ה ביקש ממנו רבינו ברכה לשנה החדשה, וביקש ממנו ברכה שלא ימות בלא תשובה, והתחיל לבכות מאוד, עד שחיבקתי אותו כדי להרגיע אותו...

ראש השנה אצל גדולי הדורות

דרשה ומוסר בראש השנה

מסופר על הסבא מקעלם שלא רצה לומר דברי מוסר לבני הישיבה בר"ה, דאמר שיאמרו בשמים אם אתה אומר מוסר הרי אתה מחשיב עצמך צדיק וידקדקו עלי יותר בדין, וכשאני לא אומר איני מחשיב עצמי יותר מאחרים. (אילת השחר בראשית יט, יט)

וסיפרו לרבנו שהמשגיח הג"ר יחזקאל לוינשטיין אמר שבר"ה אינו משגיח. הטעם בכ"ז ביאר רבנו שלא לבלוט, ולהיות שוה עם כולם, שכך מיקל על עצמו את הדין.

ואמר רבנו שהג"ר איצ"ל פטרבורגר הי' אומר אותה דרשה בכל שנה בר"ה.

יוצרות ופיוטים

ציין רבנו שאמנם בישיבות לא נהגו לומר פיוטים מפאת שמתפללים בנחת ואין די זמן לומר הכל, אבל בזכרוננו שבביהכ"ס בבריסק אע"פ שאמרו את כל הפיוטים סיימו בראש השנה בערך ב 12 את התפילה. [וראה לעיל בעניני יו"ט מה שהבאנו בזה].

להוגה דעות בדין

הגרי"ח מבריסק היה בוכה מאד בימים הנוראים בפיוט לא-ל עורך דין כשהיה אומר 'להוגה דעות בדין'.

ר"ה שנת ת"ש

סיפר רבנו שבראש השנה שנת ת"ש הוא היה בעיירה קלארו בשוויץ ואירגנו מנין מצומצם לתפילה. באותו מנין התפלל הג"ר אייזיק שר, שנקלע באותה עת לשוויץ [ואחרי ר"ה המשיך את דרכו לארץ ישראל], והי' שם מנין מצומצם ממש [היו שם רבי ירוחם ורשנר, הרב בוצ'קו, רבי משה סולוביצ'יק ורבנו] והעשירי אחר, ורק כשהגיעו לגאל ישראל הגיע העשירי.

הג"ר משה סולוביצ'יק על אף שהיה בעל תוקע מומחה, לא הצליח לתקוע, וגם אחרים ניסו לתקוע ולא הצליחו. ובקושי תקעו תשע תקיעות... סימנא מילתא, כאשר באותה שנה נהרגו אלפים ורבבות מישראל הי"ד.

היתר מהגרי"ז

הגרי"ז התיר ביו"ט שני של ר"ה למשוך ע"י נכרי את חוט השעון כדי שלא יפסוק הילוכו, ואע"פ שבשבת אסור לעשות כן מפני תיקון מנא, כמבואר בפוסקים (סי' של"ח ס"ג) וע"ש בשע"ת שהביא שו"ת הכרמל שצידד להתירו ביו"ט שני, ועי"ש במשנ"ב ס"ק ט"ו. (אעלה בתמר מתורת בריסק עמ' פט)

הליכות והנהגות

ערב ר"ה בבריסק

סיפר הגרמ"ד הלוי סולוביצ'יק [בנו של הגרי"ז] שחרוט בזכרוננו עד היום בהיותו נער צעיר בבריסק שנכנס לבית הכנסת בערב ר"ה וראה את רבנו לומד ברגש את הטור בענין תשובה בערב ר"ה שבס' תקפ"א במתיקות נפלאה ועריבה, ונגרמה לו התעוררות גדולה מזה. (מפי נכדו הרה"ג ר' אשר שטינמן. וראה להלן ביאור רבנו בדברי הטור)

'זכרך שנתנו' בער"ה

הנה אחד העיר איך שייך לומר בער"ה במנחה וברך שנתנו כשנים הטובות, וכי בכמה שעות תצמח התבואה? אלא הביאור הוא שאומר שנה אין הכונה

שנה לחדשי השנה, אלא שנה מרגע זה. וכשאחד מברך את חברו גוט יאהר, [המברך את חברו צריך שיכפול את ברכתו, לכך כשאומר גוט-מארגן, משיבים גוט יאהר]. פירושו שנה שלמה מרגע זה.

[מספרים שבמוצאי שבת האחרון של השנה בסיום התפילה עבר אחד המתפללים וברך את הג"ר יוסף חיים זוננפלד בברכת 'שבוע טוב', רבי יוסף חיים כדרכו השיב 'שבוע טוב ושנה טובה' כדי להוסיף בברכתו. האיש המשיך בדרכו מיד נזכר הגרי"ח שהשנה מסתיימת באמצע השבוע ולכן קרא שוב לעברו 'שבוע טוב, שנה טובה, והרבה שנים טובות'. אמנם לפי הנ"ל אמר רבנו שהכונה בברכת שנה טובה הוא לשנה שלמה ואין צריך לשנות מברכתו]

ברכה לשנה החדשה

אחד ממכתבי רבנו בשנים עברו לקרובי משפחתו לרגל השנה החדשה:

לקראת השנה החדשה הממששת ובאה הננו בזה לאחל לכם כתיבה וחתומה טובה בספרן של צדיקים גמורים, לאלתר לחיים טובים ולשלום. יה"ר שיהי' סוף וקץ לצרות עמנו, תחילה וראש לפדיון נפשנו, ונזכה לראות וליראות בשלש פעמי רגלינו בשמחה ובששון עת ירחם ה' עמו וישבו בנים לגבולם. א. ל. שטינמן ומשפ'

מי יודע חשבונות שמים

סיפר רבנו: שנה אחת בבית כנסת חשוב בבני ברק היו עוררים על הש"ץ של מוסף דר"ה שהלך ללמד במקומות שאינם ראויים, והחליפו אותו בש"ץ אחר. וראיתי כיצד בעת שניגש הלה למקום הש"ץ זלגו עיני הש"ץ הראשון דמעות. ובאותה שנה נסתלק הש"ץ השני באופן פתאומי לבית עולמו, ומי יודע חשבונות שמים.

עוד מעט ר"ה

באחת השנים במוצאי שבת פר' חיי שרה אמר רבנו לאחד הקרובים ביותר: עוד מעט ר"ה, והחל לבכות, אוי עוד מעט ר"ה. ואמר לו אותו אחד: אבל זה עוד הרבה זמן, והשיב: כמו שמר"ה עד עכשיו עבר מהר הזמן, אותו דבר יעבור עד ר"ה. כל הזמן חי בפחד מר"ה ופחד הדין לעתיד! כל השנה היה אומר עוד מעט ר"ה, צריך להתכונן.

רבנו בוכה ומבקש ברכה

סיפר הגה"צ ר' דן סגל שפעם אחת בערב ר"ה ביקש ממנו רבנו ברכה לשנה החדשה, וביקש ממנו ברכה שלא ימות בלא תשובה, והתחיל לבכות מאוד עד שחיבקתי אותו כדי להרגיע אותו. ואמר הגה"צ ר' דן שאמנם יתכן שהיו עוד שמבקשים על כך ברכה, אבל לבכות על זה בכאלו בכיות לא ראה במקומות אחרים.

מספר הרה"ג רבי ליפא פלמן: ערב ר"ה תשמ"ח נכנסתי לבית רבנו, והיו שם מאות איש שבאו לבקש את ברכתו לשנה טובה ומתוקה. אחרי שכולם נגשו לרבנו, אמר לי רבנו בכאב גדול: אנשים טועים בי, אם הם היו יודעים מי אני היו זורקים אותי מכל המדרגות. וכשאמר זאת ראו בחוש את כאבו איך שממש כך חש ומרגיש.

תפילה בליל ר"ה

פעם אחת גילה רבנו לנכדו שביליל ר"ה במעריב מתפלל במיוחד [בשנים האחרונות] על הגר"ח קניבסקי. [וכן מידי יום היה מזכירו בתפילתו בתחנונים שבסוף התפילה]

להתחיל השנה בטוב

אמר רבנו: מובא במדרש (בראשית רבה א, י) שהאות א' רצתה שבה תתחיל התורה, אבל כיון שבאות א' יש ג"כ ארור, לכך התורה לא מתחילה בה אבל אות ב' שהיא 'ברוך' בה מתחילה התורה, הרי שהתחלה צריכה להיות בדבר טוב, וא"כ בעמדנו לפני השנה החדשה הרי צריכים אנו להתחיל בדבר טוב, ואין טוב אלא תורה.

הנהגות בתפילה

סיפר תלמיד רבנו מכפר סבא הרה"ג רבי שמריהו אלפא: בימים נוראים היה מנין בישיבה, וזכורני שרבנו, ראש הישיבה, הגיע כבר לפני ההתחלה, ומפסוקי דזמרה היה בוכה ובוכה בלי הפסקה, כל האווירה היתה מדהימה ממש. היה שם את רבי דוד רוטברג, הוא עבר לפני התיבה במוסף, ורבנו בשחרית ונעילה, ומידי פעם ממש התפרץ בבכי.

היו שנים שרבנו היה מאריך מאוד בתפילת שחרית וגמר אותה עם סיום חזרת הש"ץ, אולם בתפילת לחש של מוסף היה מזדרז כדי להספיק לשמוע כל חזרת הש"ץ ואת התקיעות על הסדר.

אמנם בהמשך השנים רבנו לא היה מאריך מאד בתפילת העמידה.

לאחר שפסע ג' פסיעות נשאר על מקומו עד שמגיעים ל'מלוך ד' לעולם' [לאחר חתימת 'מחיה המתים'] ואז חזר למקומו. נשאר לעמוד עד אחרי קדושה ואח"כ יושב.

הרבה שנים נהג רבנו כשהתפלל בבית הכנסת להישאר מעומד במשך כל חזרת הש"ץ, ושינה מנהגו מפאת חולשתו לעת זקנותו. (כשחר אורך משנת תשס"ז), אך כשהחל להתפלל בר"ה בביתו חזר לעמוד בחזרת הש"ץ. בשנת תשע"ד באמצע חזרת הש"ץ נחלש רבנו מאוד עד כמעט עלפון, ועשו הפסקה קצרה, ואח"כ כשחזר לכוחותיו המשיך לעמוד בחזרת הש"ץ, והיה שרוי בשמחה גדולה שזכה לשמוע את כל התפילות והתקיעות.

כל אחד בש"ץ

אמר רבנו שבזמננו שהרבה מכלל ישראל אינם שומרי תורה ומצוות, כל אחד שמתפלל הרי הוא כש"ץ שמתפלל גם עבור רבים, על אלו שלא מתפללים, ואחריותו גדולה יותר, שע"י תפילתו משפיע טובה לכל כלל ישראל אף לרחוקים.

ש"ץ אבל בימים נוראים

בר"ה ויוה"כ הורה רבנו לבנו הגר"ש כשהיה אבל על אמו הרבנית שלא יהיה בשום אופן ש"ץ ולא יועיל מחילת הציבור, כיון דיש על האבל דינים ואי"ז טוב לציבור. ואפי' עד 'שתבח' אמר לו שלא יעלה לש"ץ.

הרהור תשובה

הגיע לרבנו אדם ששימש כבעל תפילה בימים נוראים, והביע בפניו את חששו לגשת לפני התיבה לאור דברי הא"ר (הובא במשנ"ב סי' תקפ"א סק"י) דשליח ציבור שאינו ראוי והגון ובקי אין ממתנין לו כשאר עונשים אלא גובין לאלתר. אמר לו רבנו: מה הבעיה, כשאתה ניגש לפני התיבה, בדרך ממקומך עד העמוד של החזן תהרהר בתשובה.

חייך קודמין

נשאל רבנו האם להתפלל במנין המצומצם של ותיקין בשכונה ועל ידי כך האשה תוכל ללכת למוסף במנין המרכזי, או להתפלל במנין המרכזי שהוא יותר מעורר, והבעל-תפילה הוא המרא דאתרא שתפילותיו מעוררות מאוד, אבל אז יצא שהאשה לא תוכל לבוא להתפלל כי תצטרך לשמור על הילדים הקטנים. וענה רבנו נחרצות: עיקר חיוב תפילה הוא על הבעל ולא על האשה, ולכן שהבעל יתפלל במנין המרכזי. [ולפעמים יש בזה עוד שיקולים והכל לפני הענין, ואכ"מ].

כע"ז נשאל רבנו מאברך כהן שרגיל להתפלל בימים נוראים בישיבה, וביקשו ממנו להתפלל בבית כנסת קטן בשביל שיהיה להם שני כהנים לברכת כהנים. ואמר לו רבנו שאם מתעלה יותר ומכוין יותר בתפילה בישיבה, אינו מחויב ללכת להתפלל בבית הכנסת הקטן.

נשים בתפילות ר"ה

אמר רבנו שאמא המטפלת בילדיה ובקושי מצליחה לפתוח את המחזור בימי ר"ה, אין לה מה לדאוג מזה איזו שנה תהיה לה. דאדרבה בזכות המצוה הזאת שצריכה לעשות, שמטפלת בילדי', תזכה לשנה טובה. והחפץ חיים אמר לאשתו בזמן שהיו הילדים קטנים שפטורה מלהתפלל.

לחנך קטן לשחרית או למוסף

נשאל רבנו בקטן שהגיע לחינוך וקשה לו להתפלל בר"ה גם תפילת שמו"ע דשחרית וגם תפילת שמו"ע דמוסף האם עדיף ליתן לו להתפלל שחרית, או מוסף כיון שיש בו אמירת מלכויות זכרונות ושופרות.

והשיב שעדיף לחנכו בתפילת שחרית (מאיל המילואים עמ' קלז)

מתיקות התורה

מאוצרותיו של מרן עמוד ההוראה רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

כלי שיר, ונתבטל החשש. משא"כ שופר ולולב, אין בסמכות כל אחד לגזור גזרה זו, כיון שיש בזה עקירת דבר מן התורה, ובלי כח ב"ד, אין בכוחנו לבטל מצות עשה של לולב ושופר, בגלל החשש של שמא ילך אצל חכם, לכן הוי כדבר שבמנין, שאע"ג שנתבטל הטעם שבגללו נאסר, אין אותו איסור מתבטל מאליו, אלא צריך מנין חכמים אחר להתירו בפירוש. וכעין סברא זו כתב בחמדת שלמה (אבה"ע סימן ו אות כג) יעו"ש שהוכיח כן שבשופר הוי תקנה, משא"כ בתכשיטין הוי רק סברא של משמרת למשמרת. ויעוין בחשוקי חמד עמ"ס סוכה (דף מב ע"ב) מה שהארכנו בנידון זה.

ויעוין עוד בתורת חסד (לובלין, או"ח סימן יז אות ה) שהוכיח שבכלל זה שכל מה שאמרינן שאף היכא שבטל הטעם לא בטל האיסור, היינו דוקא בכמה תנאים, ואחד מהם הוא שדוקא היכא שמתחילה גזרו גזירה מוחלטת אז אמרינן שאע"פ שבטל הטעם לא בטלה הגזירה, אבל כשמתחילה ובראשית הגזירה חילקו בדבר והוציאו מקרים מהכלל, אם כן אם בטלה הטעם בטלה הגזירה כיון דחזינן שמתחילה היכא דליתא לטעם הם לא גזרו, ולפי זה ביאר שמכיון דבתכשיטי נשים התירו מתחילה ללובשם בחצר שאינה מעורבת ולא גזרו רק ברשות הרבים, ממילא כאשר בימינו אין רשות הרבים הגזרה בטלה, משא"כ בתקיעת שופר שמתחילה אסרו התקיעה לגמרי בכל מקום, ממילא אף לדין שאין רשות הרבים ואין טעם לגזירה, מכל מקום הגזרה לא בטלה, יעו"ש (ר"ה כט, ב).

חכם התוקע בשופר בר"ה שחל בשבת ומברך, האם יענו אמן?

שאלה. נאמר במסכת ראש השנה (דף כט ע"ב) יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. ופירש רש"י (ד"ה אבל לא במדינה) לא בירושלים ולא בגבולין. אך בפירוש המשניות לרמב"ם כתב שהמקדש כולל את כל ירושלים, ולדבריו לכאורה אף בירושלים [שבתוך החומות] אפשר לתקוע בשופר בראש השנה שחל להיות בשבת. ויש לדון מה הדין כאשר יש חכם הנוהג כשיטת הרמב"ם (בפירוש המשניות ר"ה תחילת פ"ד) דכל ירושלים בכלל מקדש היא, והוא תוקע בשופר בירושלים בר"ה שחל להיות בשבת, האם אלה ששומעים את ברכתיו יענו אמן, [וכמו שכתב בביאור הלכה (סימן רטו ס"ד ד"ה ואסור) דאם שומע אחד שנוהג כאיזה דעה שלא נדחתה לגמרי מהפוסקים מותר לענות על ברכתו אמן], או שמא דעת יחיד הוא ונדחתה דעה זו מההלכה א"כ אסור לענות אמן?

תשובה. נאמר במסכת יומא דף כא ע"א עשרה נסים נעשו בבית המקדש... ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים... פתח במקדש וסיים בירושלים? והקשה מכאן הבאר היטב (או"ח סימן תקפח סק"ג) בשם חכמי ארץ ישראל על שיטת הרמב"ם דעיר ירושלים בכלל מקדש היא, מה מקשה הגמרא? ותירץ הערוך לנר במסכת סוכה (דף מא ע"ב) דאע"פ ד'מקדש' כולל גם ירושלים, אבל 'בית המקדש' אינו כולל גם ירושלים, דבית לחוד ומקדש לחוד. והא דקתני עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, זהו דוקא בבית המקדש ולא ירושלים. והשערים המצוינים בהלכה יומא (שם) הקשה דאם כן היה לגמרא להקשות פתח בבית המקדש, עיין שם.

והנה בהנהגות ופסקים הגרי"ח זוננפלד (הלכות ר"ה סעיף ט) כתב בשם החת"ס, דמלבד התקיעה בר"ה שהיא מצוה, ועליה גזרו חז"ל בשב ואל תעשה, יש עוד מצוה מהתורה של "כי תבאו מלחמה על הצר הצורר", ואין לך צורר גדול מזה, אויבו אשר בקרבו טמון בחובו להצריח עליו ולהתגבר, ומ"ע זו לא בטלו, לכן נשארה התקיעה במקדש או בב"ד, והציבור השומעים ממילא יוצאים גם ידי חובת היום, עכ"ל, [ויעוין במהר"ם שיק (סימן רצב)]. ועוד כתוב שם שמענו עדות נאמנה... כאשר ר' עקיבא יוסף [בעל לב העברי] תקע בשבת שחל בו ר"ה, הלכו רבנו יוסף חיים עם ר' זלמן בהר"ן בהחבא לבית סמוך למקום התקיעות לשמוע קול שופר וכו'. אם כן משמע שמותר לענות אמן (יומא כא, א).

לראש השנה שחל בשבת

כיצד יתכן שאדם צריך לקבל עליו רק שבת. ולא ראש השנה?

שאלה. יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, איך יתכן שאדם יצטרך לקבל עליו תוספת שבת מבעוד יום, ולא תוספת של ראש השנה? תשובה אדם שקיבל עליו לקבל שבת עשר דקות קודם הזמן, והנה בראש השנה מבואר במהר"ל (סימן לג) שלא לקבל עליו את הראש השנה קודם הזמן, משום שהוא יום הדין, ובגליוני הש"ס (יומא דף פא ע"א) כתב שאין הכוונה שלא יקבל עליו כלל תוספת ראש השנה רק כיון שהוא יום הדין, ראוי למעט בתוספת כל כמה דאפשר, ואין להוסיף רק זמן היותר מועט, ולדעת האומר דאפילו רגע הוי תוספת. אם כן צריך לקבל עליו שבת עשר דקות קודם הזמן, ואת הראש השנה יקבל בזמן או כמה דקות אחרי זה. [ומשמע שם בגליוני הש"ס שאפשר לחלק בין הימים, אך דן שם, אם האדם יכול לחלק במלאכות עצמם, והיינו לקבל שבת לחלק מהמלאכות].

מה ההבדל בין ר"ה שחל להיות ביום חול. לר"ה שחל להיות בשבת?

תשובה. ישנם כמה הבדלים: א. אין תוקעים בשופר, אם חל בשבת, ואסור לטלטלו, אם לא לצורך גופו ומקומו. ואילו ביום חול תוקעין, ואסור לטלטלו אפילו לצורך גופו כגון למלאות בו מים, כי הוקצה למצוותו. (שו"ע סימן תקפח ס"ה, ומשנ"ב ס"ק טו). ב. מברכים שהחיינו ביום השני לכו"ע, ואין צריך פרי חדש. (שו"ע סימן תר ס"ג). ג. אין אומרים 'אבינו מלכנו' בר"ה שחל בשבת. ד. אסור להאריך בתפילה יותר מחצות היום (תקפד משנ"ב ס"ק ד - ה). ה. בר"ה שחל בשבת אומרים "זכרון תרועה" (שו"ע סימן תקפב ס"ו) ואינו מעכב אם שינה (משנ"ב ס"ק יט). ו. כשחל ברית מילה בר"ה שחל בשבת, אומרים "יום ליבשה" קודם סיום ברכת הגאולה (משנ"ב סימן תקפד ס"ק י"ב). ז. כשחל בשבת מלין אחרי "אשרי", ואילו בחול לפני התקיעות (סימן תקפד ס"ב).

למה מותר לנו לצאת בתכשיטים כי אין לנו רה"ר, ואילו בשופר אסור לתקוע?

שאלה. הקשה הביאור הלכה (סימן שג סעיף יד ד"ה והשתא) וז"ל: ויש לעיין לשיטה זו, הסוברת דהשתא דלית לן רה"ר גמור, ולכן לא אסרו לצאת בתכשיטין, אם כן למה אין תוקעין בשופר בראש השנה בשבת בזמנינו, כיון דליכא רה"ר ולא שייך שמא יעבירו ד' אמות, יעו"ש. והנה לכאורה היה אפשר לתרץ את קושייתו דחכמים ביטלו את המצוה של שופר בשבת, ולכן גם בימינו אינו חוזר וניעור. אך הרע"א (מערכה ח) כתב דגם בימינו אם עבר על האיסור ותקע בשבת קיים את המצוה, [אלא שעבר על השבות], הרי שלא הפקיעו את המצוה לגמרי, [ובאמת הקבא דקשייטא (קושיא צט) הקשה על הרע"א למה לא אמרינן שחכמים בטלו את המצוה, והביא ראיה לקושייתו מהקושיה הנ"ל, יעו"ש]. ואם כן חוזרת הקושיה מדוע אסור לתקוע בשופר בשבת בזמן הזה?

תשובה. אולי אפשר לתרץ דשאני איסור של יציאה לכרמלית בתכשיטים, מאיסור של תקיעת שופר בשבת שחל בו ר"ה, דאיסור יציאה לכרמלית בתכשיטים היא גזירה וחשש שמא תראה תכשיטיה לחברתה ותבוא לטלטל ד' אמות ברה"ר, והיא גזירה שמסורה לכל אחד מישראל, והוא בכלל מה שאמרה תורה ושמרתם את משמרתיו עשו משמרת למשמרת, וכל אחד מישראל מצווה במשמרת זו, [ומספרים שהחזו"א ראה פעם תלמיד מכרסם ציפורניו בימות החול צעק לו "שבת", כי מתוך הרגלו מן הסתם גם יכרסם בשבת], ואין צריך לזה תקנה מיוחדת של חז"ל שתאסור זאת, וחז"ל רק גילו לנו שיש לחוש שיבוא להוציא מרשות לרשות. ולכן במקום שנתבטל חשש זה מהעולם, כי אין רה"ר, בטל החשש ומותר, ולכן כתב השו"ע שבימינו שאין לנו רה"ר מותר לצאת עם תכשיט. והוא כעין מה שכתבו התוס' בביצה (דף ל ע"א ד"ה תנן) שמותר לטפח ולרקד בימינו, כי אנו לא בקיאים לעשות

אוצרותיהם אמלא

פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'אוצרותיהם אמלא' הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

מרן הגרא"מ שך זצ"ל היה רגיל לחזור ולומר, מה ששמע פעם מרבו מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל, כי שבועיים לפני ראש השנה הוא כבר מאבד טעם בחיי העולם הזה, ואין לו עוד תיאבון לאוכל...

לראש השנה

נפתח בעצה מופלאה של המשגיח דישיבת חברון, הגאון הצדיק רבי מאיר חדש זצ"ל, אותה רגיל להביא בשיחותיו תלמידו הגאון הצדיק רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א, משגיח ישיבת 'ארחות תורה'.

את העצה הזאת הציג רבי מאיר ב'ועד' מוסרי שנשא בפני תלמידיו, בוגרי ישיבת חברון, בעיר בני ברק. וכה אמר:

הרי מגיעים לאלול, ולא מרגישים כלום. אז מה העצה? מה יגרום לנו לחוש את ההרגש הנכון באלול, את אימת הדין?

אומר לכם עצה נפלאה. הגמרא במסכת חולין (צא, ב) מספרת על המתואר בפרשת ויצא אודות יציאתו של יעקב מבאר שבע ללכת לחרן, ולשון הפסוק שם הוא 'ויפגע במקום'. הגמרא מתארת את ההתרחשות, ואומרת כי בתחילה לא עצר בהר המוריה אלא רק כשהגיע לחרן נתן דעתו לכך: "כי מטא לחרן, אמר: אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי, ואני לא התפללתי? כד יהיב דעתיה למיהדר - קפצה ליה ארעא, מיד - ויפגע במקום".

כלומר, כאשר כמעט הגיע ליעדו, נתן יעקב אבינו דעתו לכך שלא התפלל במקום בו התפללו אבותיו, וכשהסתובב לחזור מיד קפצה לו הדרך.

יש כאן יסוד גדול, אמר רבי מאיר. הרי כשעבר שם בתחילה, לא התעורר אצלו עדיין ההרגש לתפילה, ורק כשהגיע לחרן התעורר לכך; אבל התעוררות זו הספיקה כדי לשאתו בדרך ניסית אל המקום בצורה מיידית.

כך גם אנחנו. הרי כל מורי הדרך שלנו, הרעבע'ס ובעלי המוסר, רעדו וחרדו מאלול; ולמרות שאנחנו לא בדרגתם, ועברנו על התחנות שבדרך בלא שימת לב - הרי מוכח מיעקב שגם התעוררות מאוחרת היא סיבה לסייעתא דשמיא עצומה לעזור לנו בעבודתנו, ולפחות כעת ניתן את דעתנו לכך, ונזכה לעזרה מן השמים.

ואין זה סתם 'הרגש' מוסרי, המשיך רבי חזקיהו מישקובסקי ואמר; אלא יש בזה עומק לפנינו מעומק. הן הבאנו קודם את לשון הפסוקים החריפים אודות מי שחלילה מתברך בלבבו לאמר כי שלום יהיה לו, והעונשים הנוראים המובטחים לו. במי עוסקת התורה כאן? - היה תמה המשגיח הגאון הצדיק רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל. וכי יתכן שמדובר כאן ברשע גמור? הרי

קשה לומר כן, שכן הוא בכלל לא בפרשה, ולא אכפת לו מדברי התוכחה כלל. אלא חייבים לומר שהדברים מכוונים למי שכן עשה תשובה, שכן התעורר, ובכל זאת הוא אינו שם אל ליבו כראוי את המשמעות האמיתית, וחשב שדי בעבודה קלה כדי לזכות למחילה וסליחה.

מרעיש! זוהי דוגמא נוראה לאמרת חז"ל כי: "אין בין גן עדן לגיהנום אלא כחוט השערה בלבד" (קהלת רבה ז, כב). שני אנשים עושים תשובה: האחד אמר "שלום יהיה לי" ואיבד הכל, והשני עדיין חרד ודאג על מצבו - והוא זוכה לסליחה וכפרה.

ואם כן לכאורה, לאור זאת, כמה עלינו להתעורר... הרי אם אפילו מי שעושה תשובה עלול ליפול לבור האדישות וחוסר האכפתיות של "שלום יהיה לי", עלינו לפחות לפחד מכך שאיננו פוחדים! לרעוד מכך שאיננו רועדים! אם העבירות טמטמו את ליבנו עד שאיננו חשים בגדול הסכנה הממשמת ובאה, כיצד נירפא מאדישות נוראה זו? מה עושים כשהיראה לא מגיעה? איזו תקנה יש לנו?

לזאת תיכון עצתו של המשגיח רבי מאיר חדש. נוכל לספר לעצמינו על "המקום בו התפללו אבותינו". נכון, לנו אין הרגש עדיין, אז לפחות נחיה לעצמינו בדמיונינו את אלו שכן היה להם הרגש, אלו גדולי הדור וחכמי ישראל.

נתאר ונספר לעצמנו על הפחד והאימה של רבי איצלה בלאזר. על אימת הדין שראינו אצל רבי יחזקאל לוינשטיין. את חשבון הנפש המדוקדק עד לאחת של ה'חפץ חיים'. את היראה המוחשית של גדולי התלמוד תורה בקלם... אם רק ניתן דעתנו לכך, נקיים בזה את ה'פתחו לי פתח כחודו של מחט' - והבורא יתברך בטובו יעניק לנו קפיצת הדרך ויפתח לנו פתחו של אולם!"

נספר איפוא כמה עובדות מגדולי הדורות האחרונים, וכך נוכל לקבל מושגים אודות היראה והפחד של עובדי השם - ולזכות להתקרב לכך בעצמינו:

הרב הגאון רבי רפאל קוט שליט"א שמע בשם מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, בעל ה'חזון יחזקאל', שסיפר כי בצעירותו שמע מבן ביתו של מרן ה'בית הלוי' מבריסק זצ"ל שבראש השנה היו פניו שחורות ממש מאימת הדין, והיה פחד להביט בפניו הקדושות... רבי יחזקאל הוסיף כי השמש אמר לו "ביום כיפור איז גיווען לייכטער" [ביום כיפור היה קל יותר]...

וממרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל שמעתי בשם דודו ורבו מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, בעל 'אבן האזל', כי שמע מזקן אחד בסלוצק שלמד בצעירותו בוואלז'ין, שבחודש אלול היה ה'בית הלוי' נראה כל כך צוטרָאָגן (מוטרד) שלא יכלו לדבר עימו מרוב פחד הדין...

הגאון הצדיק רבי מרדכי צוקרמן זצ"ל סיפר, כי כשלמד בישיבת ראדין בבחרותו, בימי האלול ראו בחוש את הפחד על פני ה'חפץ חיים', והתעוררות של ה'ימים הנוראים' - במושגים שלו, היתה ניכרת עליו עד חנוכה...

ידידי הרב הגאון רבי אליהו וילנסקי שליט"א, ר"מ בישיבת קמניץ לצעירים, סיפר לי בשם סבתו הרבנית מרת רחל וילנסקי ע"ה, בתו של המשגיח הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל, שהיתה ידועה כאשה דגולה וחסובה ונודעה בתפלותיה הזכות וביראת שמים המפלגת שלה, ואשר דמות דיוקנו של אביה הגדול והליכותיו הטהורות לא משו מנגד עיניה.

כי היתה לה רגילות לקבל את פני אביה רבי אליהו בשובו מתפילות הימים הנוראים עם בגדים נקיים להחלפה, משום שבגדיו היו ממש רטובים מזיעה, מגודל התאמצותו ויגיעתו בתפילה. "לא רק הבגדים היותר צמודים לגוף", תיארה הרבנית, "אלא אפילו הפראק היה רטוב לגמרי"...

ושלא תחשוב כי הסבא - רבי אליהו לופיאן היה אדם שרגיל להזיע, הוסיף לי הנכד ואמר, "כי ההיפך הוא הנכון: בחיי היום יום הוא היה חף מזיעה לחלוטין. אבי מורי הגאון רבי יצחק דוד וילנסקי שליט"א מספר שכשהיה חוזר לפעמים עם הסבא בחזור מבית המרחץ בערב שבת, היו הבגדים המשומשים שפשט נקיים ולבנים בלי שום הרגשת זיעה כלל, עד שהיה קשה להבחין אלו הם הבגדים החדשים ואלו הם הישנים. כל חייו הוא התנהל בכבוד ראש ובהדר מלכות, וזיעה, שהיא אות למאמץ או לעצבנות, מעולם לא ניכרה בו - חוץ מהפחד והאימה שאחזוהו מחמת גודל המאמץ לפעול בתפילה בימי הדין"...

מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל היה רגיל לחזור ולומר מה ששמע פעם מרבו מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל, כי שבועיים לפני ראש השנה הוא כבר מאבד טעם בחיי העולם הזה, ואין לו עוד תיאבון לאוכל...

אבי מורי מספר שבכל חודש אלול התחולל שינוי במצב בריאותו של הסבא, מורנו רבי יעקב רוזנהיים זצ"ל, שהיה מראשי אגודת ישראל באירופה, ירא שמים וחרד לכבודו יתברך באמת ובתמים. זאת משום שלחץ הדם שלו היה גבוה יותר משאר ימות השנה. תופעה זו חזרה על עצמה כל שנה מחדש!...

על כל עובד השם לעמוד שעה אחת עם עצמו, ולעורר בעצמו שאיפות להידמות לרבותינו מצוקי הדורות. עצם זה שמקבלים מושגים ושאיפה להידמות אליהם, כבר על זה לבד זכאים לקפיצת הדרך, וזו עצה ראשונה שמועילה מאד להיכנס לאוירה של יום הדין.

פניני פרשת השבוע

פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'פניני פרשת השבוע' הרה"ג רבי אשר קובלסקי שליט"א

למחרת הופיעה בעבודה כהרגלה מקדם, והמנהל קידם את פניה בעיניים מופתעות. 'זהו, הכל עבר? איך? הרי רק אתמול סיפרת כמה כואב ומייסר?!' - שאלו כולם. 'קיבלתי על עצמי לזרוק את המכשיר, הוא הלך ואתו הכאבים. זהו!'

גם רפואי בהחלטה של רגע?

במשך תקופה ארוכה, נאבקה גב' ד. בלחצים שהופעלו עליה במקום עבודתה, בניסיון לגרום לה להתפטר על הקפדתה העילאית להתנזר ממכשירי הטכנולוגיה המתקדמים. לא היה לה קל, בכלל לא. היא עובדת בכירה במפעל הייטק מוביל, דרישת מעסיקיה שתתחבר לאמצעים טכנולוגיים היתה חד משמעית. אולם, בנפשה היה הדבר, למענה ולמען ילדיה, להישמר ולהתרחק ממכשירים אלה ודומיהם, אשר רבים חללים הפילו ברשתם.

לאחר תקופה ממושכת, וכשהלחץ עשה את שלו, פנה בעלה לרבו שליט"א, לשאול בעצתו. הואיל ומדובר בצורך פרנסה חיוני, ולאור העובדה שמקום העבודה הסכים למכשיר שהוא 'מפוקח' ו'מוכשר' לעילא ולעילא, ולנוכח הלחצים הרבים עד כדי איום בפגיעה בשכר - התשובה שניתנה היתה כי יתכן שאין ברירה...

כשנטלה את המכשיר בידיה לראשונה, חשה רעד באצבעותיה. היא לא האמינה שדבר כזה יקרה לה, שלמרות הקפדתה המחמירה ועמידתה העיקשת על עקרונותיה, יבוא יום וגם היא תצטייד במכשיר טכנולוגי מתקדם, שיהפוך לבן לוויה שלה באורח קבע. היא נאלצה לעשות שימוש רב במכשיר, ובכל עת הזכירה לעצמה כי בעצם מדובר בביב שופכין רוחני ומצחין, כמה טוב היה לו לא היה בא לעולם, בטח לא לכפות ידה...

עברה תקופת מה, ולפתע חשה האשה כאבים עזים ברגל ובגב, 'פריצת דיסק'. הכאבים איומים, הייסורים נוראיים, היא נאלצה לנוח, להימנע מלבוא לעבודה, ואך בקושי הצליחה לתפקד כאם מסורה לילדיה.

למעשה - היא הפכה לכמעט משותקת מיכולות

תנועה, וכל חייה הפכו לתלויים במשככי כאבים רבי עוצמה, בזריקות סטרואידים ושאר מרעין בישיין...

היא יושבת בביתה וחושבת, מתבוננת, דנה בינה לבין עצמה. בהמשך שיתפה את בעלה בהרהוריה, ולפני מספר ימים, אולי בהשראת חודש אלול - חודש התשובה, אולי לאור העובדה שהכאבים לא פחתו, ואולי סתם הערה עליה ה' יתברך רוח טהרה ממרום, החליטה להיגמל. היא חשה שכאבי הגב הם צליפות של אבא אוהב, העומד ומזהיר מפני התדרדרות, המבקש ממנה להימלט מהמכשיר המסוכן, 'מפוקח' ו'מוכשר' ככל שיהיה...

בבוקרו של יום המחרת, הודיעה למקום עבודתה שלא עוד. היא מקבלת על עצמה בקבלה חזקה ואיתנה שלא לגעת יותר במכשירים מסוג זה, והיא מוכנה לעמוד בקבלתה בכל מחיר שבעולם. המנהל התקשה להבין, אולם היא הסבירה בפשטות: 'הרי ממילא אינני יכולה לבוא לעבודה עקב הכאבים הקשים. אולי בזכות הגמילה מהמכשיר ירחם עליי רופא כל בשר, יעביר ממני את הייסורים והכאבים, ולכל הפחות אוכל לשוב לעבודה כמקדם - גם אם בלי המכשיר המבוקש...'

המנהל שמע, התקשה לקבל את דבריה, אולם, כאמור, ממילא היא לא באה לעבודה, כך שניתן לדחות את ההחלטה מה לעשות בנידון... ואז, בו ביום ממש, כמה שעות אחר כך - - -

האשה קמה משנת צהריים קצרה, והפלא ופלא - אין כאבים. פשוט כלום. אין זכר לייסורים, הגב מתפקד נהדר, הרגליים מתרוצצות כמקדם, הכל רגיל

ושגרת, כפי שהיה עד לא מזמן. היא התקשתה להאמין לנס שהתחולל מול עיניה, אולם השעות חולפות, והיא חשה בטוב. לא פריצה ולא דיסק, לא כאב ולא שיתוק. פשוט בריאה, ברגע!

למחרת הופיעה בעבודה כהרגלה מקדם, והמנהל קידם את פניה בעיניים מופתעות. 'זהו, הכל עבר? איך? הרי רק אתמול סיפרת כמה כואב ומייסר?!' - שאלו כולם. 'קיבלתי על עצמי לזרוק את המכשיר, הוא הלך ואתו הכאבים. זהו!'

ואפילו למנהל לא נותרה ברירה, אלא להסכים לסירובה העיקש. הרי בעיניו ראה כי מיד כשקיבלה על עצמה להתנזר מהמכשיר הטכנולוגי - שבה לעצמה כמקדם, והיא בריאה וחזקה!

סיפור מופלא זה, אותו שלח לנו בעלה של האשה בעדות אישית, התרחש בחודש אלול זה, ויש בו כדי לקרוא לכולנו:

אם יש לנו בעיות לפתור - ויש לנו, בעיות בריאות, בעיות פרנסה, בעיות עם הילדים, קשיים סביבתיים, לחצים ומתחים, כל מה שכדאי כל כך לעשות הוא לקבל על עצמנו קבלה טובה, חזקה ואיתנה, שנהיה מוכנים לעמוד בה בכל מחיר. בעידן שלנו, קבלה טובה שיש בה משום התנזרות ובריחה מפלאי הטכנולוגיה שהפכו מזמן לפגעי הטכנולוגיה, היא פטיש רב עוצמה על ראשו של שטן מקטרג, מרוצצת את טענותיו, וסוללת בפנינו את הדרך לשנה טובה.

אם רוצים אנו לזכות בכתיבה וחתימה טובה, אם יש דאגה מעיקה שאנו רוצים להיפטר ממנה השנה, אם יש לנו בעיה שאנו מקווים ומייחלים לפתרונה - עכשיו הזמן לפעול. בראש השנה, זה הרגע לקבל על עצמנו קבלה טובה, קבלה שנעמוד בה, משהו שנשמור עליו - והוא ישמור עלינו. כך נבטיח לנו ולמשפחתנו שנה טובה, שנה ברוכה ומאושרת!

ראש השנה כל יום!

הגאון רבי שלום מזרחי זצ"ל, מחבר שו"ת 'דברי שלום', נהג כבודך קבע לברך ברכת המזון מתוך מחזור של ראש השנה. בני ביתו כבר התרגלו לכך, אולם ביום מן הימים נקלע לביתו יהודי נכבד, והלה הביט בו כמשתומם. כשסיים לברך לא עצר כח מלשאול:

'הרי יש ברכונים לרוב, בכל גודל, צורה וצבע. מה טעם הרב מברך מתוך מחזור גדול וכבד של ראש השנה? וכי אין בנמצא ברכון נוח, בעל אותיות גדולות וקריאות, מהודר ומעוצב להפליא?!' - שאל בתדהמה.

'פה אמרת', השיבו הרב, 'אכן כן, יש ברכונים נהדרים. אולם כדי שאזכור לברך באימה וביראה, כדי שלא תהפוך ברכת המזון למצוות אנשים מלומדה, כדי שאזכור שאני מברך לבורא עולם ואעשה זאת בכוונה ובכובד ראש ראוי - אני מעדיף לברך מתוך מחזור של ראש השנה, המחזור שכולנו מתפללים בו בכוונה מירבית ומיטבית!'

הבה נלמד מהסיפור, כמה כדאי להתאמץ, לשנות הרגלים, לפעול, ולשמור על הברכה המיוחדת שמביאה ברכת המזון. הבה נחדד לעצמנו כל העת, נתחזק תמיד, כמה כדאי לברך מתוך ברכון, לכוון בכל מילה, בדבקות ובהתלהבות. כך נשפיע לנו ולעולם כולו שפע של פרנסה!

עשרה מי יודע

קושיה בעניני דיומא ועשרה תירוצים מתוך 'קונטרס התשובות' בקובץ 'עיון הפרשה', בעריכת יהושע לינטופ שותי"ם נוספים מהרבנים הגאונים: רבי יהודה שמחה סטורץ שליט"א, ורבי שלום חזקיה שליט"א

תירוץ ה. צריך דווקא תשובה מאהבה

כלי חמדה (נשא אות א) תירץ כעין זה [קושיה דומה], שבאמת כל זמן שלא נמחק רושם החטא לגמרי הרי הוא בגדר 'רשע', ומה שאמרו 'שמה הרהר תשובה בדעתו', הכוונה היא, שכיון שהתנה כן בפירוש, יש לחוש שמא עשה תשובה מאהבה, שבזה נהפכים הזדונות לזכויות (יומא פו, ב), ולא נשאר רושם חטא כלל. אבל בתשובה מיראה נשאר עדיין רשע, כל זמן שלא השלים התשובה.

תירוץ ו. מעמידים על החזקה

החתם סופר (שו"ת ח"ד אה"ע ח"ב סי' פט) תירץ כעין זה, שהמקדש בפני רשעים אינה מקודשת, משום שהאשה היא בחזקת פנויה, והם בחזקת רשעים, ומעמידים הדברים על חזקתם. מה שאין כן כשקידש 'על מנת שאני צדיק', שכיון שהתנה כן בפירוש, יש רגלים לדבר שהרהר תשובה בלבד [ויש שהוסיפו, שממילא הורעה החזקה שהוא רשע].

תירוץ ז. אין אדם מוציא דבריו לבטלה

נחל איתן (אישות שם) תירץ כעין זה, שדווקא כשאמר 'על מנת שאני צדיק' חוששים שמא הרהר תשובה בלבד, משום שאין אדם מוציא דבריו לבטלה [ולפי זה יתכן שהדבר תלוי במחלוקת בערכין (ה, א), האם אדם מוציא דבריו לבטלה], ואין זה אלא גילוי דעת בעלמא. מה שאין כן לענין עדות, שכיון שהוא בחזקת רשע, אין לנו לומר שעשה תשובה, שהרי אין שם גילוי דעת כלל.

תירוץ ח. גזירת מלך היא

מהר"י אייבשיץ (בני אהובה, אישות שם) כתב שלא הבין הקושיה, משום שלענין עדות הדין הוא (שו"ע חו"מ לד, כט) שאף שחזר בתשובה אינו כשר, עד שיעידו עליו בבית דין. ובהכרח שזוהי גזירת מלך [מלכו של עולם], שאפילו אם החזיר הגזילה בניסן והעידו עליו בתשרי, פסול הוא לכל העדויות שמניסן ועד תשרי [וראה בסמ"ע (שם ס"ק עב) ובש"ך (שם ס"ק לד) שנחלקו בזה הראשונים, האם נעשה כשר למפרע, ומה שפסקו בזה. וראה עוד בדרך המלך (אישות שם)].

תירוץ ט. בית דין אינם מקבלים אותם

עוד תירץ מהר"י אייבשיץ (בני אהובה שם), שאף אם נאמר שהעדים הרהרו בתשובה, עדיין בית דין אינם מקבלים אותם לעדות בשביל כך, ובערוה צריך עדים הראויים להעיד בפני בית דין [ויש שביארו כוונתו, שאף אם נאמר שכאשר מעידים על העדים שחזרו בתשובה הם כשרים למפרע, הרי כאן למעשה לא העידו עליהם זאת, ואם כן הם בודאי פסולים. וראה עוד בתירוץ הבא].

תירוץ י. המהות של עד היא שמאמינים לו

יד דוד (למהר"ד פרידמאן, פסקי הלכות ח"א דף קס, ב) כתב [כעין זה], שכל המהות של עד הוא שמאמינים לו, ואם יש ספק בנאמנותו, אין עליו שם 'עד' כלל.

ולפי זה ביארו (בהגהה שם) את החילוק בין רשע שקידש לעדים פסולים, שברשע שקידש אם יבוא אליהו ויאמר לאחר מכן שהרהר תשובה בלבד, הרי שהתברר למפרע שנתקיים תנאו בשעה שקידש. אך לגבי עדים, אפילו אם יבוא אליהו ויאמר שהרהרו תשובה בלבם בעת שראו העדות, כיון שלא נתברר הדבר בשעת מעשה, והיה ספק בנאמנותם, אין עליהם תורת 'עדים' כלל, עד שיקבלו עליהם בפני בית דין או בפני שנים, וישובו מרשעים.

לפרשת נצבים ולעשרת ימי תשובה

האם הרהור תשובה מועיל, או שצריך מעשים?

ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום (ל, ב) הנה במצות התשובה מצאנו (סנהדרין כד, ב) גבי סוחרי שביעית, שפסולין לעדות. ופירש"י (שם ד"ה וסוחרי) דפסולם מעין גזילה הוא, דהואיל וחימוד ממון חבירו מעבירו על דברי תורה הו"ל כרשע דחמס, ופסול לדון ולהעיד, שנוטה אחרי הבצע.

עוד אמרינן (שם כה, ב): ואימתי חזרתן [דהיינו חזרתן בתשובה של כל פסולי העדות השנויים שם], סוחרי שביעית, משתגיע שביעית אחרת ויבדלו. ואמר רבי נחמיה לא חזרת דברים בלבד אלא חזרת ממון. כיצד, אומר, אני פלוני בר פלוני כינסתי מאתים זוז בפירות שביעית, והרי הן נתונין במתנה לעניים וכו', עיי"ש.

ויש לבאר, בהא דקבעו חכמים לכל אלו הפסולים לעדות, סדר קבוע לחזרתם בתשובה והסרת פסולם לעדות כמבואר בסנהדרין שם, והלא בקידושין (מט, ב) איתא: המקדש את האשה על מנת שהוא צדיק, אפילו הוא רשע גמור, מקודשת, שמא הרהר תשובה בלבד. וכן נקטו הפוסקים להלכתא [ראה רמב"ם (פ"ח מהל' אישות ה"ה) ושו"ע (אה"ע"ז לה, לא)], הרי מבואר להדיא דסגי בהרהור הלב בלבד לשוויה צדיק גמור, ואמאי בעינן לכל הני מילי שהובאו בגמ' סנהדרין שם להחזירם לכשרותם.

תירוץ א. דווקא כשרוצה לקדשה חוששים

הרמב"ם (פ"ח מהלכות אישות ה"ה) הביא דין זה, שהמקדש את האשה 'על מנת שאני צדיק', אפילו אם הוא רשע גמור מקודשת מספק, שמא הרהר תשובה בלבד.

ובלחם משנה (שם) הקשה כעין קושייתנו, שאם כן בכל פסולי עדות מחמת עבירה, שנתקדשה אשה בפניהם, נחשוש שמא הרהרו בתשובה. ותירץ, שדווקא כאן חוששים שהרהר תשובה בלבד, משום שרוצה לקדשה, וקידשה על מנת שהוא צדיק.

תירוץ ב. דווקא כשאמר שהוא צדיק

עוד תירץ הלחם משנה (שם), שדווקא באופן שהוציא מפיו 'על מנת שאני צדיק', חוששים שמא הרהר תשובה בלבד [וכעין זה כתבו הבית שמואל (אה"ע סי' מב ס"ק כב) ובנימין זאב (שו"ת סי' צט) ומשפט צדק (שו"ת ח"א סי' מג)].

תירוץ ג. צריך לעשות בהמשך תשובה שלימה

מהר"ם פדואה (שו"ת סי' לז) תירץ כעין תירוצים אלו, שבאופן שאמר 'על מנת שאני צדיק', ההרהור לבד מספיק להחשיבו כצדיק, משום שהוא אומר כך ורוצה בקידושין, ומן הסתם רוצה הוא לקיים תנאו, וכוונתו שבהמשך יעשה תשובה שלימה, אך אין זה מועיל לכל בעל עבירה להכשירו [ובלחם משנה (שם) ציין לדבריו, וראה עוד בזקן אהרן (קושטא תצ"ד, שו"ת סי' ב ד"ה ומעתה)].

תירוץ ד. כאן נתפייסה באותו הרהור

מהרשד"ם (שו"ת אה"ע סי' י) כתב כעין זה, שאפילו רשע גמור אם קידש בסתם קידושיו קידושין, ואם כן כשאמר 'על מנת שאני צדיק', יש לחוש שמא הרהר תשובה, ועל הרהור זה כיון בתנאו, וגם היא נתפייסה באותו הרהור לבד. אבל במקדש בפני עדים פסולים לא שייך לומר כן, משום שאין פסלות העדים תלויה בדעת אדם.

לתשובות רבות נוספות, ותשובות מרנן ורבנן גדולי התורה בדורינו, ראה בקובץ 'עיון הפרשה' (גליון קעא). כל הזכויות שמורות למפעל 'עיון הפרשה'. ניתן להשיג את הקובץ בבתי המדרשות, ובכתובת lyun1@iyun.co.il

הגרי"ש סטורץ שליט"א האם הקב"ה מל את לב האדם, או שהאדם צריך למול את לבבו?

ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך, לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיידך' (ל ו)

ומשמע שהקב"ה ימול את לבב ישראל.

מאיידך כתיב (י טז): 'ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד'. ומשמע שישראל צריכים למול את ליבם בעצמם.

על ישראל מוטל לפתוח פתח והקב"ה משלים

א. איתא במדרש (איכה רבה פ"ה רמז כא): 'השיבנו ה' אליך ונשובה. אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע שלך הוא השיבנו. אמר להם שלכם הוא שנאמר (זכריה א) שובו אלי ואשובה אליכם נאם ה'. אמרה לפניו רבש"ע שלך הוא, שנאמר (תהלים פה) שובנו אלהי ישענו, לכך נאמר השיבנו ה' אליך ונשובה'. ומבואר בפסוקים שיש ב' בחינות על מי לפתוח בתשובה תחילה.

ב. וביאור הדבר ע"פ המבואר במדרש (שיר השירים רבה פ"ה רמז ב): 'רבי יסא אמר, אמר הקב"ה לישראל, בני פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרניות נכנסות בו'. וחזינן שצריך פעולה קטנה של האדם, ואז הקב"ה מעורר את התשובה.

ג. המדקדק בפסוקים יראה שבפרשת עקב שהוא חיוב על ישראל נאמר ערלת הלב, ואילו בפרשת נצבים שנאמר שה' ימול את לבב ישראל,

נאמר מילת הלב ולא מילת ערלת הלב. ונראה שהערלה מוטל על ישראל למול, ואח"כ הקב"ה מל את הלב עצמו, וע"ז תפילתנו ותחינתנו 'וטהר ליבנו לעבדך באמת'. ולבאר החילוק נביא פירושי רבותינו מהו ערלת הלב.

האבן עזרא (י טז) פירש: 'ומלתם את ערלת לבבכם. להתרחק מהתאוות העבות והכבדות כערלה'. ומשמע שהתאוות העבות והכבדות כערלה בכח ישראל למול עצמם, אך הקב"ה אינו מל את ערלת הלב אלא את הלב עצמו, והיינו לאחר שהאדם פתח פתח ומל בעצמו תאוה עבה וכבדה כערלה, הקב"ה משלים את טהרת לבבו, ומל את לבבו לשלמות הזכות הרצויה.

ד. ועל דרך זה פירש רבינו בחיי (י טז): 'ומלתם את ערלת לבבכם. פחיתות המדות והיצירה מגדר השוייתם יקרא ערלה, כי כל ערלה תוספת חסרון. וכל מי שהוא ערל לב אין בו כח לקבל המושכלות ולהבין דרך האמת'. ולפי דרכו יש לומר שאת התוספת חסרון שהשחיתו ישראל דרכם בפחיתות המידות והיצירה הוא הקרוי ערלה, שהוא תוספת על העיקר, ועל תוספת כזו נאמר כל יתר כנטול דמי, והשחתה זו מוטל על ישראל למול. ואח"כ ימול ה' את לבבם במה שנבראו בחסרון מעיקרא.

ה. הספורנו (י טז) פירש: 'ומלתם את ערלת לבבכם. אם כן ראוי שתסירו את ערלת שכלכם, והוא שתתבוננו להסיר כל טעות מוליד דעות כוזבות'. ונראה שעל האדם מוטל להתבונן מהו הדעות המביאות אותו לדעות כוזבות. אמנם כל בר דעת יודע שאין בכח שכל האדם לחוד להגיע לאמת, ואף העמל להסיר הנגיעות מליבו עדיין שכלו מוטה כפי ענינו וצריך שהקב"ה מל לבבו. והטעות הגסה המביאו

לדעות כוזבות קרוי ערלת הלב. אך הטעות הדקה שאין בכח כל שכל להבין מצריך מילת הלב עצמו.

אלמלא ה' עוזרו אינו יכול

ו. הרמב"ן (י טז) פירש: 'ומלתם את ערלת לבבכם. שיהיה לבבכם פתוח לדעת האמת, לא כאשר עשיתם עד היום, שלא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע'. ודבריו תמוהים שמשמע ומלתם שהוא פעולה המוטל על ישראל, וכן הוכיחם לא כאשר עשיתם עד היום, ומשמע שיש עליהם תביעה שלא עשו כן עד עתה. ושוב כתב שלא נתן ה' לכם לב לדעת, ומשמע שהוא תלוי בה'.

ונראה כוונתו ע"פ מה שכתב הרמב"ן (ל ו): 'ומל ה' אלהיך את לבבך. זהו שאמרו (שבת קד). הבא לטהר מסייעין אותו. מבטיחך שתשוב אליו בכל לבבך והוא יעזור אותך'. והיינו שהחיוב למול הוא שנבא לטהר, ואז יסייעו בידינו מהשמים.

ז. וביאור הדבר נראה עוד ע"פ דברי הגמרא (קידושין ל:): 'ואמר רבי שמעון בן לוי, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו. ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, שנאמר אלהים לא יעזבנו בידו'. ומבואר שבאמת אין כח באדם למול לבבו לנצח יצרו המתגבר עליו בכל יום, לולי הקב"ה שעוזרו. אמנם על האדם מוטל לפעול ולעורר רחמי שמים שיסייע בידו הקב"ה, ולכן הוא פעולה המוטלת על האדם. וכפי שהמשיכה הגמרא (שם): 'תנא דבי רבי ישמעאל, בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח, ואם ברזל הוא מתפוצץ'. והיינו שע"י דברי תורה יעזרוהו ה'.

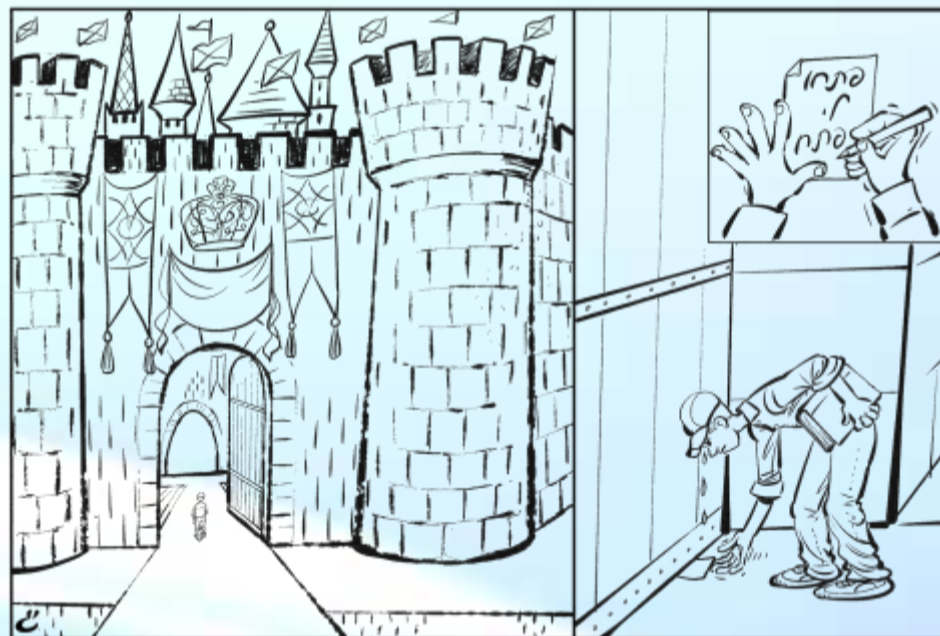
ח. ועוד אפשר שהתפילה והבקשה שהקב"ה ימול לבבנו, ושה' יתן לנו לב לדעת, הוא גופא קיום ומלתם ערלת לבבכם. והוכיחם משה שלא התחננו לה' שיתן להם לב לדעת כל השנים הללו.

עד הגאולה יש חיוב תמיד של ומלתם, לעתיד לבא ישחט ה' את היצירה

ט. היונתן (ל ו) תרגם: 'וייעדי ה' אלקכון ית טפשות לבכון וית טפשות לבא דבניכון, ארום יבטל יצרא בישא מן עלמא, ויברי יצרא טבא, די ימלכינכון למירחם ית ה' אלקכון בכל לבכון ובכל נפשכון'. ולפי זה ומלתם הוא חיובי תמידי בכל יום שיצרו של אדם מתגבר עליו. ואילו ההבטחה של ומל ה' הוא הבטחה לעתיד לבא כשישחט היצר הרע, ויותר לא יתגבר בכל יום. ונראה מדבריו שאז יברא יצר טוב, והיינו שיברא יצירה חדשה של יצר טוב, ואינו היצר הטוב המצוי בימינו.

י. וכן כתב הרמב"ן (ל ו): 'ונראה מן הכתובים ענין זה שאומר, כי מזמן הבריאה היתה רשות ביד האדם לעשות כרצונו צדיק או רשע, וכל זמן התורה כן, כדי שיהיה להם זכות בבחירתם בטוב ועונש ברצותם ברע. אבל לימות המשיח, תהיה הבחירה בטוב להם טבע, לא יתאוה להם הלב למה שאינו ראוי ולא יחפוץ בו כלל. והיא המילה הנזכרת כאן. כי החמדה והתאוה ערלה ללב, ומול הלב הוא שלא יחמוד ולא יתאוה. וישוב האדם בזמן ההוא לאשר היה קודם חטאו של אדם הראשון, שהיה עושה בטבעו מה שראוי לעשות ולא היה לו ברצונו דבר והפכו, כמו שפירשתי בסדר בראשית (ב ט).

וזהו מה שאמר הכתוב בירמיה (לא ל-לב), הנה ימים באים נאם ה' וזכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית אשר כרתי את אבותם וגו', כי זאת הברית אשר אכרות את בית ישראל אחרי הימים ההם נתתי את תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה. וזהו בטול יצר הרע ועשות הלב בטבעו מעשהו הראוי. ולכך אמר עוד (שם פסוקים לב לג) והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם. ובידוע כי יצר לב

האדם רע מנעוריו וצריכים ללמד אותם, אלא שיתבטל יצרים בזמן ההוא לגמרי.

וכן נאמר ביחזקאל (לו כו-כז) ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם וגו' ועשיתי את אשר בחקי תלכו, והלב החדש ירמוז לטבעו, והרוח לחפץ ולרצון. וזהו שאמרו רבותינו (שבת קנא): והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ (קהלת יב א), אלו ימות המשיח, שאין בהם לא זכות ולא חובה. כי בימי המשיח לא יהיה באדם חפץ אבל יעשה בטבעו המעשה הראוי, ולפיכך אין בהם לא זכות ולא חובה, כי הזכות והחובה תלויות בחפץ.

בחודש אלול ובעשיות מתקיים ומל' ה' בשאר השנה צריך האדם למול לבבו בעצמו

בעל הטורים (ל ו) כתב: 'את לבבך ואת לבב ר"ת אלול. לכך נהגו להשכים ולהתפלל סליחות מאלול ואילך'. וכן אמרו חז"ל דרשו ה' בהמצאו אלו עשרת ימי תשובה. ואפשר שבימים הללו יש סייעתא דשמיא ומתקיים ומל' ה' את לבבך, אך בשאר השנה צריך האדם להתאמץ ולמול ערלת לבבו לבדו.

הגר"ש חזקיה שליט"א: לפרשת וילך

צורת קריאת 'הקהל'

הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו' (לא, יב)

בסוטה (מא, ב) מבואר, ש'הקהל' היו קוראים בעזרת נשים [וכ"כ הרמב"ם (פ"ג מהל' חגיגה ה"ג)]. והנה כתב מנ"ח (מצוה תריב), שקריאה בבית המקדש היא לעיכובא. ומדבריו שם נראה, שגם הקריאה בעזרת נשים דוקא, היא לעיכובא.

ויש לדון, כיון שאין מקום לכל ישראל להיכנס לעזרת נשים בבת אחת [שהרי בקרבן פסח באו בשלש כיתות (פסחים סד, א)], האם קורא המלך שוב לכל כיתה וכיתה הנכנסת לעזרת נשים, או שאין קורא המלך אלא קריאה אחת בלבד, ומי שלא שמע הפסיד.

עוד יש לדון, דהנה מצות 'הקהל' חיובה גם על הנשים, ובשמחת בית השואבה אשכחן (סוכה נא, ב) שהתקינו תיקון גדול שהאנשים למטה והנשים למעלה, עיי"ש. ויש לדון אי עבדינן נמי הכי בקריאת 'הקהל', דהא למבואר במנ"ח בעינן שהקריאה תהיה דוקא בעזרת נשים, והתם לכאורה אין אפשרות שיעמדו למעלה, שהרי למעלה אין קדושת בית המקדש, וכיצד קראו הכא לנשים, וצ"ע בכל זה.

תירוץ א. בקרבן פסח נכנסו עם הבהמות

מקרבן פסח לכאורה אין להקשות, דדוקא בקרבן פסח היו צריכים ג' כותות שהרי היו צריכים ליכנס עם הקרבנות, והיו צריכים מקום בשביל לשחוט, אבל הכא הרי נכנסו בלי בהמות, והיו יכולים לעמוד צפופים ונכנסו יותר בעזרה, אך יש לעיין שבקרבן פסח לא נכנסו כולם לשחוט שהרי היה אחד שוחט לעשרה בנ"א.

תירוץ ב. בשביל המלך היתה הקריאה בעז"נ

בזכר למקדש (עמ' מ"ה) כתב שאין זה דין דוקא בעזרת הנשים, אלא הוא רק בשביל המלך שיוכל לשבת, וכשהיה המלך מבית דוד ששיבתם מותרת בעזרה אפשר שהיו קוראים בעזרת ישראל. או כמו שכתבו עוד כדי שלא לטלטל את הספר תורה יותר מדאי ולכן השאירו אותו בעזרת הנשים אך ודאי שלא היה זה דין בקריאה בעזרת הנשים ולא היו צריכים כולם ליכנס לשם, ואף מי שהיה מחוץ לעזרת הנשים היה יוצא ידי חובה בשמיעתו.

ועי' בטורי אבן (חגיגה ו). שכתב והא שהיה בהר הבית משום שהיה רחוב גדול ופנוי ומחזיק רוב עם. ובאמת העם היה יכול להיות בהר הבית ולשמוע את הקריאה.

תירוץ ג. במקדש שני היו מועטים

והנה אף שבגמ' מבואר שהקריאה היתה בעזרת נשים, בירושלמי (סוטה פ"ז ה"ז) נחלק לכאורה על זה, והכי איתא שם אמר ר' אמי בשם רבי שמעון בן לקיש אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה. תיפתר שסמך לו בכותל

וישב לו. וכמו שכתב שם הפני משה תיפתר להמתני' לא שהיה יושב ממש אלא שסמך לו בכותל וישב לו בעמידה שיש בה סמיכה וכעין ישיבה היא ומותר בעזרה ובבבלי מפרק לה דבעזרת נשים הויא. ומבואר שזה מח' בבלי וירושלמי. דלבבלי לא היה יושב המלך בעזרה אלא בעזרת נשים וליירושלמי היה זה בעזרת ישראל אך היה נסמך.

ונראה לומר שאין מח' ביניהם, אלא באמת הקריאה היתה תלויה בכמות האנשים ואם היתה כמות מועטת היו קוראים בעזרת נשים ובכמות מרובה קוראים בעזרה, [עי' בספר הקהל (עמ' 413) שמבאר בזה את התוספתא (סוטה פ"ז מ"ג) במה של עץ היו עושין לו בעזרה ויושב עליה ר' אליעזר בן יעקב אומר בהר הבית, ואין מח' ביניהם וכנ"ל].

והחילוק יש לומר ע"פ הגמ' בב"מ (כח). שמחלקת בין מקדש ראשון למקדש שני, במקדש ראשון נפישו ישראל טובא דכתיב בהו יהודה וישראל רבים כחול אשר על הים לרב, ואילו במקדש שני לא נפישו ישראל טובא דכתיב בהו כל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים שלש מאות ששים. וא"כ יש לומר דמה שהיו קוראים בעזרת נשים היינו במקדש שני שהיו ישראל מועטים, ונכנסו כל ישראל בעזרת נשים, ואילו במקדש ראשון שהיו מרובים היו קוראים בעזרה וכדברי הירושלמי. [וכן מה דאיתא בפסחים שהיו נכנסים בג' משמרות הוא במקדש ראשון שהיו ישראל מועטים ולא במקדש שני].

האם נסתמו משה מעיינות החכמה?

"לא אוכל עוד לצאת ולבא" (לא, ב)

דבר אחר, לצאת ולבוא בדברי תורה, מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה (רש"י)

צ"ע, דהכא איתא, שנסתמו ממש מסורות ומעיינות התורה, ואילו בקרא מצינו שלאחר מכן אמר משה כמה פרשיות, ובפרט שירת 'האזינו' שרמוז בה כל התורה. עוד יל"ע, מהא דאיתא בתמורה (טז, א): אמר רב יהודה אמר רב, בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן, אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך, ע"כ. חזינן נמי שהיו פתוחים בפניו מעיינות התורה. עוד יש לדקדק, מהו הלשון 'לצאת ולבא בדברי תורה'.

תירוץ א. לא היה מכריע בין ב'

צדדים

בספר נחלת יהושע (וודיאנר, כאן) הקשה קושיא זו, ונשאר בקושיא.

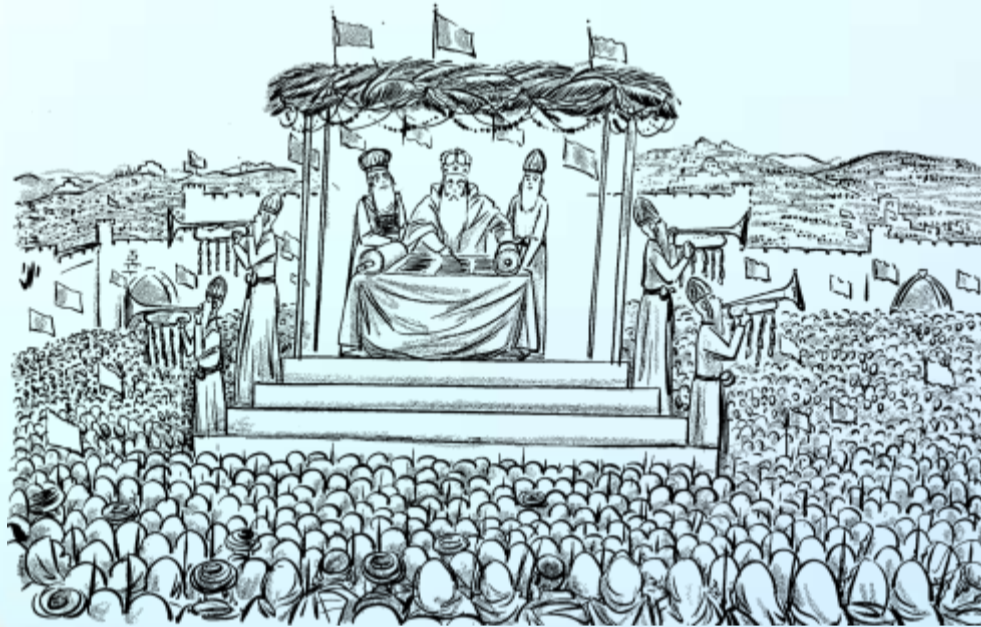
ובספר מתנת משה (פ' וזאת הברכה) כותב ליישב דהקב"ה נתן לחכמים כח לפסוק הלכות לפי כח סברתם, ולפי מה שמבינים בפלפול התורה, אך בכל דבר יכול להיות גם צד שני וסברא להיפוך שבכך משתנה הדין, וכמו שמצינו בשבת (קלט). ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד, וכותב שם רש"י (ד"ה הלכה) הלכה ברורה בטעמים שלא היא בה מחלוקת. והיינו שיש מעלה שיכול להשיג הלכה לאמיתה של תורה בלי שיהיה ב' צדדים, וא"כ יש לבאר דמשה רבינו נסתמו ממנו מעיינות החכמה ואינו יכול לפלפל ולהכריע בין כמה צדדים, אך ודאי מה שהיה משה יודע היה יכול לפסוק, וזה מה שאמר ליהושע שישאל ממנו את ספקותיו, היינו משום שמה רבינו כבר הכריע את כל הדברים ומה שנשאר לו זה לומר ליהושע את הפסקים הברורים לו. וכעין זה כתב ג"כ בדברי יואל.

תירוץ ב. ספיקות שלימד כבר ליהושע

וכע"ז כתב בטעם ודעת (להגר"מ שטרנבוך) דמה שהיה משה יכול לפשוט ליהושע היינו את מה שלימד כבר ליהושע, אבל ספיקות שיוולדו לאחר מכן אין משה יכול להכריע כיון שכח זה נשלל ממה רבינו, לפי זכות שכלו באותה שעה ודביקותו במקור החכמה העליונה.

תירוץ ג. ע"י שיהושע יבקש יפתח המעיין

הגרש"י בורנשטיין בספרו וזאת ליעקב (כאן) כותב דמה שנסתמו ממה הוא כח המסירה של התורה, אך התורה עצמה היתה שמורה בקרבנו, ולכן אמר ליהושע שישאל ממנו ספקותיו והיינו שע"י הצמאון של התלמיד יפתח המעיין הסתום ויהיה נובע ומשפיע.

ווארטנים וסיפורים

ווארטנים קצרים וסיפורים נפלאים, לשולחן השבת והחג

מהרבנים הגאונים: רבי שלמה קולדצקי שליט"א, רבי ברוך רובין שליט"א, רבי חיים איזנבאך שליט"א

מרומים, וכאשר בא המקטרג לקטרג משתיקים אותו, ואומרים לו, עת 'תענית דיבור' היא העת, ואי אפשר לו לפצות פיו לרעה.

(באר הפרשה)

מסופר על הרב מבריסק ז"ע, שהיה יושב ואומר תהילים בכל השעות הפנויות בראש השנה. שאלוהו תלמידו "מדוע הרב לא לומד?" ענה ואמר: הרי אמרנו בסליחות "כדלים וכרשים דפקנו דלתיך", והפשט הוא, כי בראש השנה כל אחד דומה למי שפשט את הרגל, דנים אותו על שנה חדשה, אין לו שום דבר אצלו, שום דבר לא נשאר לו מהשנה שעברה, בראש השנה צריכים לחדש את הפספורט, את הבריאות, הפרנסה, את הנחת מהילדים, וביום כזה אסור לבטל דקה, ולכן בחרתי לומר תהילים, כי בלימוד אני צריך להפסיק מידי פעם בכדי לקום ולהוציא ספר, ודבר זה לוקח לי זמן, והרי בראש השנה כל שניה חשובה כנצח, לכן בחרתי לומר תהילים ברצף, ללא הפוגה כלשהי!

"אל תבוא במשפט עמנו כי לא יצדק לפניך כל חי, מלפניך משפט יצא עיניך תחזינה מישרים"

לכאורה יש כאן סתירה מיניה וביה, מחד מבקשים אנו שהקב"ה לא יבוא במשפט עמנו, ותוך כדי דיבור מבקשים אנו מלפניך משפט יצא, שהמשפט יצא דווקא ממנו? נראה לבאר שהרי בכל משפט יש תובע ונתבע המתדיינים זה עם זה, ושניהם מתדיינים לפני השופט. מבקשים אנו מאבינו שבשמים שהוא יהיה השופט אבל חלילה לא יהיה התובע העומד מולנו לתבוע חובתנו, וזה שאנו אומרים אל תבא במשפט עמנו... אל תבוא איתנו למשפט שאתה תהיה התובע ואנחנו הנתבעים, אלא מלפניך משפטינו יצא... כי אז עיניך תחזינה מישרים.

בדרך דרש נוסף, "אמת כי אתה הוא דיין ומוכיח ויודע ועד" אתה יוכל להיות גם דיין וגם מוכיח, אבל מבקשים אנו ש"תפתח את ספר הזכרונות ומאליו יקרא" לא אתה אבינו אב הרחמים תקרא את כתב התביעה, אלא מאליו יקרא, היה אתה דיין אבל לא מוכיח.

(מנחת אשר)

"מן המצר קראתי י-ה"

משל נאה מסופר על שני ילדים צעירים ששיחקו ביניהם 'סוס ורוכבו', היינו שאחד מהם התכופף על ארבע משל היה סוס, וחבירו רכב עליו, ולאחר שעה קלה נהפכו היוצרות, הרוכב נהפך לסוס והסוס לרוכבו וחוזר חלילה. לאחר שאחד הילדים סיים לשמש כ'סוס' קראו אביו לאכול את ארוחתו, נענה הילד ואמר לחבירו, הנה בדיוק כעת כשהגיע זמני לרכוב עליך קראני אבי לסעוד, עתה אקשור אותך לגדר כקשירת הסוס, והמתן לי פה עד שובי. ואכן הילד לקח חבל דק וקשרו בקשר שאינו של קיימא לגדר, הלה פנה אל ביתו

הביאו את הכפריים לפני המלך, והם השתחוו לפניו אפים ארצה ואמרו: "אמנם חטאנו בהשליכנו את האבנים - אך ורק למראית עין. כי האבנים הללו הן יהלומים גולמיים, ויש בכוחנו ללטשן, עד שיביהיקו כזוהר הרקיע, ויזהירו כעצם השמים לטוהר!"

הגר"ב רובין שליט"א - לראש השנה

כיצד מתכוננים לראש השנה?

סיפר אחד מראשי הכוללים בירושלים, את שסיפר לו אביו. כאשר האב היה עדיין אברך צעיר פגש פעם ברחוב את מרן הגאון הגדול רבי חיים שמואלביץ זצ"ל. שאל אותו הגאון: 'כלום מתכוננים לראש השנה?' השיב האברך מה שהשיב. שוב שאל רבי חיים: 'כלום אתה מתכונן לראש השנה? ליום הדין?' התלמיד האברך הבין שרבו רוצה לאלפו בינה בקטע כלשהו. שתק אפוא וחיכה למוצא פיו של רבו. אמר רבי חיים: 'השנה ראש השנה שלושה ימים, האשה צריכה לבשל כמות גדולה של אוכל, האין זה מן הראוי שתיקח את הילדים הקטנים המפריעים לה בבית במלאכת הבישול הקשה ותצא איתם לטייל?' ולמד אותו תלמיד מה נקרא הכנה ליום הדין, כפי שהבין זאת גאון התורה וגדול המוסר רבי חיים שמואלביץ זצ"ל.

תבלה שנה... תחל שנה...

מנהג טוב בכל ערב ראש השנה, סיגל לעצמו יהודי ממכריי לפני היציאה לבית הכנסת. נוהג הוא לרקוד עם בני ביתו 'כי הרבית טובות אלי' ו'עד הנה עזרונו רחמך', לתת שבח והודיה על השנה שחלפה. בני הבית מפרטים כמה טוב היה, כמה חסדים ורחמים, וכך בהרגשה זו יוצאים לחלות ולחנן על השנה החדשה הבעל"ט.

(הרב פנחס ברייער - במה)

שנה טובה ומתוקה

בספר "עולמו של אבא" מסופר על חסיד שבא לאדמו"ר מקוצק, ובכה לפני שבתו הצעירה נפטרה והוא לא מבין את דרכי ה'. הרבי מקוצק לא ענה לו, אלא התחיל לדבר איתו בלימוד. הרבי שואל והחסיד עונה, ובמשך שעה שלימה התפלפלו ביניהם. בסוף אמר לו הרבי, מדוע אתה מתעקש למצוא תירוץ לכל קושיה שאני מקשה, אולי הקושיה שלי טובה כל כך שאין לה תירוץ? ענה לו החסיד, אם התוספות אומרים זאת, לא יתכן שתהיה עליהם קושיה בלי תירוץ והסבר. אמר לו הרבי: על התוספות לא יכולה להיות קושיה, ואילו על הקב"ה יכולה להיות קושיה? לכן בראש השנה אנו מאחלים אחד לשני "שנה טובה ומתוקה", כי "שנה טובה" תהיה בכל מקרה, שהרי "אין עוול" וכל מה שעושה הקב"ה, לטובה עושה, אלא כל זמן שאיננו מבינים ואיננו יודעים לפרש מה שקורה לנו, עבורנו אין זה "מתוק", לכן מלבד הברכה "לשנה טובה", מוסיפים שהיא תהיה גם מתוקה, שנשכיל להבין את היותה "טובה" ועל ידי כך יומתקו כל מאורעות חיינו.

הגאון רבי אברהם פאם זצ"ל (ראש ישיבת תורה ודעת) היה אומר לתלמידו, "ישנו זמן "מסוכן" בראש השנה, יום בו נדרש יהודי לזהירות יתירה. ומהו זמן זה? זוהי השעה שאחרי סיום התפלה, כאשר אנשים בדרכם הביתה, או כשאוכלים סעודת יום טוב, ואז סוקרים את אירועי היום: "בעל התפילה התפלל מדי בשקט, בקושי שמעו אותו!" "הוא משך את התפילה יותר מדי...!" "השנה, לא תקע בעל התוקע כל כך טוב..." "ראית מי קנה מפטיר וכמה זה עלה לו?" בדוגמאות הללו יש משום לשון הרע במישרין או ברמז, או שהן גורמות לסיפור לשון הרע. כל הרוצה לשמר את הזכויות שרכש בתפלתו ובתשובתו, עליו להיזהר מדיבורים כאלו..."

משמיה דהרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב ז"ע מתאמרא, שהחוסם פיו בראש השנה ואינו מדבר דברים בטלים, זוכה לעורר מדה זו למעלה בשמי

לאכול כשבתוך ארוחתו נרדם וישן. חבירו ה'סוס' שחכה לו בכיליון עיניים בחצר הבית וראה שבושש הוא לבוא, החל לבכות וליילל. עבר שם אחד וראה בוכה, שאלו, בני מדוע זולגות עיניך דמעות, מירר הילד ואמר לו את כל סיפור המעשה. אמר לו ההלך, בקריאה מועטת הינך מסיר מעליך את כל החבל הקושר אותך כביכול אל הגדר. אמר לו הילד, איני יכול לקרוע את החבל כי הרי אני עוד צריך להיות הסוס...

ולדין יאמר שלא נראה כאותו הצועק ובוכה שאינו יכול להיחלץ מן המיצר כי עליו עוד להיות ולשמש כסוס כפרד, ואינו מבין כי מי הכריחו להמשיך להיות 'סוס', יפסיק נא ויעזוב את הרגליו שאינם טובים, ובהתעוררות אחת יתיר מעצמו כל קשרי החבלים וישוב אל אביו שבשמים.

(באר הפרשה)
"מי יעשר ומי יעני" סיפר לי יהודי מתושבי העיר לונדון, שהוצרך פעם ליסע לארה"ב. להוותו נתקף שם בלבו, והוכרח לשהות בבית החולים למשך עשרה ימים, ומכיוון שאינו מתושבי ארה"ב ואינו משלם שם על ביטוח רפואה ע"כ דרשו מעמו בסוף אלו הימים לשלם סכום עצום של שלושים אלף דולר. 'הוצאה' זו העיקה על לבו של יהודי זה - מדוע אירע לי כזאת בדיוק בהיותי על אדמת ארה"ב כשאין לי ביטוח... עד שאחד הרבנים 'האיר' את עיניו באמרו, הנה ב'ראש השנה' שעבר - בו ביום שכל באי עולם יעברו לפניו כבני מרון, ונקצב לכל איש מזונותיו מר"ה ועד ר"ה, באותו יום נגזר עליך להוציא סך שלושים אלפי דולר להוצאות רפואה, והנה בלונדון עיר מגורך היה עליך לעבור כמה וכמה מדורי גיהנום 'רפואיים'... עד שהיית מגיע לסך שלושים אלפים, ואילו בארה"ב 'גמרת' עם כל ההוצאה הזאת תוך עשרה ימים... ותנצל נפשך.

(באר הפרשה)
"ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה"

ולכאורה מדוע רק 'מעבירין' וכי אין בכוחם לבטל כליל את הגזירה? גם מהו "רוע" ולכאורה היה לנו לומר מבטלין את הגזירה? אך הנה מצינו בגמ' (ברכות לד, ב) שר' חנינא בן דוסא היה מתפלל על החולים והיה אומר זה חי וזה מת. ולכאורה מדוע הוצרך לומר זה מת, וכי לא היה די לומר זה חי, מכאן למדים אנו שא"א לבטל את הגזירה לגמרי, ולכל היותר שייך להעביר את הגזירה מאדם זה למשנהו ולכן התפלל שאחר ימות במקומו על דרך "ואתן אדם תחתך" (ישעיהו מג, ד) אף אנו מבקשים שהגזירה תעבור מאיתנו ויעבור על צוררי ישראל וממילא ימשך ישועה ורחמים לחולי ישראל.

(האר"י הק' זי"ע)
הרה"צ ר' אשר פריינד היה אומר, שתיקה, ושתיקה, ושתיקה, מעבירין את רוע הגזרה. אנו רואים את זה בתהלים (לח, יד-טו) דוד המלך אומר, 'ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו ואהי כא יש אשר לא שמע ואין בפיו תוכחות', ומסיים 'חושה לעזרתי אדני- תשועתי'.

(ניצוצי אורה - ספינקא)
יש משל שמספרים העולם, על צייד שרצה לצוד דגים, והטיל רשת עם אוכל והדגים נכנסו ואכלו. למחרת בבוקר הוציא הדייג את הרשת והדגים נלכדו מיד. אמרו הדגים, מה עשינו? היינו מיד אחרי האוכל צריכים לצאת, איזה שטות עשינו שנשארונו, היינו מיד אחרי האוכל צריכים לצאת! אבל הם לא ידעו שברגע שנכנסו לאכול הם כבר נלכדו... כן הוא הדבר, האדם בוכה באמצע השנה על דא ועל הא, אבל הוא לא יודע שכבר בראש השנה זה נקבע, מה לך לבכות ולצעוק עכשיו, היית אז צריך לצעוק ולזעוק!

"בעבור כבוד שמך הנערץ והנקדש"

מסופר שר' הירש לייב מאליק הגיע לרה"ק ר' ברוך ממעז'בוז. ר' ברוך שאל אותו, הירש לייב מה דברו השנה בראש השנה בשמים? ענה ר' הירש לייב, כל המלאכים הביאו את כל המעשים טובים של כל היהודים, בינתיים בא השטן ואמר אני יכול להעיף בנפיחה אחת את כל המעשים טובים שלהם,

רבש"ע אף אחד לא חשב עליך, רבש"ע כולם חשבו על עצמם. שאל הרה"ק ר' ברוך ומה ענית? ענית לרבש"ע, מה טענתו של השטן, שאף אחד לא חשב מהרבש"ע, אף אחד לא חשב עליך וכל אחד חשב רק על עצמו, רבש"ע, גם אתה תעשה ככה, אל תחשוב על אף אחד, תחשוב רק על עצמך, עשה למען שמך, עשה למען ימינך, עשה למען קדושתך.

(ניצוצי אורה - ספינקא)

"אדם יסודו מעפר וסופו לעפר"

רגילים הבריות להרבות בבכי בעת שאומרים זאת בתפילת הימים הנוראים. ולכאורה, מה מקום יש לבכות על כך, הלא האדם לקדמותו הוא חוזר. ברם, אמנם האדם יסודו מעפר, אבל ניתן לו הכח להעלות ולרומם את העפר למעלה, אך אדם מכזיב ובמקום להעלות את העפר חוזר לעפרו, ועל כך באמת ראוי לבכות.

(חידושי הרי"ם)

"כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו

נאום ה'"

כשיהודי אומר "זכור" נזכרתי ו"אזכרנו עוד" ועוד זכור אזכור יותר, משיב הקב"ה לעומתו במדה כנגד מדה: "רחם" זה מכבר היו לי רחמים עליו, אולם מעתה "ארחמנו עוד" ביתר שאת.

(הרה"ק רבי מרדכי מלכוביץ זי"ע)

"ועקידת יצחק לזרעו ברחמים תזכור"

יש להבין מהי ההדגשה "ברחמים"? אלא הזכרת זכות אבות והזכרת עקידת יצחק אפשר שיש בו ח"ו גם רעה, שכן יוכל המסטיין לקטרג כי דווקא בגלל שהיו לעם ישראל אבות שכאלה שהיו מוכנים למסור נפשם על קדושת ה' ותורתו, היו צריכים הבנים בני"י להתדבק בדרכם וללמוד ממעשיהם ולא ללכת אחרי יצה"ר, וחטאיהם אפוא חמורים יותר, ולכן אנו מבקשים "ועקדת יצחק לזרעו ברחמים תזכור" שלא תהא עקידת יצחק נזכרת לנו חלילה לרעתינו אלא רק לטובה ולזכות "ברחמים".

(של"ה הק')

"תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור

לכם עקידת יצחק" (ראש השנה טז, א)

ולכאורה כדי להזכיר את העקידה הרי יותר היה מתאים לקחת סכין שמזכיר את הציווי "והעלהו לעולה" אלא שבהזכרה זו אין אנו מתכוונים להזכיר רק את הסכמתו של אברהם להקריב את יצחק בנו ואת הסכמתו של יצחק להיות נשחט.

כוונתנו היא גם להזכיר שהקב"ה אינו רוצה בקרבנות אדם, ואת יצחק החליף לקרבן של איל, ולפיכך בשעה שאנו עומדים בר"ה במשפט אנו מרמזים על השופר של איל, שגם בנו ינהג כפי שנהג ביצחק אבינו שלקח תמורתו איל, ולא יחפוץ במות המת.

אחד אמר לגאון רבי ישראל סלנטר זי"ע, הנה התייאשתי כבר מעבודת ה', כי אין בכוחי לשוב ולעמוד אל מול יצרי הרע, המתגבר עלי בכל כוחו. ענהו רבי ישראל, הנה יצרך הרע מאמין בך יותר ממה שהנך מאמין בעצמך, וראיה לכך מדברי הגמרא (ראש השנה טז, ב) שהשטן מתערבב בעת תקיעת שופר, ואמרו בירושלמי שהשטן מתערבב כיון שירא שהוא שופר של משיח וכבר שבו ישראל בתשובה, נמצא השטן מאמין שבכוחך לשוב בתשובה שלימה, ואילו אתה אינך מאמין שבכוחך למחוק את כל עברך ולהתחדש בעבודת קל חי.

"אבינו מלכנו החזירנו בתשובה שלמה לפניך"

מרון החתם סופר זצ"ל הסביר שתשובה מיראה אינה תשובה שלמה, ורק תשובה מאהבה היא תשובה שלמה. משל לקבוצת כפריים שבאו לבקר בעיר המלוכה. עמדו אל מול ארמון המלך והשליכו אבנים וצרורות עפר אל חצר הארמון. מיד באו אנשי המשמר וכלאו אותם בבור תחתיות. זעקו הכלואים: "מדוע נתנונו אל הבור? הביאונו לפני המלך ונדבר את דברינו!" הביאום לפני המלך, והם השתחוו לפניו אפים ארצה ואמרו: "אמנם חטאנו

”כתבנו בספר זכויות”

רבי דניאל מובשוביץ הי"ד מקלם, תמה על התפילה: ”אבינו מלכנו כתבנו בספר זכויות”, שלכאורה מה מקום לבקשה זו, הרי ממה נפשך: אם עשינו מעשה שהוא זכות הרי יכתבו את זה גם ללא בקשה מיוחדת, ואם לא עשינו מעשה של זכות מה מקום יש לבקשה? ותירץ, שעצם הבקשה להיכתב בספר הזכויות מבטאת אכפתיות ודאגה ממצבנו, ועובדה זו עצמה יכולה להועיל לנו להיכתב בספר זכויות.

(לעבדך באמת)

בהשליכנו את האבנים - אך ורק למראית עין. כי האבנים הללו הן יהלומים גלמיים, ויש בכוחנו ללטשן, עד שיבהיקו כזוהר הרקיע ויזהירו כעצם השמים לטוהר! ויאמר המלך: ”בזאת תבחנו, הכדברים כן הוא”. הלכו הכפריים וליטשו את האבנים, עד שהיו למאורות נוצצים ובורקים, והמלך קבעם בכתרו, וקרבים בכבוד גדול. ועל זה נאמר ”כי רצו עבדיך את אבניה, ואת עפרה יחוננו” (תהלים קב) שמהאבנים והעפר, שבהם סקלו את חצר המלך, הפיקו חן ורצון רב. זה כוחה של תשובה מאהבה, ההו = פכת זדונות לזכויות!

(חת"ס עה"ת)

יה"ר שנזכה לשנה טובה, שנה בריאה, שנה מאירה, שהתפילות יתקבלו לרחמים ולרצון, ושיושפעו רחמים וחסדים טובים על כל ישראל, אמן.

מתיקות השבת

פנינים וסיפורים בעניני השבת, מתוך הספר 'ומתוק האור' - שבת הרה"ג רבי שלמה לוינשטיין שליט"א

”אתה בא לומר לי שאני סנילי לחלוטין?” - שואג הקונה, שמעולם לא קנה -
”אתה רוצה לומר לי שאני לא יודע מה עשיתי ומה לא עשיתי? אני מודיע לך שלא
הזמנתי ולא שילמתי, ואיני מתכוון לאשר שום תשלום שנגבה ממני בחסר ידיעתי...”

הרי לנו עד כמה חששו חז"ל לפגיעה בכבוד השבת, ועד כמה חמור אסור דאורייתא אפלו בשוגג.

זכות מעשה פנימי ונסתר

בראש השנה וביום הכפורים אנו עומדים לבקש: רבוננו של עולם, מי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה הוא יעננו... מי שענה לכל הצדיקים והחסידים והתמימים והישרים הוא יעננו...

הר המוריה? מה יש לנו עם הר המוריה? מה יש לנו עם הקדושים שמתו על קדוש ה' ? בזכות מה מבקשים אנו שיזכותם תעמד לנו?

אם יש לנו משהו מן הפנימיות הזו, הרי שיש לנו זכות לכך...

בבני ברק, לפני שנים רבות, קבל אינסטלטור הזמנה לעבודה בבית מסים. כשהגיע התברר לו שמדובר בעבודה רצינית - צריכים להחליף צנורות, לשבר בלטות... אבל הרבה עבודה פרושה גם הרבה פרנסה, ולזה הוא בודאי לא התנגד.

הלך והביא את כל החמרים הנדרשים, והחל לעבד.

כמה שעות של עבודה ושהות באותו בית, הספיקו לו כדי לקלט את התמונה - בבית חיה אלמנה צעירה, שאין לה שום פרוטה מיתרת. הוא ידע שאסור לקחת ממנה כסף, וגמר בלבו לותר על המגיע לו, לספג בעצמו את כל העליות, ולעשות גם את התקון, כמובן, חנם אין כסף. רק מחשבה אחת הטרידה את מנוחתו - איך יצליח לצאת מן הבית הזה, בלי לביש את האלמנה? איך לא יקח ממנה כסף בלי לומר לה שהוא עושה את זה מרחמיו עליה?

בסופו של דבר, בערב, כשהסתתרה העבודה, והאשה נעמדה לפניו בדחילו ורחימו, כשהיא מבקשת לדעת את 'גזר דינה' ואת סכום הכסף שהיא חייבת לו, השיב לה האינסטלטור: "אין צורך לשלם!"

- "מה פרוש?" - שאלה האלמנה.

תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת

מעבור דרך וגבולים, מעשות היום פעלים, לאכל ולשתות בהלולים, זה היום עשה ה', שבת היום לה'

בספר "בן עזיאל" מביא הרב עזיאל מייזליש זצ"ל בשם כ"ק האדמו"ר מצאנז זצ"ל:

פיוט זה מתחס לראש השנה שחל בשבת, בו אין תוקעים מפני הגזרה שמה יעבירונו ד' אמות ברשות הרבים, או שמה יעשה כלי שיר.

לזאת אומר הפיוט: "מעבור דרך וגבולים" - מפני החשש שמה יעבירונו ד' אמות ברשות הרבים. "מעשות היום פעלים" - בשל החשש שמה יתקן כלי שיר, הרי אין אפשרות לתקע בשופר בראש השנה שחל בשבת. אם כן במה, אפוא, תתקן מצות תקיעת שופר? על ידי ענג שבת לשם מצוה - "לאכל ולשתות בהלולים", או אז יתקן - "זה היום עשה ה'", כי על ידי קיום מצות ענג שבת, יהא נחשב לפני השי"ת כאילו קימו מצות תקיעת שופר.

אין תוקעין בשופר בשבת

זהירים לשמרו

חז"ל אמרו שאין תוקעין בשופר בראש השנה שחל בשבת, מחשש שמה יעבירונו ד' אמות ברשות הרבים.

בגמרא (שבת ה"ב) מובאת שיטת בן עזאי ש"מהלך כעומד דמי", הינו: בכל פסיעה ופסיעה שאדם הולך, הרי הוא עושה עקירה והנחה. נמצא כי בכל הליכה והליכה שאדם הולך ברשות הרבים, לעולם אין הוא הולך ד' אמות בבת אחת, שהרי בכל פסיעה ופסיעה, הרי זה כעומד במקומו.

שואל הירושלמי (מובא שם בתוספות ד"ה "בשלמא"), אם כן כיצד יש היכי תמצוי של מעביר ד' אמות ברשות הרבים, הרי תמיד הוא נחשב כעומד? ומתיר, שהוא עובר על האסור כאשר הוא קופץ ד' אמות.

לפי זה הקשה רבי עקיבא איגר, מה החשש שבגללו בטלו חז"ל תקיעת שופר בשבת, הרי גם אם משהו ילך ללמד תקיעות בשבת, ויעביר את השופר ד' אמות ברשות הרבים, הוא לא יעבר אסור אם ילך באפן הרגיל, ורק אם יקפץ ד' אמות יעבר אסור, ולקפץ ד' אמות זה לא פשוט כל כך, וכי בשל חשש רחוק זה בטלו חז"ל תקיעת שופר מכל כולל ישראל?

הנכד של רבי עקיבא איגר השיב, כי מכיון שמדובר בהליכה לדבר מצוה, אזי זה מתאים שהוא יקפץ ד' אמות ברשות הרבים... תשובה זו מצאה חן בעיני רבי עקיבא איגר.

אמר על כך מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל: ראו נא, כיצד חששו חז"ל לכבוד השבת. רבותינו חששו שמה יהיה אדם אחד בכל העולם שאינו יודע לתקע בשופר ובדיוק בראש השנה שחל בשבת הוא ירצה ללכת להתלמד, ואז הוא יצא עם השופר לרשות הרבים, ולא ילך הליכה רגילה כדרך בני אדם, אלא יקפץ ד' אמות ברשות הרבים, וגם זאת הוא יעשה בשוגג כמובן. ובגלל האדם המוזר הזה, תקנו שכל עם ישראל לא יתקעו בשופר בראש השנה שחל בשבת!

והאינסטלטור השיב: "לא שמעת על התכנית החדשה שהוציאה העירייה? יש לה ענן שהבתים באזור יהיו שונים יותר, ולכן היא משלמת על שפוצים שנושעים בהם. זה כדאי לכלם - לעירייה זה משתלם כי מחירי הדירות רק עולים, לי זה כדאי כי אני לא צריך לעבד מול לקוחות פרטיים שמבקשים הנחות ויכול לתת תעריף יקר יותר, וגם לך זה כדאי, כי את מקבלת דירה משפצת, ולא צריכה לשלם עבורה".

עיני האלמנה אורו, והיא הודתה לו מבלי לשאל יותר מדי שאלות.

עוד שנים רבות המשיך האינסטלטור לעבד. במהלך השנים הצליח לחסוך לעצמו סכומים נאים, ובאחד הימים קנה לו מגרש ברמת גן, ותכנן לבנות לעצמו וילה גדולה.

לאחר תהליך ארוך שכלל קבלת אשורים רבים, עצוב הוילה ובחירת קבלן - הוא קבל מפרט מה עליו לקנות, ופנה לכמה חברות בניה כדי לקבל הצעת מחיר. בין השאר פנה גם לחברת 'איציק וצורי', חברה שהיום כבר אינה קיימת.

חלפו שבועים, ובאחד מן הבקורים שלו במגרש, הוא מבחין במשאית של חברת 'איציק וצורי' כשהיא פורקת סחורה, ומניחה אותה בשטח השידור לו.

הוא נגש אל הנהג ומברר: "מה אתה עושה פה?"

- "הבאתי את הסחורה שהזמנת" - עונה לו הנהג, ולמראה פניו המתפרצמות הוסיף - "מה, אינך שמח?"

- "אני לא שמח כי לא הזמנתי" - השיב לו - "ובכלל, מהי שיטת השווק החדשה הזאת? כל אדם שמבקש הצעת מחיר באים ודוחפים לו את הסחורה בכח? קח את הדברים שהנחת פה והסתלק מן המגרש שלי".

זעמו גבר מרגע לרגע.

"אני רק נהג" - התנצל הנהג - "מישהו במשרד שלח אותי עם כל הסחורה לכאן. אם אחזיר אותה יפטרו אותי!". כעבור רגע התרפף קמעא והוסיף:

"אני מוכן לחכות כאן עם הסחורה, עד שתברר את העניין במשרד".

קוצף ושוצף נכנס מידענו למשרד ונגש למזכירה: "גברת, מה קורה פה?"

היא גוחנת אל המחשב, מקישה כמה מקשים, ומרימה אליו את עיניה: "אדוני, יש כאן הזמנה מסדרת אל הכתבת הזו!"

- "מה הזמנה?" - הוא כמעט אינו שולט בעצמו מרוב זעם - "איך יש הזמנה אם לא הזמנתי כלום. אני לא מתכוון לשתק, אפנה לתקשרת".

"אדוני" - מנסה המזכירה להרגיע אותו - "יתכן שגפלה טעות. אם לא הזמנת ויש הזמנה, כדאי שתגיש למנהל צורי, ותנסה לדבר אתו".

הר הגעש הזועם טפס במעלה המדרגות לחדר המנהל.

צורי המנהל מהיר קליטה. הוא מקיש את הפרטים במחשב שמולו, ואומר: "אדוני, ההזמנה הזמנה לפי כל הכללים, ואני מבחין שהיא גם שלמה".

- "אתה בא לומר לי שאני סניילי לחלוטין?" - שואג הקונה, שמעולם לא קנה - "אתה רוצה לומר לי שאני לא יודע מה עשיתי ומה לא עשיתי? אני מודיע לך שלא הזמנתי ולא שלמתי, ואיני מתכוון לאשר שום תשלום שנגבה ממני בחסר ידיעת".

- "למה אתה כועס?" - משיב לו צורי בקול רגוע לחלוטין - "לא אמרתי שאתה שלמת. אמרתי שההזמנה שלמה".

- "מה זאת אומרת שלם?" - מתחיל האיש לגלות סקרנות וקולו יורד לחצי התרון.

- "אני אמר לך מה זאת אומרת" - צורי מתרוח בכסא המנהלים שלו, ומתבונן הישר לתוך עיניו - "לפני למעלה מעשרים שנה גרתי בבני ברק בכתבת פלונית. אמי הייתה אלמנה צעירה, ובבית בקשי היה מה לאכל. ביום מן הימים התפוצץ צנור, ולא הייתה לאמא שום ברירה אלא להזמין אותך.

כל היום התהלכה אמא במתח מן המחיר שאתה תגבה ממנה בערב. לא הייתה לה שום אפשרות לשלם. בערב ספרת לה, שהעירייה משלמת...

עשרים שנה אני מחפש אותך כדי לומר לך תודה. בשמי, בשם אמא, בשם אחי הקטנים.

בשבוע שעבר כשבאת לקבל הצעת מחיר, החלטתי שזו ההזדמנות לומר לך תודה.

אתה יכול ללכת, אינסטלטור יקר, אותה עירייה ששלמה על השפוצים לפני עשרים שנה, משלמת גם עכשו..."

כלנו מסתובבים בעולם, ומדי פעם נקרות לפנינו הזדמנויות לעשות מעשים טובים הרחק מאור הזרקורים. מעשים שכלם פנימיות. למעלה יש 'עירייה גדולה', ו'ראש עיר' שהוא טוב מאין כמוהו. הוא רוצה לתת לנו, ויכול לתת לנו שפע גדול בכל הענינים. והוא באמת יודע כמה אנחנו מתאמצים וכמה שייכים אנו לאותם דורות קדושים וטהורים, שחיו בצניעות והתנהגו בצניעות, ודאגו איש לרעהו למרות ענינם. אם נעשה זאת ונגיע לאותה נקודה פנימית, הרי שמי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה, הוא יעננו!

שתולים בבית ה'

טיפים בנושאי חינוך והתמודדות | הרה"ג רבי יחיאל פליסקין שליט"א

בענין חשיבות לימוד גמרא בעיון

ב] ביתרון לימוד הגמרא על שאר לימודים

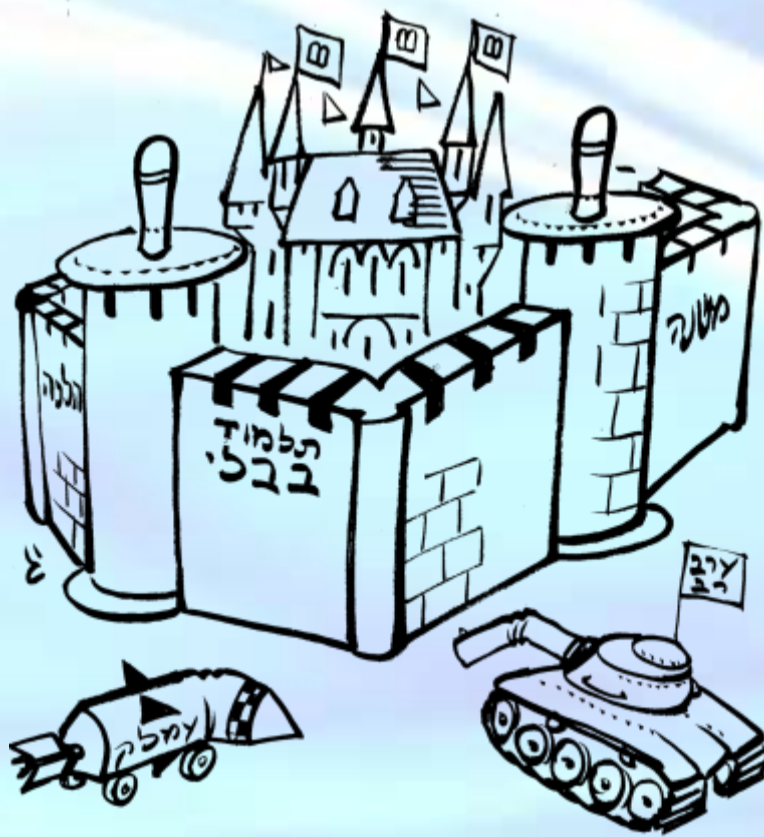
הקושי של תלמידים מתמודדים לעמול בגמרא בעיון, גורם לפעמים למחשבה שאולי עדיף לוותר להם על לימוד העיון, ולהפנות אותם לכיוונים אחרים. אך בדברי חז"ל ורבותינו מבואר שעיקר המעלה הרוחנית נרכשת דוקא ע"י לימוד גמרא בעיון.

כתוב (משלי יט, ב) גם בלא דעת נפש לא טוב. ופירש הגר"א: כלומר, אם אדם עושה מצוות ואינו עוסק בתורה, לא טוב, כי פיתא הוא סעדה דליבא, כמו שכתוב "ולחם לבב אנוש יסעד" (תהלים קד, טז), כי אף שיתענג האדם בכל המעדנים, אם לא יאכל לחם יהיה נפשו רעב, כן, אף אם יעשה מצוות כולם, אם לא ילמוד התורה הנקראת "לחם", כמו שכתוב "לכו לחמו בלחמי" (משלי ט, ה) - לא טוב. וזהו "בלא דעת", כי יראת ה' בא מהתורה, ואם לא ילמוד לא יהיה לו יראה.

א] ביתרון לימוד התורה על המצוות

ביתרון לימוד הגמרא על שאר לימודים

הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, ביקר פעם בבית כנסת מסויים, והתעניין האם מתקיימים בו שיעורי תורה עבור פשוטי העם. השיבו בחיוב, כי אכן נאמרים כאן מדי יום שיעורי תורה בהלכה למעשה. אמר להם, "לא יצאתם ידי חובתכם, אם לא תארגנו שיעור קבוע בגמרא". לפליאת אנשי שיחו, הסביר הגר"י: "נער הייתי וגם זקנתי, ונכחתי לראות שאנשים שהשתתפו בשיעורי הלכה, אמנם קיימו מה שלמדו, אבל

שיש קליפת האגוז החופפת על המוח שהוא ענין הקדושה, וזו הקליפה היא ענין הקושיא שיש בהלכה ההיא, כי הקליפה חופפת על ההלכה ואינה מניחה אל האדם שיבין אותה. וכאשר האדם מתרץ הקושיא ההיא יכול לשבר כח הקליפה ולהסירה מעל גבי הקדושה ואז יתגלה המח שהוא ההלכה, ונמצא שאם אין האדם מתמיד לעיין ולשבר הקליפות איך יתגלה לו המח שהם רזי התורה וחכמת הקבלה (שער רוח הקודש דף יא:).

המשגיח הרב שלמה וולבה זללה"ה היה מספר, שכאשר סיפרו לרבי ישראל סלנטר זצ"ל על אחד שלומד כל היום בקיאות, נזדעזע הגר"ס ואמר: "הוא לומד רק בקיאות? מהיכן תבוא לו יראת שמים!". והמשגיח ז"ל אמר, שבלי ללמוד בעיון אדם לא יוכל להנצל ממחשבות זרות, ואף אם ינסה את כל העצות שבעולם, ללא לימוד בעיון לא ינצל ממחשבות זרות (אבני שלמה ח"ב עמ' ז).

והרה"ק מאפטא ז"ע אמר, כשהייתי אברך רצה היצר הרע לטורדני, התחלתי להתענות, אחר כך התבוננתי וראיתי שע"י התעניות הרעב התגבר, השקעתי עצמי בהבנת הדקות של סברות הר"ן, ועל ידי זה נתפטרתי ממנו (היא שיחתי ח"ב עמ' תתשלח בשם עולם החסידות).

לתגובות, ולהצטרפות לרשימת התפוצה של הגר"י פליסקין, ניתן

לפנות לכתובת ymp803@gmail.com

אוצר היסודות והחקירות

מרבתינו מעתיקי השמועה, בכל חלקי התורה מתוך הספר 'דרישה וחקירה', בעריכת יהושע לינטופ

חליות - מכאן ולהבא ולמפרע

ישנם דברים שאינם חלים למפרע ממש, אלא רק מכאן ולהבא דנים כאילו חלו למפרע.

חידושי הגר"ח (פ"ב מהל' איקות ה"ט), שערי יוסף (פ"ח פ"ח ד"ה ואפשר לומר) ואזני נזר (פ"ט סי' סט אות א). וראה עוד באור המאיר (יבמות סי' יב), ובספר וקמו נכריה (עמ' קלג).

חליות - סוגים

ישנם שני אופנים בדינים החלים על ידי האדם:

א. באופן שחלות הדין נעשית מכח האדם; כגון קנינים, קידושין וגירושין, שהאדם הוא הפועל את חלות הדין.

ב. באופן שהמעשה בעצמו בלא כח האדם, פועל את חלות הדין; כגון בשחיטה, שאף על פי שצריך בה כח גברא, מכל מקום האדם אינו המתיר, אלא השחיטה בעצמה מתירה, כשנעשית כהלכתה.

ויש כמה נ"מ בין שני האופנים הללו:

א. האם יכול להטיל תנאי בדבר.

ב. האם יכול לקבוע שהחלות תחול לאחר ל'.

ג. האם יכול לשייר בדבר.

ד. האם יכול לחזור בו לאחר המעשה.

ה. האם שייך בזה 'אי עביד לא מהני' (תמורה ד, ב).

ו. האם שייך בזה 'אין אדם אוסר דבר שאינו שלו' (פסחים ז, א).

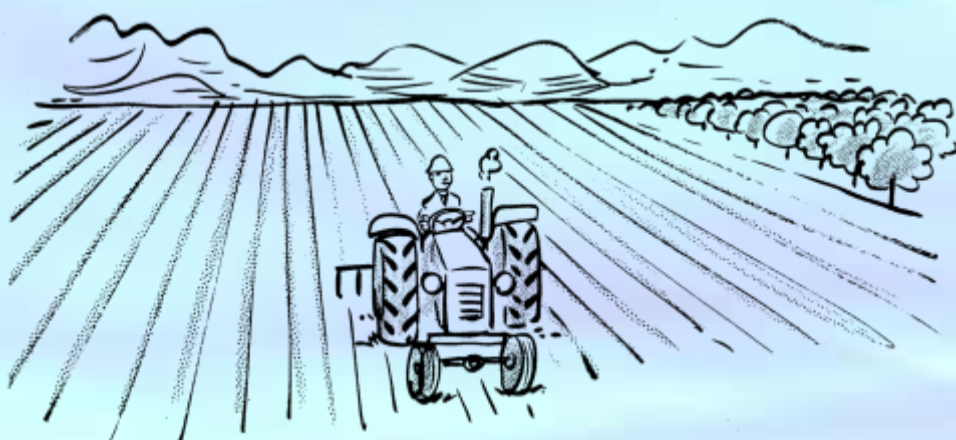
קובץ הערות (סי' עו אות א-ד). וראה עוד באהל יחזק (גיטין כב, ז ד"ה והא) בנס הגר"א פילץ, ובעלי דשא (יבמות ח"א סי' א עמ' לה).

חלוקה - כפייתה

אין חולקין את החצר - עד שיהא ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה, ולא את השדה - עד שיהא בה תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה [וכו']. זה הכלל: כל שיחלק ושמו עליו - חולקין, ואם לאו - אין חולקין. אימתי, בזמן

שאינן שניהם רוצים, אבל בזמן ששניהם רוצים - אפי' פחות מכאן יחלוקו. וכתבי הקדש, אף על פי ששניהם רוצים - לא יחלוקו (משנה ב"ב יא, א).

אחד הקונה מחבירו חצי שדה, או שנים שקנו מאחד שדה, או שירשו או שניתן להם במתנה או שהחזיקו בו מהפקר, וביקש אחד מהשותפין לחלוק וליטול חלקו

לבדו; אם יש באותו קרקע דין חלוקה - כופה את שאר השותפין וחולקין

עמו; ואם אין בו דין חלוקה - אין אחד מהם יכול לכופ את חבירו לחלוק. וכן הדין במטלטלין (שו"ע חו"מ קעא, א).

בדבר שאין בו דין חלוקה - מה שאין אחד יכול לכופ את חבירו לחלוק, יש לבאר בשני אופנים:

א. זהו חסרון בעצם החלוקה, שחלוקה שייכת רק בדבר שיש בו כדי לזה וכדי לזה.

ב. כיון שאין בדבר כדי חלוקה, יש לכל אחד זכות השתמשות בכל החצר. משאף משה (ב"ב סי' יז ד"ה אמנס).

מה שאין כופים זה את זה לחלוק, יש לבאר בשני אופנים:

א. בשעה שנשתתפו שיעבד כל שותף את חלקו לחבירו להשתמשות, תמורת מה שהשני משעבד את חלקו לו.

ב. באמת לא נשתעבדו זה לזה, אלא שבאופן זה אם חולק הרי הוא בגדר מזיק לחבירו, שלא יוכל להשתמש בחלקו.

דבר משה (ב"ב יא, א אות קכז) על פי משנת רבי אהרן (הלכות סכנים סי' ג אות יב).

בדבר שיש בו דין חלוקה - האם יסוד התביעה לחלוק, הוא שיכול לתבוע מעשים המבטלים את השותפות; או שיסוד התביעה הוא מה שרוצה את חלקו מהשותפות.

בין המשפטים (ב"ב סי' טז ד"ה להנה).

חלוקה - כשרצו לחלוק

ואי היזק ראייה שמיה היזק, מאי איריא רצו, אפילו לא רצו נמי. א"ר אסי א"ר יוחנן: משנתנו - כשאין בה דין חלוקה, והוא דרצו. מאי קא משמע לן, דכי לית ביה דין חלוקה כי רצו פליגי, תנינא: אימתי, בזמן שאין שניהם רוצים, אבל בזמן ששניהם רוצים - אפילו פחות מכאן חולקין. אי מהתם, הוה אמינא: אפילו פחות מכאן - במסיפס בעלמא, קא משמע לן הכא כותל (ב"ב ג, א).

באופן שרצו לחלוק, האם דינה של החצר כמו בחצר שיש בה דין חלוקה, וחולקים מדין חלוקה רגילה; או שאין זה מדין חלוקה.

משאף משה (ב"ב סי' ז ד"ה ויש).

האם צריך ריצוי מיוחד על חלוקה זו, שלא תהיה לו זכות בחלק חבירו להיזק ראייה, אלא שמסתמא אומרים שגם על כך נתרצה; או שאין צריך ריצוי מיוחד על כך, אלא שכיון שחלקו בתשמישים, ממילא אסורים בהיזק ראייה.

חידושי הגר"ר גרוזנסקי (ב"ב סי' ז אות ג).

בבית שלהם היה חסר תוכן פנימי, אורה תורתית והשקפה צרופה. לא הבינו אצלם שתכלית החיים היא רק תורה ומעשים טובים, העוה"ז והחמירות הם אפסיים, וכתוצאה לא הכניסו את בניהם לשיבות קדושות ופנו למחוזות אחרים ל"ע. לא כן הללו שזכו ללמוד גם שיעור בגמרא, אשר כל מהותם השתנתה, החיים שלהם נעשו יותר איכותיים ורוחניים, הבית שלהם הפך לבית של תורה, השפעת דברי חז"ל הקדושים - הן בהלכה והן באגדה - נבלעה בדמם. באופן טבעי דאגו אלה לצאצאיהם שיתחנכו בשיבות, עד שחלק מהם אף זכו לגדול לתלמידי חכמים ומורי הוראה בישראל" (וזאת ליהודה עמ' 646).

נראה לבאר דבריו, כי כאשר לומדים גמרא, כביכול יושבים באותו בית מדרש בצוותא עם הלל ושמאי, אביי ורבא, ושאר התנאים והאמוראים. רואים את הנהגותיהם, שומעים את רחשי ליבם, כביכול דנים יחד עמם בסברא, וע"י זה נושמים במקצת מאותו אור פסגות בו חיו חז"ל. מה שאין כן בלימוד הלכה למעשה, כשרק אומרים לאדם 'אסור' ו'מותר', אז אע"פ ששומע ומקיים, אבל ההשראה הרוחנית חסרה (נתעוררתי לדברים עפ"י 'לדעת ללמוד', להג"ר צבי גרינבוים שליט"א, עמ' 39).

ג] ביתרון הלימוד בעיון על הבקאות

איתא בכתבי האר"י ז"ל: אמר לי מורי ז"ל כי שרש הכל לענין השגה הוא העיון בהלכה. ואמר לי כי הטעם הוא כי הנה ענין עיון ההלכה הוא שיכוין האדם

סיפור ושאלה בצידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פירוש רש"י ■ מבית 'האיחוד בחידוד'

כשראה ג'מאל שתוכניתו כשלה, התבלבל לגמרי, וכחלוף רגע ניסה להתעשת כשהבין שכלתה אליו הרעה, ועמד לשלוף את חרבו ולהכות בה את הסולטאן. אבל הסולטאן שהיה מוכן לבאות, ברח לאחור וציוה על חייליו שיתפסו את ג'מאל ובמעמד כל הקהל יורידו לו את ראשו...

לפרשת נצבים - מפלתו של ג'מאל הוזיר הגדול

הסולטאן שראה שדרך התקדמותו של ג'מאל שהיתה על ידי שהסיר מעליו את כל מרעיו, בסתר ליבו, מלבד מה שכלל לא חיבב את ג'מאל, עוד פחד ממנו עד מאוד שבאחד מן הימים יחליט למרוד בו ולעלות על כסאו. אך במקום להסירו מגדולתו, נהג כמסורת הערבית הידועה, שרודפים את מי שמפחד מפניו ושולטים עליו, ומאיך מתחברים עם מי שמפחדים ממנו, על כן החליט למצוא חן בעיני ג'מאל ולמנותו כראש הוזירים, וכשולט על כולם, שעל פיו ישק כל דבר.

כשג'מאל נתמנה לתפקידו זה כראש הוזירים, הוא לא נתן לעצמו מנוחה, ולא השיל מעליו את תפקידו כלוחם, אלא בכל עת נלחם על התקדמותו עוד ועוד והוסיף לעצמו תפקידים ושררה לרוב, כוח ועוצמה, עד שהצליח לשדרג את מינויו, מ'ראש הוזירים' ל'וזיר הגדול', שהוא כח ושררה רבה עוד יותר, בה הוא קרוב למעמדו של הסולטאן, שרק הכסא מבדיל ביניהם.

ההיארכה השלטונית באמפריה היתה, שכוחו של הוזיר הראשי, היה גדול, הוא היה ממונה על הוזירים האחרים, לבדוק את מעשיהם ולבקר אם מקיימים את תפקידם כיאות, ובכלל זה היה מינויו על

כל השרים ועבדי המלך, ואילו 'וזיר גדול' דרגתו גדולה עוד יותר, שמלבד היותו אחראי על כל כוחות המשטרה והחיילים בבירה ומחוצה לה באופן מוחלט, כשהסולטאן נבצר ממנו מסיבות שונות להוביל את כוחות המלחמה ולהכריע עבורם בכל עניני המלחמה, היה זה הוזיר הגדול שהכריע וקבע בכל זה, ואף היה נחשב כממלא מקום הסולטאן, והרשות בידו להשתמש בחותמו לגזור גזירות ולאשר מלחמות, כך שמלבד הסולטאן לא היה אדם גדול ממנו בכל האימפריה.

יחד עם כל כוחו וגדולתו העצומה של הוזיר הגדול, כל כוחו לא הוריד מאומה מכוחו וסמכותו של הסולטאן, שהיה בלתי מוגבל במושגים אנושיים, ובכל עת וזמן יכל הסולטאן אף לפטר את הוזיר הגדול ממשרתו הרמה, ואם רצה היה גם מגלהו או מוציאו להורג, גם בתליה במרכז העיר, אלא שבדרך כלל הסולטאן לא היה עושה זאת בלא 'תירוץ' מספיק, כדי

שלא לגרום התמרמרות בין כל אנשי הוזיר, שמתקוק תפקידו היה לו קשר רב עם השרים ובכירי הממשל, ואף היתה לו השפעה גדולה על מפקדי הצבא ודרגים רבים בשלטון, שהתמרמרות זו יכולה להביא בסופה אף למרד של שרים ומפקדי הצבא, שסופו לא ניתן לצפות.

כל אותה עת עברו על האימפריה מלחמות לרוב, השתים הידועות שביניהם, שהיו עבור האימפריה מלחמות קשות, הם, 'מלחמת קרים', שהיתה בין האימפריה יחד עם בריטניה וצרפת, לבין הרוסים, ולמרות שנות המלחמה הרבות, ומאות אלפי החיילים ההרוגים משני הצדדים, לא נסתיימה בהכרעה ברורה ביניהם. ו'מלחמת רוסיה וטורקיה', שבה לחמו רוסיה ורומניה כנגד האימפריה, כאשר במלחמה זו, הכח הצבאי הטורקי ספג מפלות קשות, והרוסים הגיעו כמעט לשערי איסטנבול בירת האימפריה, ורק התערבות הבריטים במלחמה לטובת האימפריה, מנעה את כיבוש איסטנבול.

מצב קשה זה של האימפריה, היטיב עם ג'מאל עד מאוד. הסולטאן היה טרוד ראשו ורובו במלחמות ובתוצאותיהן, שהיו עבורו אסון חמור, כשבימיו מתחילה התפוררות האימפריה העצומה שהחזיקה מעמד ושלטון במשך מאות רבות של שנים, למעלה משש מאות שנה, ובמלחמות היא מאבדת מדינה אחר מדינה, אם מחמת הכשלונות של המלחמה או מחמת שהיה צריך ליתנה בתמורה לאלו שתמכו בו במלחמות, ומלבד זאת ההמון הטורקי שכאב את הכשלונות חיפש את המטרה להטיח בו את כשלונותיהם,

אחד משבחיו של הקב"ה שאנו מזכירים בכל יום, שהוא 'משפיל גאים ומגביה שפלים', ובכלל שבח זה הוא מה שאמרה חנה בתפילתה (ש"א ב' ו' - ז'), "ה' מְמִית וּמְחַיֶּה מוֹרֵיד שָׁאוֹל וְיַעֲלֶה. ה' מוֹרֵישׁ וּמְעַשִּׂיר מְשָׁפִיל אֶף מְרוֹמִים", שאדם יכול להיות רגע אחד במרומי דרגתו ומעמדו, בריא ושלם, שמח וטוב לבב, גבור ואיש מלחמה, אהוב וחיביב עם כל מרעיו, שולט ביד רמה על כל אלו שתחתיו, עשיר ובעל נכסים רבים, ורגע אחר כך בשפל עומק המעמד, חולה ומיוסר, עצוב ומדוכא, חלש ומוכה, כל רעיו בגדו בו, וכל אחד שולט בו שלטון ללא מצרים, כאשר הוא עני ואביון וחסר כל. וגם כאשר אדם הגיע חלילה למצב קשה ונורא זה, שבחו של הקב"ה הוא, שברגע הוא יכול לעלות ולהעפילו למרומי מעלת דרגתו הקודמת, ואף ליותר ממנה.

כל מי שרק פוקח את עיניו, רואה שבח זה של ה' בהזדמנויות רבות. גם יהודי האימפריה העות'מאנית בכלל, ויושבי מדינת טורקיה בפרט, זכו לראות חסד זה של ה', כאשר אותם העלה מעומק היגון לרום השמחה, ואת שונאיהם של ישראל הוריד מפסגת גאוותם למעמקי הבושה והחרפה, ולדראון לכל יושביה.

היה זה בתקופת שלטונו של הסולטאן מוחמד השלישי, בה האימפריה העות'מאנית השתלטה וכבשה ארצות רבות, ושלטה עליהם שלטון ללא מצרים, כשבכל מדינה ומחוז מינה הסולטאן מושל, שתפקידו היה לגבות את המיסים ואת התוצרת החקלאית שחפצו, ולהעבירם לקושטא הבירה, ולגייס מבין התושבים את כל הראויים לגיוס, עבור הצבא של האימפריה, ומלבד זאת, היה על המושל להנהיג את המחוז או המדינה באופן הגון וראוי, כמסורת הטורקית הידועה, כאשר מפעם לפעם היה עליו לדווח לסולטאן על הנעשה בתחומי שלטונו.

המציאות בה האימפריה היתה בכל עת במצבי מלחמה, מנעה מהסולטאן לעסוק בעניני הפנים, ועל כן הוא מינה את אחד מהשרים הקרובים אליו,

את 'ג'מאל עבוד רמאג'ין', כ'וזיר' האחראי על כל עניני הפנים והמשפט במדינה וברחבי האימפריה. ג'מאל זה היה מהמפקדים הבכירים והאכזריים ביותר של האימפריה, שפיקד על קרבות קשים ונוראים, והביא לסולטאן כבוד והדר, אלא שבאחד הקרבות נפגע ברגליו, וכבר לא יכל לצאת למלחמות, על כן מינהו הסולטאן לשר בממלכה, ולאחר מכן העלהו עוד לגדולה ומינהו כאחד משבעת הוזירים, מגדולי תוארי הכבוד באותם הימים. האמת היא, שבתוככי ליבו לא חיבב הסולטאן את ג'מאל, אלא שהיות והוא היה נחשב גיבור לאומי, כאחד שהביא נצחונות רבים בקרבות, והיו לו אוהדים לרוב ברחבי האימפריה כולה, על כן חשב הסולטאן למנותו בתפקידו החשוב הזה, כדי לגרום לאוהדיו קורת רוח, שיתמכו בו וימשיכו להלחם בעדו ובעד האימפריה כולה.

כידוע, איש מלחמה מעולם לא מפסיק להלחם, ועל כן כשמינו את ג'מאל כאחד משבעת הוזירים, הציב לעצמו ג'מאל מטרה להלחם עליה, והיא להיות ראש הוזירים, ועל כן חיפש אחר דרכים לסקל מעל דרכו את ששת הוזירים האחרים, ובעלילות כאלו ואחרים שהעליל עליהם לפני הסולטאן, הצליח לגרום לסילוקם של ארבעה וזירים, והשנים האחרים גם הם מפחדם הרב מג'מאל, ביקשו מהסולטאן שימנהו כראש הוזירים, כך קיוו שג'מאל יטיב עמם ויקדם עמו יחדיו למרומי הוזירים, שהם יהיו הוזירים השניים בדרגתם, על ארבעת הוזירים האחרים שמונו.

והסולטאן חשש שזעם זה יופנה כלפיו, ועל כן שמח שג'מאל מטפל בכל עניני הפנים של השלטון, ודואג להשקיט את הסערות המתעוררות.

*

כל תקופת התקדמותו המטאורית של ג'מאל, הוא חש שיש וזיר אחר העומד בדרכו, היה זה הוזיר פאשה אסמאיל, שהיה החשוב שבין הוזירים עד שג'מאל נתמנה לתפקידו, והוא היה זה שהיה אמור לקבל את המינוי של ראש הוזירים, אלא שהיה פיקח מספיק בכדי לא לעמוד בדרכו של ג'מאל, היכול למצוא איזו עלילה לטפול עליו שמחמתה יסירו את ראשו מעליו. אך למרות כל זאת, בכל עת חש ג'מאל מאוים מפאשה, וחשש שהוא ממתין למעידתו ולתפוס את מקומו.

במיוחד, שכשם שבעניני ממון אמרו חז"ל, שכל מי שיש לו מנה רוצה מאתים, ומי שיש לו אלף רוצה אלפים, שמשמעותם היא שלבעל המנה חסר רק מנה נוסף ואילו לבעל האלף חסר אלפיה שלמה, כך גם בעניני כבוד, שככל שיש לאדם יותר כבוד, כך חסר לו עוד ועוד כבוד כנגד שיעור כל הכבוד שכבר יש לו, ועל כן הרגיש ג'מאל, שכל הכבוד שיש לו אינו שווה לו, בכל עת שהוא רואה את פאשה היושב במקומו ובמעמדו הבכיר, כאשר בדמיונו הוא מחשב שבעת שיתפטר מפאשה, כל הכבוד והמעמד של פאשה יעבור אליו ויתווסף לכבוד הרב והעצום שיש לו.

המפלה האחרונה של האימפריה, ואיבודם של שטחים עצומים, כאשר מדינות רבות במיוחד באירופה השתחררו מעול הכיבוש של האימפריה וקיבלו עצמאות, גרמו לסערות רוחות רבה בקרב הציבור הטורקי, ומצב זה היה מועד לפורענות של מרידה, ומחמת כל הסיבות יחדיו, היה הסולטאן סר וזעף במיוחד, וחיפש אחר מי שיוכל להטיל עליו את כל האשמה, ולהענישו על כך קשות.

עבור ג'מאל לא היה זמן טוב מזה בכדי להפטר מ"ידידו" פאשה. עליו רק למצוא רעיון מדוע פאשה אשם בכל המצב, ולאחר מכן יוכל לעשותו ה'שעיר לעזאזל', שעליו יטילו את כל האשמה, והסולטאן יצוה להסיר את ראשו מעליו.

כידוע שהדבר החמור ביותר בכל מדינה, ובמיוחד בזמני מלחמה, הוא לתפוס אדם שהוא מרגל המרגל עבור האוייבים, ובמיוחד אם הוא מבני הארץ וחשוביה, וקיבל אף מעמד נכבד ושררה, ובכל זאת הוא מרגל עבור האוייבים, הרי הוא נחשב לנבזה ביותר, ועונשו מהחמורים שיש, לו ולכל בני משפחתו. דברים אלו ידע ג'מאל, ועל כן חיפש אחר רעיון איך למצוא עילה לעלילה על פאשה, שהוא מרגל של הרוסים שנואי האימפריה כולה.

באחד מן הימים עלה לג'מאל רעיון מבריק, נודע לו כי פאשה נסע בציווי הסולטאן לשליחות מסוימת לתקופה של כמה שבועות, ומחמת כך גם בני ביתו הלכו עמו, כך שבימים אלו ביתו ריק מכל תושביו. ג'מאל דאג שאחד מאנשיו יחדור לביתו של פאשה, יטמין מאחורי אחד הוילונות 'טומאה' של שתי וערב, ויניח שם חומר צבאי סודי על הצבאות ועל דרכי המלחמה, ויוסיף לכך עוד מסמכים שונים ברוסית, שיהיו מוחבאים במקומות מחבוא שניתן למצואם בחיפוש מדוקדק, כך שבחיפוש טוב של המשטרה החשאית ימצאו כבר את החומר המפליל.

כיומים לפני הזמן הצפוי להגעתו של פאשה, הזעיק ג'מאל אליו את מפקד המשטרה, והודיע לו שכעת קיבל הודעה סודית על כך שפאשה משמש כמרגל נתעב של המנוולים הרוסים. והוסיף ואמר, שהיות ומדובר באחד השרים המקורבים ביותר של הסולטאן, על כן אין לפרוץ לביתו בקול רעש גדול באמצע היום, כי אולי הכל זה רק טעות או עלילה, אלא לחפש אחר זמן שבני הבית לא יהיו בתוכו, ולשלוח קבוצת שוטרים מאומנת לבדיקות מסוג זה, כאשר מפני רגישותה, אתה אישית תהיה מפקד על בדיקה זו, ואם יתברר שאין כל ממצא מחשיד, יש להשיב הכל למקומו, באופן שלא ידע פאשה על הבדיקה, אבל אם ימצאו ממצאים מפלילים, עליו להעביר בעצמו את הידיעה עם הממצאים לידי הסולטאן.

באותו ערב הגיעה לסולטאן הידיעה כי האמפריה נכשלה בקרב נוסף אי שם בגבול הרחוק, ועוד חבל ארץ נלקח מהם ורוחו סערה עד מאוד. בדיוק באותה שעה נכנס אליו מפקד המשטרה עם המידע המפליל שהם גילו באותו יום אודות פאשה, והראה לו את החומר הצבאי שהיה במשרדו, חומר שכלל לא אמור להגיע לידי, וכן את הכתביוותיו עם הרוסים. כראות

הסולטאן את הדברים, אדמו פניו ובערה חמתו, וצעק 'בוגד נתעב', יש להסיר את ראשו. אך כשהמפקד הוסיף והראה לו את הטומאה שמצאו מוסתרת בביתו, הוסיף הסולטאן וצעק, 'גם בוגד וגם כופר', ומיד הורה למפקד המשטרה, כשהוא מטיל עליו לכך אחריות אישית, שעד זריחת החמה פאשה וכל משפחתו יהיו תלויים בשורה אחת במקום המיועד לכך, וכל רכושו יולאם.

המפקד שידע שאם לא יעשה מיידית כדברי הסולטאן, גם הוא יהיה תלוי באותה שורה, מיהר לבצע את הדברים, ובעוד פאשה בדרכו לשוב לביתו משליחותו, תפסוהו השוטרים ומסרוהו לתליינים, ותוך שעה קלה היה תלוי יחד עם בני ביתו, למען ישמעו וייראו, וכל רכושו הולאם. סיפורו המלא של בגידתו וכפירתו בדת האיסלאם ומציאת הצלם מוחבא בפינת חדר משרדו, הופץ ונתפרסם אצל כולם, כאשר חיילי הסולטאן נתנו לכל מי שחפץ להכנס לביתו ולראות את המקום בו תפסו את הצלם בחדרו, ואכן אלפים רבים 'עלו לרגל' לראות את אותו מקום, כך שהיה לטורקים על מי לשחרר את כעס הכשלון במלחמה, ורוחות הסערה שהיו ברחובות נחלשו וגוועו.

כעת חשב ג'מאל שימצא מנוחה לנפשו, כאשר שנאו נפשו אינו עומד כנגד עינו בכל עת, ובמיוחד שמאותו יום ואילך שפאשה סולק ממעמדו הרם, עלה קרנו עוד ועוד בעיני הסולטאן, מה גם שנודע לסולטאן כי ג'מאל היה זה שהביא את המידע המפליל אודות פאשה הבוגד השפל, ובעקבות כך קיבל את ביתו הגדול והמפואר של פאשה, שהצטרף לעשרות בתיו ואחוזותיו הרבים. אלא שגם כעת הרגיש ג'מאל בקרבו, שאין לו כלל מנוחה, ולמרות מעמדו העליון שאין כמותו בכל האימפריה, ורק הסולטאן יגדל ממנו, בכל זאת הרגיש בתוכו ליבו הרגשה קשה ונוראה עד מאוד, שכל עוד שלא יהיה בעצמו סולטאן, לא תנוח רוחו הסוערה, ואין לו כל הנאה מהכבוד והיקר הרב והעצום שהוא מקבל.

*

באחד הימים חשב ג'מאל שאם יכביד את עולו על היהודים, מלבד המיסים הרבים שיוכל להוסיף לגבות מהם ישירות לכיסו הפרטי, גם יהיה לו הרגשה מיוחדת מאוד, שמצליח לשלוט עליהם ביד רמה, ומאותו יום ואילך, כוזיר הגדול ומשנה למלך הוציא ג'מאל 'פירמנים' בשם המלך החתומים בטבעת המלך על חוקים חדשים לרעת היהודים ופגיעה בהם.

מצבם של היהודים באימפריה כולה כבר שנים רבות לא היה שפיר. כבר מאז ימי הסולטאן 'מוראט השלישי' נאסר עליהם ללבוש בגדי משי וללכת עם כובעים מסוימים, ואחריו הסולטאן 'מוראט הרביעי' הוסיף להכביד עליהם עוד ועוד, עד שכבר אמרו שהוא החמיר עם היהודים יותר מכל הסולטאנים שעמדו בכל האימפריה במאות השנים האחרונות. במיוחד היו החוקים לרעתם באינסטבול הבירה ובקושטא, ועל כן היו יהודים רבים שעזבו את מקומותיהם אל עבר הערים הפנימיות יותר, בהם הגזרות נאכפו פחות.

הגזירות הקשות יחד עם המיסים הגבוהים שהוסיף עליהם לאחרונה ג'מאל, אשר רוששו את היהודים והכבידו עליהם עד מאוד, הוסיפו להכאיב ולהכביד עליהם עוד ועוד עד שכבר כמעט כשל כח הסבל ולא יכלו לעמוד בהם.

תאוה מיוחדת היתה לו לג'מאל, לתפוס יהודי המהלך ברחוב, להכות בו ולהתעלל בו עד אשר התמוטט מרוב מכות ועינויים, וכך היה משאירו מתבוסס בדמו. וכמעט בכל יום היה ג'מאל מוצא יהודי שהלך באותו רחוב בו עבר עם מרכבתו, והיה תופס אותו ומתעלל ומתעלל בו, להפליא בו את מכותיו הנוראים.

כשמעשיו של ג'מאל המשיכו והתרבו, יחד עם ריבוי גזירותיו האכזריות האחרות, וכשילת כח הסבל של היהודים לסבול זאת, חשב רבי מימון הלוי, רבה של איסטנבול, שעליו לעשות מעשה, למען הציל את יהודי האימפריה מידי של אותו רשע.

באחד מן הימים היה על ג'מאל להכנס אל הסולטאן לדון עמו על כמה מעניני הממלכה. באותה עת גם הגיע לפגישה עם הסולטאן, ידידו משנים רבות של ג'מאל, כמאל מג'יט 'מושל דמשק', הידוע לשימצה בשל מעשיו וגזירותיו האכזריות והקשות, שהוזמן לפגישה לפניו. וכשנפגשו השנים במבוא לחדרו של הסולטאן, שוחחו יחד על הא ועל דא, ובעיקר לעגו ליהודים שבהם הם

אוהבים ונהנים להתעלל, ולשמוע את תחנוניהם ולהתעלם מהם בגסות ומתוך צחוק ושמחה.

כשנקרא ראשונה מושל דמשק פנימה אל הסולטאן, עדיין דעתו היתה זחה עליו והוא השיב לסולטאן דבר כשבת צחוק על שפתותיו. החיוך הלזה של מושל דמשק הרתיח את דמו של הסולטאן, ומיד סימן לאחד מהחיילים העומדים לפניו, שיסיר את ראשו של המושל מעליו. המושל נפל לפני רגלי הסולטאן וביקש על נפשו, תוך כדי שהוא מפאר ומשבח את הסולטאן ומבקש רחמים, אבל כמעשהו של מושל דמשק שהיה גוזר גזירות קשות על יהודי המקום, ולא היה שת את ליבו לבכיותם ובקשתם, ואף היה מסב את פניו כאומרו שאינו חפץ לשמוע דבר, וחייליו היו מוציאים את האומלל לעשות בו ככל אשר צוה, כך עשה לו גם הסולטאן, שהשיב את פניו כאומרו שאינו חפץ כלל לשמוע את דבריו, ועל החיילים לעשות בו כפי שגזר.

כראות ג'מאל את החיילים הגוררים את מושל דמשק כשהוא זועק נואשות מפחד הצפוי לו בעוד שעה קלה, וכשמוע מאחד החיילים בשל מה באה עליו הרעה הזו, שברגע קט הורד ממרומי מעלת תפקידו כמושל דמשק, וכעת הוא מוצא להורג, בהסרת ראשו בסייף כאחרוני הפושעים, פחד נוראי לחל אל ליבו, והחל להכין את עצמו להכנס לפני הסולטאן, לחזור ולשנן את דבריו, לבל יוציא מפיו דבר שאינו נכון והגון לפני הסולטאן, ולמרות גדלותו ומעמדו הרם, סופו יהיה כסופו של חברו.

בהכנעה רבה ופחד עמוק נכנס ג'מאל אל הסולטאן, כשהוא כורע ומשתחוה ומשבח ומפאר את הסולטאן, ולאחר מכן מסר לפניו את דבריו, ושאלו בדבר המשך הפעולותיו שעליו לעשות למענו. כל אותה עת חשב ג'מאל אודות

דבר אחד, שעליו למצוא את הדרך למרוד בסולטאן ולהורגו, ולרשת את מקומו.

*

ביציאתו של ג'מאל מהסולטאן, הוא שב ושיבח והלל את הסולטאן בפיו, ואף הוסיף לכרוע ולהשתחוות לו, ובדברי חנופה יצא ממנו, כשהוא מקוה שזו הפעם האחרונה שעליו להשתחוות לסולטאן ולשבחו, ובפעם הבאה שיכנס לחדר זה, יהיה זה כשכבר יתמנה הוא בעצמו לסולטאן.

אנשיו, ורווח והצלה עמד ליהודים.

אני אומר את הדברים ל'חכם', אמר אותו זה, מפני אהבתי ליהודים ופחדתי שלא יארע להם דבר רע, כתוכניתו של ג'מאל. אלא שאני לא יכול לעשות מאומה בנידון, על כן בחרתי לומר זאת ל'חכם'.

כשמוע החכם רבי מימון את דברי הזר, הבין שהאות שניתן לו בחלום היה אודות אמיתות דבריו, ועל כן מיד לאחר התפילה שלח את חשובי הקהילה שיסדרו לו פגישה דחופה עם הסולטאן. בפגישה הודיע רבי מימון לסולטאן את דברי הזר, והוסיף וסיפר לו את האות שקיבל משמים על אמיתות דבריו, ועל כן הציע בפניו, שיבדוק ויבחון את הדברים, על ידי שכאשר יבקש ממנו ג'מאל להכנס לחדר, יתעכב רגע בכניסתו, וישלח לתוככי החדר את אחד ממשרתיו כשהוא מצוה עליו לפני כן שעליו ליכנס לתוככי החדר ולומר לו מה בדיוק הוא רואה בחדר, וכמו כן יזהיר את שומריו להיות עירניים לנעשה, ויראה אם אכן יקומו על המשרת שיכנס ויבקשו להורגו, אות ומופת שג'מאל ביקש לרוצחו נפש ולרשת את כסאו. אך אם לא יעשו דבר, יתכן וכל דברי הזר הינם עלילה שפילה.

במהלך החגא הגדולה, ניגש ג'מאל אל הסולטאן, כשהוא כורע ומשתחוה לו, ואומר לו שקיבל כעת מידע צבאי דחוף, ועליו להתייעץ עמו בדבר מה לעשות, ועל כן הוא מבקש ממנו להכנס עמו לכמה רגעים ביחידות, בכדי לשוחח עמו על כך. לשמחתו של ג'מאל, הסולטאן הסכים לדבריו וקם בכדי ליכנס עמו לחדר הסמוך. ג'מאל ניגש ופתח את הדלת וקד בפני הסולטאן שיכנס ראשונה, אלא שמשום מה הסולטאן ציוה על משרתו שיכנס ראשונה ומיד כשנכנס נשמעה מתוככי החדר זעקת אימים של המשרת, שעמדו עליו ורצחוהו נפש.

כשראה ג'מאל שתוכניתו כשלה, התבלבל לגמרי, וכחלוף רגע ניסה להתעשת כשהבין שכלתה אליו הרעה, ועמד לשלוף את חרבו ולהכות בה את הסולטאן. אבל הסולטאן שהיה מוכן לבאות, ברח לאחור וציוה על חייליו שיתפסו את ג'מאל ובמעמד כל הקהל יורידו לו את ראשו. חלק מהחיילים מילטו את הסולטאן למקום מבטחים, והאחרים נלחמו בכל אנשי ג'מאל שהחלו במרד, ומתוך החגא הגדולה היה שם אבל ובכי רב לג'מאל וכל

הסולטאן שהרגיש צורך להשיב לחכם רבי מימון על שהציל את חייו, קרא לו והודה לו על כך, ולבקשתו של רבי מימון, במעמד זה ביטל הרבה מהגזירות הקשות שג'מאל גזר עליהם, והוסיף ואמר, שהוא ממנה אותו כ'יועץ הסולטאן' ואף נותן לו זכות לבחור לעצמו את אחד מהבתים שהיו לג'מאל, בתורת מתנה על שהצילו.

רבי מימון חשב בליבו, שהיות ולו אין כל צורך בבית נוסף, על ביתו הקטן, ומה חסר לו להתגורר בארמונות מלכים, שרק יכולים לגרום לקנאה ושנאה מהישמעאלים השכנים, אלא שלא יכל להתנגד למתנתו של הסולטאן, על כן חשב בליבו שיתן את המבנה לקהילה, למקום תלמוד תורה והישיבה, ועל כן חיפש בין כל עשרות בתיו ואחוזותיו של ג'מאל, מהו הבית המתאים ביותר במיקומו ובצורתו, לשכן בו את התלמוד תורה והישיבה, והטוב ביותר היה ביתו לשעבר של פאשה, שנלקח ממנו וניתן לג'מאל.

התלמוד תורה והישיבה עברו לבית הגדול והרחב הזה שרבי מימון קיבל מהסולטאן, וכדי שלא יוציאו שונאי ישראל את דיבתו רעה, שאינו משתמש במתנה שקיבל ממנו, על כן עבר רבי מימון להתגורר בקומה הראשונה של הבנין, במקום בו היה חדר משרדו של פאשה.

שנים רבות חלפו ועברו, ומצבם של היהודים באיסטנבול היה יחסית טוב יותר לעומת המקומות האחרים, ובמיוחד בזכות היחסים הטובים ששררו בין רבי מימון לסולטאן, שבכל עת מצוא, כשאחד מהמושלים ברחבי האימפריה גזר גזירות על יהודי המקום, היה בא רבי מימון לפני הסולטאן, ומבקש ממנו על אחיו הנאנקים והסובלים.

בביתו, והיה לו בזה נחמה פורתא, שביתו נשאר מקום תורה לתינוקות של בית רבן ובני הישיבות הקדושות.

עודו בדרכו נזכר רבי מימון, שהופקדו בידיו כספי צדקה של יתומים, שאותם החביא במקום סתר בביתו, ובודאי שלא ימצאום מנהלי הישיבה וגבאי הצדקה, ועל כן חשב על הדרך בה יוכל להודיעם על מקומם, כאשר גם אם יהיה מאן דהוא שאינו מהימן שיגיע אליו המכתב עם ההודעה על מקום הכסף, אותו אחד לא יוכל למצוא את מקומו.

אינה ה' לרבי מימון רעיון מיוחד, שהוא כתב לגבאי הצדקה אודות כסף זה של היתומים, שהוא מונח במקום סתר בביתו, מתחת לאבנים, במקום סירחון גללי בעלי החיים.

גבאי הצדקה שקיבלו את המכתב מרבי מימון, שמחו להבין בין השורות, שהוא זכה להגיע למקום מפלט, בו הוא יושב ועוסק בתורה ללא הפרעה. אבל לא הצליחו להבין את כוונתו, על איזה מקום בבנין הענק בו יש לעקור את האבנים ולחפש תחתם.

הגבאים הרבו לברר היכן היה במקום סירחון גללי בעלי חיים, ולא מצאו דבר. בדרישותיהם וחקירותיהם הם הצליחו לאתר אחד מהמשרתים של פאשה, שהכיר את הבית אף מאותה תקופה, והוא טען בלהט, שמעולם לא היה בכל המבנה המפואר הזה מקום של גללי בעלי חיים.

הגבאים שלא ידעו מה לעשות, היאך יוכלו למצוא את המקום בו החביא רבי מימון את הכספים, ועל כן פנו לאחד הרבנים בעיר, שיתן להם עצה ותושיה היאך ניתן להבין את רמזיו של רבי מימון ולמצוא את המקום בו הוטמנו כספי הצדקה.

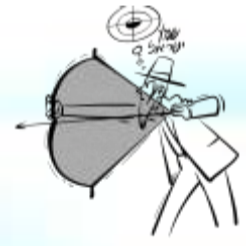
אילו הייתם לומדים את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום ובתוספת פרש"י, כמו שכותב השולחן ערוך שראוי לכל ירא שמים ללמוד, אמר להם הרב, הייתם זוכים לדברים הרבה, ומלבד זאת בלימוד פרשתינו הייתם יכולים לגלות את מקום כספי הצדקה.

השאלה היא: מנין בלימוד פרשתינו עפרש"י יכלו הגבאים למצוא את מקום כספי הצדקה?

תשובה על השאלה לפרשת כי תצא

בתשובה לשאלה, מה מצא הגבאי בלימוד פרשתינו עפרש"י, בדבר הטעם מדוע לא חפץ המורי לקבל מסעדיה את תרומתו לציפוי חדש עבור הספר התורה ושיפוץ בית הכנסת, שבאה ממעשרותיו ממכירת הכלביה שהיתה לו.

הגבאי מצא בלימוד הפרשה עפרש"י, שלא ראוי לקחת תרומה לבית ה' מהכספים שנתקבלו ממכירת כלביה', וזאת מדברי רש"י כ"ג י"ט, עה"פ, "לא תביא אֶתֶנָּן זֹנֶה וּמַחִיר כֶּלֶב בֵּית ה' אֶלְהֵיךָ לְכָל נֹדֵד פִּי תֹעֵבֶת ה' אֶלְהֵיךָ גַם שְׁנִיֵּיהֶם", וביאר רש"י, "ומחיר כלב. החליף שה בכלב. גם שניהם. לרבות שינוייהם, כגון חטים ועשאן סלת". מבואר בדברי רש"י, שגם שינוייהם של מחיר הכלב, עדיין הוא מאוס בעיני ה', ולא ראוי לקנות בכסף זה כסיוי וחיפוי לספר התורה. ורבים העירו שכבר חלק מרבותינו הקשו על רש"י, מנ"ל לחדש ש'לרבות שינוייהם', הוא גם על מחיר כלב, ואינו רק על אתנן זונה, וע"ע תמורה ל' ב', ולהלכה נפסק ברמ"א סי' קנ"ג ובמשנ"ב ס"ק ק"י, שאם לקח בעד הכלב מעות, מותר לקנות בהם דבר מצוה, עיי"ש. ועיי"ן שו"ת הרא"ם סי' פ"א ושו"ת האלף לך שלמה, אור"ח סי' מ"ב, ושו"ת בית שערים יו"ד סי' של"ז, שגם אם מדינא מותר הדבר, מכוער ומאוס הוא הדבר בעיני אלקים ואדם.

ביאורי תפילה

כוונות על דרך הפשט בתפילה, מתוך הספר 'תפילת כל לב' הרה"ג רבי אריה יהודה פרידנר שליט"א

חלק מתפילת ראש השנה

וְקָדְשָׁתָנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ

במועד מודים גם על ההתקדשות ע"י מצוות ושמחת בחגיך שהיא פעולה חומרית של אכילה ושתייה אבל בכוחה לקדש גם את חומריות האדם.

בשבת ראש חדש ובמועדים אנו מודים על שהקב"ה קידש אותנו במצוות ואילו בשבת אנו מבקשים קדשנו במצוותיך ובראש חדש לא מודים ולא מבקשים. ואפשר לפרש ע"פ "אור החיים" בפרשת קדושים שמסביר את הפסוק "קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוקים" שכל אדם מישראל המייחד עצמו לעשיית מצוה לשם ה' הקב"ה מתדבק באדם זה והקב"ה קדוש וממילא האדם העושה מצוה נקרא קדוש כי הוא דבוק בקדוש. ולפ"ז נסביר, במועדים ובשבת ראש חדש ניכרת הדבקות בין ישראל לבין הקב"ה במועדים כי ישראל נמצאים בבית ה' וה' שמח בבואם ומצטער כאשר עוזבים כפי שמביא רש"י על הפסוק בענין שמיני עצרת בפרשת אמור "עצרת היא" עכבו עצמכם עוד יום כי קשה עלי פרידתכם. ובשבת ראש חדש ישראל נעשים שותפים לקב"ה במעשה בראשית כי הם משלימים את הבריאה ע"י מצוות חידוש החודש כרצון ה' בבריאה א"כ ניכרת הדבקות מכל השותפות. ומאחר שהדבקות קיימת וניכרת מודים עליה וקדשנו במצוותיך.

אבל בשבת דבקות ישראל בקב"ה היא מכח קדושת השבת ומכח הנשמה היתרה והקדשנות היא לא רק מכח קיום המצוות לכן לא אומרים קדשנו במצוותיך שמשמע מזה שהקדושה היינו הדבקות בה' היא רק מכח המצוות. אבל מבקשים קדשנו במצוותיך כי ע"י קיום מצוות השבת תתרבה ותתוסף הקדושה. ובראש חדש שהוא יום התחדשות מעלת המצוות הנעשות בו היא שנעשות בהתחדשות ובקשת קדשנו במצוותיך כלולה במילים חדש עלינו את החודש הזה כלומר חידוש החודש הוא גם קיום המצוות בהתחדשות.

וְקָרַבְתָּנוּ מִלְּפָנֶיךָ לְעִבּוּדְךָ

קירבה זו לעבודה מזכירים רק במועדים ובשבת ראש חדש. במועדים מכח ההימצאות בבית המקדש בשעת הקרבת הקרבנות. וביום כפור כל עבודת היום היא בבית המקדש ככתוב בפרשת אחרי מות. ובשבת ראש חדש בזמן שישראל משלימים את מעשה בראשית ע"י מצוות חידוש החודש הם קרובים לעבודה בבית המקדש כי מצינו שהמשכן ובית המקדש שקולים כנגד בריאת העולם. שכך דרשו חז"ל [מובא באלשיך בפרשת תרומה] את הפסוק במשלי "ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, בדעתו תהומות נבקעו" ובענין המשכן אמרו חז"ל יודע היה בצלאל לצרף אותיות שבהן נבראו שמים וארץ כתיב הכא ואמלא אותו רוח אלוקים בחכמה בתבונה

ובדעת. ולעניין בניית בית המקדש תמצא בפרקי דר"א בשלושתן בנה שלמה בית המקדש שכן הזכיר הכתוב על חירם במלכים א' ז'. וישלח המלך ויקח את חירם מצור וכו' וימלא את החכמה ואת התבונה ואת הדעת לעשות כל מלאכה בנחושת.

וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל

בזמנים אלו שיש להם שייכות מיוחדת לבית המקדש כמבואר למעלה אנו מזכירים ששמו של ה' מתגדל בבית המקדש ע"י עשרה ניסים שנעשו בבית המקדש כמובא במסכת אבות. ועוד פלאים שהיו שם כמו עצים עם פירות של זהב כדברי הגמ' במסכת יומא.

וְהַקְדוּשׁ

בבית המקדש ניכר שמו הקדוש של ה' היינו דבקותו בעושי מצווה [כדברי ה"אור החיים" בפרשת קדושים] כי ניכרת השכינה השורה במעשי ידי ישראל.

עֲלֵינוּ קְרָאתָ

ע"פ הפסוק בפרשת וזאת הברכה "עמים הר יקראו כי שם יזבחו זבחי צדק וכו'" פרש"י העמים שסוחרים עם זבולון כאשר מגיעים לארץ ישראל עולים לבית המקדש לראות מה יראתה של אומה זו ומה מעשיה ושם הם אומרים אין אומה כשרה כאומה זו ומתגיירים שם. מזכירים מעלת בית המקדש בשבת ראש חדש כמבואר.

וְהִתְנֶן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה

מהי נתינה באהבה. מצינו בתורה שיחס האהבה לזולת נובע מהכרת מעלתו.

אצל יצחק שנאמר ויבאה יצחק האהלה שרה אימו וכו' ויאהבה

וינחם יצחק אחרי אימו. מסביר הרמב"ן ע"פ אונקלוס

שמביאו גם רש"י, וז"ל ויבאה יצחק האהלה

והנה היא שרה אימו, ולכן הזכיר

האהבה כי מפני צידקתה וכשרון

מעשיה אהבה ונחם בה. וכן מצינו

אצל יעקב שנאמר ויאהב את רחל מלאה

מפרש הכלי יקר שהאהבה נבעה מלאה או

בגלל שהשווה בניהם וע"י כך ראה מעלת רחל

או בגלל צידקותה שנתנה את הסימנים ללאה.

וכן בעוד מקומות ולפ"ז הפירוש כאן שה' נתן

לישראל שבת ראש חדש ומועדים כי אז ניכרת מעלתם

בשבת ראש חדש ניכר שהם שותפים לקב"ה במעשה בראשית ובמועדים

ניכר שהם נמצאים ביחד עם הקב"ה כי הם נמצאים בבית המקדש הבית

ששורה בו השכינה. ומעלה זו היא רק בשני זמנים אלו.

אֵת יוֹם [לְשַׁבַּת הַשְּׁבִיעִית הַזֶּה וְאֵת יוֹם] הַזְכָּרוֹן הַזֶּה

מדוע ראש השנה נקרא יום הזכרון הצווי בתורה הוא בפרשת פנחס [במדבר

כ"א א'] ובחודש השביעי באחד לחודש וכו' יום תרועה יהיה לכם ולפ"ז היה

ראוי לקרא ליום יום התרועה. אלא שבנוסף לפסוק הנ"ל יום הזכרון מובא

בתורה ברמז בשני פסוקים. פסוק אחד בפרשת אמור [ויקרא כ"ג

כד'] "בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא

קודש" ולא מוזכר במפורש יום תרועה אלא רק זכרון תרועה וכפי שאנו

אומרים בשבת שלא תוקעים וכפי שפירש רש"י שם זכרון פסוקי זכרונות

ופסוקי שופרות לזכור לכם עקידת יצחק שקרב תחתיו איל.

פסוק שני בפרשת בהעלותך במדבר [י' י'] וביום שמחתכם ובמועדיכם וכו'

ותקעתם בחצוצרות על עלתיכם וכו' והיה לכם לזכרון לפני ה' אלוקיכם.

ופרש"י מכאן למדנו מלכויות עם זכרונות ושופרות שנאמר ותקעתם הרי

שופרות לזכרון הרי זכרונות אני ה' אלוקיכם זו מלכויות ע"כ. גם פה מוזכר

ר"ה ברמז כי פשט הפסוקים מדבר על התקיעה על הקרבנות בחגים.

נמצא שעל פי הפסוקים האלה המזכירים את ראש השנה ברמז בשם זכרון

נקרא החג הזכרון. ונראה שמה שאנו אומרים בתפלת מוסף מראשית

כזאת הודעת וכו' היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון כי חק לישראל

משפט לאלוקי יעקב. ועל המדינות בו יאמר וכו'. וכן אנו אומרים היום הרת

עולם היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים. המקור לכך שראש השנה הוא

יום זכרון ודין הם הפסוקים שהבאתי מפרשת בהעלותך ופרשת פנחס.

וצ"ב מדוע התורה כותבת רק ברמז את ענין יום הזכרון שממנו אנו למדים גם על יום הדין וכן מצינו בכמה ענינים שמסתירים את ראש השנה ותקיעת שופר וכן כתוב בתהילים תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו שפירושו שראש השנה הוא בזמן מכוסה. והתשובה הידועה היא כדי להעלים מהשטן את העיתוי המדוייק של תקיעת שופר כדי שלא יקטרג ולא יקלקל מצוה זו.

וצ"ב מה גדלותה של תקיעת שופר שהשטן רוצה לבטלה ושישראל חוששים מדבר זה ומסתירים ממנו את זמן המצווה מה שלא מצינו בשום מצוה אחרת. כלומר מדוע למשל לא נסתיר את זמן אכילת מצה או ארבעת המינים כדי שהשטן לא ידע מתי לקטרג.

ואפשר לומר היות ורש"י בפרשת אמור מביא את טעם תקיעת שופר כדי שיזכור לנו את העקידה ולא מביא טעמים אחרים שזו הסיבה שאותה השטן רוצה לבטל את מצוות תקיעת שופר או את התועלת ממנה. כי ענין העקידה הוא כמו שכתבתי בברכת אבות שאברהם ויצחק הגיעו לדרגה של ביטול העצמיות ודבקות מוחלטת בה' שהתבטאה באופן מעשי בהקרבת האיל. שעל כל פעולה שעשה אברהם אמר כאילו היא עשויה ביצחק בנו. שחט את האיל ואמר כאילו בני שחוט כאילו דמו נזרק וכו' ודרגה זו קיימת לדורות אצל עם ישראל וכפי שאנו אומרים שאפרו של יצחק צבור ומונח לפני הקב"ה והרי יצחק לא נשחט והיאך אפרו מונח אלא הדרגה של ביטול העצמיות משול לאפר.

וכתבתי בברכת אבות בענין גדול בעל האמונה מבעל ההבטחה כי אמונה פירושו שהמאמין יודע ומרגיש שהקב"ה אומן שלו ויש לו תחושה טבעית שכמו שדאג לו עד עכשיו יעשה זאת בעתיד וכפי שחש היונק כלפי האומן הנושא אותו. והרגשה זו של היונק היא הגורמת לאומן למלא את רצון היונק. יתרה מכך האמונה גורמת לקבלת חסד אפילו אם היונק חוטא כלפי האומן וכדמצינו אצל משה רבינו האומר בפרשת בהעלותך [במדבר י"א יב'] האנוכי הרייתי את העם הזה כי תאמר אלי שאהו בחקיך כאשר ישא האומן את

היונק וכו' ופרש"י והיכן אמר לו כן, לך נחה את העם ואומר ויצוום אל בני ישראל, על מנת שיהיו סוקלים אתכם ומחריפים אתכם ע"כ. כלומר האומן הנושא את היונק עושה זאת אפילו כשהיונק חוטא כלפיו. וא"כ תקיעת שופר המזכירה את העקידה שבזכותה יש לעם ישראל את הדרגה של בעל אמונה שומטת מידי של השטן את היכולת לקטרג כי אפילו שישמעו טענותיו הרי האומן שהוא הקב"ה מרחם וגומל חסד עם היונק שהם ישראל אפילו שהם חוטאים נגדו וטענותיו של השטן ביום זה בזכות תקיעת שופר לשווא.

יום [לְשַׁבַּת זְכָרוֹן] תְּרוּעָה [לְשַׁבַּת

בְּאַהֲבָה] מִקְרָא קֹדֶשׁ

קודם כתב את מהות היום שהוא יום הזכרון ולאחר מכן את המצוה הנהוגה בו וברגלים כתב בסדר הפוך את חג המצות על שם המצוה זמן חרותנו שהוא תוכן ומהות היום. עוד צ"ב מדוע לא הזכיר בראש השנה זמן כמו ברגלים זמן חרותנו זמן שמחתנו מדוע אין אומר זמן זכרוננו.

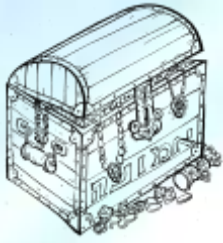
וי"ל דהואיל וראש השנה הוא יום דין אין הקב"ה רוצה שהדין ישלוט אלא הרחמים לכן לא נתן ביום זה סגולה בזמן שיהיה ראוי ומיוחד לדין כמו שנתן בזמני שאר המועדים בפסח זמן חרותינו שהזמן במהותו וטיבעו הוא זמן חרות וכן בסכות הוא זמן מסוגל בטיבעו לשמחה ובשבועות זמן מסוגל בטיבעו לקבלת התורה, לכן לא הזכיר זמן כי אין בו סגולת דין. ולכן לא הקדים את המצוה ליום כי הקדמת המצוה ליום ברגלים באה ללמד שהמצוה נעשית בזמן המתאים לה מצד סגולת הזמן אבל בראש השנה שאין סגולת זמן אלא מקיימים את המצוה מצד המציאות שאז הקב"ה יושב בדין הקדים את היום למצוה ללמדנו את ההבדל.

זְכָר לִיְצִיאַת מִצְרָיִם

צ"ב מה ענין ראש השנה לזכר ליציאת מצרים. הרמב"ן בפרשת בא [שמות י"ג טז'] אומר שעל כל המצוות שייך לומר זכר ליציאת מצרים שעל ידי שהוציאנו ממצרים הבדילנו מהגויים ונתן לנו את התורה.

ואפשר לומר שיש קשר מיוחד ליציאת מצרים כמו ברגלים שהם כולם שייכים ליציאת מצרים באופן ישיר כי כמו שביציאת מצרים כשנכנסו ישראל לתוך הים היו נתונים בדין ואמרו המקטרגים הללו עובדי עבודה זרה והללו גם ובכל זאת לא שמע ה' למקטרגים כך גם בראש השנה הקב"ה אינו שומע למקטרגים ואדרבה מכסה מהם את היום ואת האפשרות לקטרג.

מרגליות שאול

חידושים ומכתבים מגדולי הדור | מתוך כתבי הגאון הצדיק שאול מרגליות זצ"ל

לפרשת נצבים

בדין ערבות בנשים

בפרק כט פסוק כח כתוב הנסתרות לד' אלוקינו והנגלות לנו ולבנינו וכו' ופירש"י שבדברים הגלויים של עבירות, אדם הרואה נענש כשלא מיחה מדין ערבות.

נחלקו האחרונים אם יש ערבות בנשים, דבברכות כ ע"מ מיבעיא לן נשים חייבות בברכת המזון מדאורייתא או מדרבנן ונפק"מ לאפוקי רבים יד"ח, אי אמרת דאורייתא אתי דאורייתא ומפקי דאורייתא אלא א"א מדרבנן הוי שאינו מחיוב בדבר וכל שאינו מחיוב בדבר אינו מוציא את הרבים יד"ח.

וברא"ש שם מק' דאפי' את"ל דחייבות מדרבנן מ"מ מאי שנא מהא דקי"ל דמי שאכל כזית דחיובו בברכהמ"ז הוא רק מדרבנן ואפ"ה יכול להוציא אחרים שאכלו כדי שביעה שחיובם בברכהמ"ז הוא מה"ת. ותי' הרא"ש דהתם מיירי באיש דמה"ת אף שלא אכל כלל יכול להוציא אחרים בברכהמ"ז מדין ערבות אלא דמדרבנן גזרו שלא יוציא אחרים כל זמן שלא נהנה, משא"כ אשה דאינה בכלל ערבות כלל לכן אינה יכולה להוציא אחרים באופן דחיובה בברכה הוא מדרבנן ושלחם מה"ת. ובדגול מרבבה או"ח סימן רע"א נוקט בדעת הרא"ש דס"ל דנשים אינם כלל ערבות ועפ"ז כתב שמי שהתפלל

ערבית בליל שב"ק ואשתו לא התפללה אינו יכול להוציאה בקידוש לפי שבכה"ג חיובו בקידוש הוא רק מדרבנן ואילו חיובה הוא מה"ת. ואע"פ דקי"ל אע"פ שיצא מוציא היינו מדין ערבות ונשים להרא"ש אינם בכלל ערבות. מיהו כ' שם להסתפק דאולי כוונת הרא"ש הוא דאין לנשים ערבות אבל לאיש יש ערבות על הנשים וא"כ באופן הנ"ל יכול האיש להוציא את האשה בקידוש. אבל באופן שהאשה התפללה ובעלה לא התפלל לא תוכל להוציאו בקידוש ע"ש. אך בשו"ת רעק"א מהדו"ק סימן ז' חולק עליו ומבאר כוונת הרא"ש דבמצוה שאין האשה חייבת בה מה"ת אין לה ערבות אבל במצוה שהיא חייבת בה מה"ת ודאי שיש לה ערבות וע"כ בקידוש אף שהיא התפללה יכולה להוציא את בעלה בקידוש.

לפרשת וילך

החידושים בדורות האחרונים

בפרק ל"א פסוק י"ט כתוב ועתה כתבו לכם את השירה הזאת. בשבת ק"ד א' איתא א"ל רבנן לרבי יהושע בן לוי אתו דרדקי האינדא לבי מדרשא ואמרי מילי דאפי' בימי יהושע בן נון לא אמרי כותיהו אל"ף ב"י"ת אלף בינה גימ"ל דל"ת גמול דלים ומ"ט פשוטה כרעיה דגימל לגבי דלת וכו', והיינו בכתב אשורית.

ויש שהקשו איך יתכן שלא פירשו זאת בזמן יהושע בן נון, ופירשו ע"פ הגמ' סנהדרין כ"א ב' דבתחילה ניתנה תורה לישראל בכתב עברי ולשון הקודש, חזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב אשורית ולשון ארמי דלפ"ז הא שלא פירשו כן לפי שלא היה אז כתב אשורית. וכע"ז במנחות כ"ט ב איתא בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות וכו', א"ל יש לך וכו' ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש בסוף כמה דורות על כל קוץ וקוץ תילין של הלכות וכו' תשש כוחו וכו' כיון שהגיע לדבר אחד א"ל תלמידיו מנא לך א"ל הלכה למשה מסיני נתישבה דעתו. ובחידושי הגרי"ז שם פירש בזה דתגין לא היה בכתב עברי אלא בכתב אשורית ולכן מרע"ה לא דרש התגין.

ושמעתי מהגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג (שליט"א) [זצ"ל] לפרש הגמ' במנחות באופן אחר דמרע"ה כשראהו דורש על כל תג תילין של הלכות

חשש שיבנה מזה הלכות חדשות ואח"כ כשראה שלא מחדש אלא מרמז את הלכה למשה מסיני בתורה נתישבה דעתו. וכע"ז פירש באוה"ח הקדוש בויקרא פרק ג' פסוק ל"ז יעו"ש. ולפ"ז י"ל נמי בגמ' דגימ"ל דל"ת שזה לא דבר חדש אלא שרימזו הידוע שצריך לגמול חסד. ונפק"מ בזה די' היום ספרים המרמזים על דברים ע"י מספר אותיות וכדו', ופעם לא עשו זאת והיינו שאין הם מגלים דברים חדשים אלא מרמזים מה שידוע.

עניני סליחות וראש השנה

טעה בעת ברכת יקנה"ז

כשיום ב' דר"ה חל במוצש"ק אומרים ביקנה"ז ברוך המבדיל בין קודש לקודש ושמעתי מהגאון רבי יהודה קנר שליט"א לדון במי שחתם המבדיל בין קודש לחול אם צריך לחזור עוד הפעם או לא ואת"ל שכן אי צריך שוב לחזור על בופה"ג, וקי"ל דהמשנה ממטבע שטבעו חכמים חוזר. ויל"ע דאולי כאן לא חשיב משנה דלעולם יו"ט הוי קודש אלא לעומת שבת הוי חול מיהו נראה כיון שמצאנו שבכה"ג הנוסח המבדיל בין קודש לקודש ובמור"ש בין קודש לחול הוי משנה. ולענין לחזור בופה"ג נראה שא"צ כיון שכל מאי דמברך בופה"ג לפני המבדיל הוי שיוכל לשתות וכאן מכח הקידוש יכול לשתות יין בהמשך הסעודה. והעיר הרחש"ק דמ"ט לא נימא שהמבדיל ששינה הוי הפסק בין הברכה לשתיה. והסכים לזה.

הלבן חטאינו כשלג וכצמר

בסליחות מבקשים הלבן חטאינו כשלג וכצמר וכו' יש לבאר בזה מה שמבקשים מה' דהחטא לאחר תשובה יהא כשלג וכצמר, דאינו סותר להא דאיתא בשבת דף ב' ע"ב דמראות נגעים שתים שהם ארבע ופירש"י שם בזה עזה כשלג ותולדתה כסיד שבהיכל, ולבנה כצמר ותולדתה כקרום של ביצה, דמבואר מזה דצבעים אלו הרי הם סימני טומאה, דהנה מצינו בתורה דשם קדוש נאמר הן על דבר קדוש והן על טומאה כמש"כ בדברים פרק כ"ב פסוק ט' לא תזרע כרמך כלאים פן תוקדש המלאה. ונראה לומר בזה בעזהשי"ת דהנה קדושה פירושה הוא דבר המובדל ומופרד רק דתלוי במצב, די' מובדל ומופרש מן הרע ויש מובדל ומופרש מן הטוב, דכע"ז יש לומר הכא נמי דצבע לבן הוא צבע מובדל ומופרש משאר הצבעים וה"נ המצורע הוא מובדל ומופרש כמו שכתוב בדד ישב מחוץ למחנה מושבו, ותשובה נמי ענינה להיפרד מן הרע. דלפ"ז יש לומר דצבע לבן מראה על פירוד והבדלה אלא דתלוי לענין מה דבמצב של תשובה הוה סימן טוב אך מצורע הוי פירוד ח"ו מן הטוב. ואמרת זאת למו"ר הגרי"א שליט"א והסכים לזה.

מעלת ברוב עם בשליח ציבור

ברמ"א בסימן תקפ"א הביא בשם הכל בו יש מקומות שנוהגים שהמתפלל סליחות מתפלל כל היום וכתב במשנה ברורה ר"ל שחרית ומנחה שהמתחיל במצוה אומרים לו גמור ויעו"ש במ"ב די' אומרים שאף דוחה את האבל ובעל יארציט. וצ"ע דביומא דף כ"ו מבואר בהולכת אברים למזבח מחלקים לכמה כהנים כיון דברוב עם הדרת מלך שע"ז שעוד אנשים משתתפים יש הדרת מלך א"כ למה לא אומרים כן אף בתפילה שאדרבא עדיף שיהיו כמה חזנים מצד ברוב עם. ויש לומר דהתם אמרינן שע"ז שעוד בני אדם ישתתפו שעל ידי זה יש ברוב עם משא"כ כאן אין כאן משהו נוסף שע"ז יש ברוב עם אלא הש"ץ מתחלף.

אין דיבור מבטל מעשה

חקרו המפרשים איך יועילו החרטה והודוי לבעל תשובה והלא קי"ל "לא אתי דיבור ומבטל מעשה", והחוטא עשה מעשים רעים. ותירצו ע"פ מה שאמרו חז"ל דהקב"ה עושה את השב כבריה חדשה, ונמצא אם כן שבדיבורו בודוי גרם למעשה גדול, עצום ורב – הפיכתו לבריה חדשה, וממילא התבטלו המעשים הרעים (חיד"א במדבר קדמות מערכת ת אות כא).

מחודדים בפיך

חידונים על פרשיות השבוע והמועדים | הרה"ג רבי מנחם אלינגר שליט"א

וכן מהרה"ג רבי ישעיהו גלינסקי שליט"א, לעילוי נשמת מרת זיוה בת רבי אליעזר הכהן ע"ה

הגר"י גלינסקי שליט"א

לפרשת נצבים

1. שם מסכת בפרשה. [כט, כא]
2. מהיכן בפרשתנו חיוב ללמד בנו לשחות ואומנות? [ל, יט; ירושלמי קידושין א, ז]
3. ברבים חלק מברכת ק"ש בתפילת ערבית וביחיד בפרשתנו המקור למי שמתקצרין ימיו. [ל, כ]
4. בשני פסוקים רצופים בפרשתנו מילה שערכה כמס' פסוקי הפרשה. [כט, יז, יח]
5. שני פסוקים רצופים המסתיימים באותה מילה, הנקראת בשווה מכל צדדיה. [כט, כן, כז]
6. חפץ של מצווה שקשור לחגי תשרי, ר"ת שלו בפרשה [לא כסדרן]. [כט, יז]
7. היכן "נצבים" לראשונה בתורה? והיכן לאחרונה בתנ"ך? והיכן לראשונה נצב? והיכן לאחרונה בתנ"ך? [בראשית יח, ב; מלכים א' ד, ז; בראשית כד, יג; תהילים קיט, פט]
8. "עמו אנכי בצרה" מהיכן למדנו זאת מפרשתנו? [לג, רש"י]
9. היכן דוממים עדים? [ל, יט רש"י]
10. מי שהכהן עושה זאת לשמו בפרשת נשא, הוא עושה זאת לרשע בפרשתנו? [כט, יט; במדבר ה, כג]
11. בפסוק אחד שלוש פעמים דבר והיפוכו. [ל, יט]
12. והיכן בפסוק אחד שני דבר והיפוכו? [ל, טו]
13. חודש מחודשי השנה ר"ת שלו בפסוק בפרשה, וזה רמז לאחד משלשה שמעבירים את רוע הגזירה. [ל, ו; קיצור שו"ע קכח א]
14. מדוע האות ל' במילה "וישלכם" היא ל' רבתי? [כט, כז כלי יקר]
15. הארבעה מחמישה מפרשת לך בפרשתנו. [כט, כב; בראשית יד, ח]
16. אלו אנשים עשו אותם מצבה, ומדוע? [כט, יב רש"י]
17. איזו ברכה מביאה קללה? [כט, יח, יט רש"י]
18. מה שאמרו על האף זה בגלל האוזן. [כט, יט רש"י]
19. חמש מילים רצופות המסתיימות באותה אות. [כט, ט]
20. המקור שממנו למדנו שעשו נשק את יעקב בכל ליבו או שלא, מלמד בפרשתנו שלא יענשו עד שקיימו את מה שנצטוו בפרשה שעברה. [כט, כח רש"י; כז, יב; בראשית לג, ד]
21. איזה איבר נופל על הספר? [כט, כ רש"י בסופו]
22. איזה פסוק בפרשה נאמר על מחזיר אבידה לכותי? [כט, יח; סנהדרין עו:]
23. קטע מפסוק בפרשתנו הזהה לקטע מפסוק בפרשת ואתחנן, שאותו למד מנשה מאביו בבית הכנסת ועל ידו ניצל. [ל, ב; ד-כט, ל; ירושלמי סנהדרין י, ב]
24. פסוקים מהפרשה שאמר יהושע בעקבות שכחת שלושת אלפים הלכות. [ל-יב, יג; תמורה טז.]

25. על איזה פרי אין מברכים "בורא פרי האדמה" או "בורא פרי העץ"? [ל, ט]
26. פסוק מהפרשה שעל ידו הוכרע מחלוקת בהלכות טהרות. [ל, יב; ב"מ נט:]
27. מילה בת ארבע אותיות שמנוקדת כולה בקמץ. [כט, יח]
28. התורה לא תמצא במי שרחבה דעתו כמו הים, מהיכן למדו זאת בפרשתנו? [ל, יג; איוב יא, ט; עירובין נה.]
29. שני איברים בפסוק אחד. [ל, יד]
30. אותו איבר שלש פעמים בפסוק אחד. [ל, ו]
31. בדומה לשורה ב"לכה דודי" פסוק מהפטרותנו. [ישעיהו סב, ה]

לראש השנה

32. איזו מילה אומרים פעמיים בעשרת ימי תשובה? רמז: מס' 28. [קיצור שו"ע קכט א]
33. מה שמחלקים בליל הסדר לא אוכלים בראש השנה. [קיצור שו"ע קיט, א; קכט, ט]

34. איזו מילה שאומרים בעש"ת בב' ברכות משמונה עשרה, אם לא אמר אותה: באחד חוזרים ובאחד אין חוזרים? [קיצור שו"ע קכט, ג]
35. היכי תמצוי שיאמרו פעמיים קדושה באותה תפילה? [קיצור שו"ע קכט, ג]
36. היכן אומרים הקל הקדוש בראש השנה? [והקל הקדוש נקדש בצדקה]
37. היכי תמצוי שבמקום המלך הקדוש אמר הקל הקדוש, ואינו חוזר אף שעבר כדי דיבור? [קיצור שו"ע קכט, ד]
38. מה אין אומרים ביום ראש השנה ואומרים בליל שני של ראש השנה? [קצור שו"ע קכט, ח]
39. מה שנתן רב יהודה עושים בר"ה. [קיצור שו"ע קכט, ט, הגדה של פסח]
40. ברכה מפרשת כי תבוא נאמרת על אחד מהסימנים בר"ה. [דברים כח, יג; קכט, ט]
41. אחד מעשרה דברים שנבראו בע"ש בין השמשות, לזכרו נהגו לעשות בסימנים בר"ה. [קיצור שו"ע קכט, ט; פרקי אבות]
42. איזה דבר אין אוכלין בר"ה בגלל הגימטריא שלו? [או"ח תקפ"ג, ב] למרות שהוא בגימטריא טו"ב? ומי שאל שאלה זו? [ישעיהו יא, א רש"י הערת המעתיק]

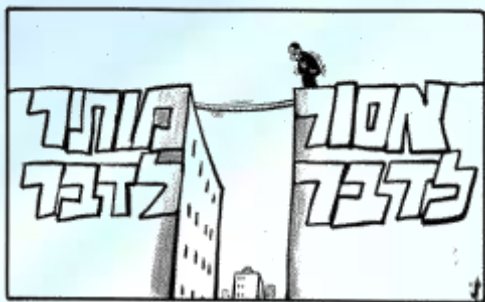
43. היכן 'חטאנו' אינה וידוי? [קיצור שו"ע קכט, יא]
44. על איזה זמן כתב הקיצור שו"ע שאין לשמש להכריז 'השתיקה יפה בשעת התפילה'? [קיצור שו"ע קכט, יא]
45. מי בא להעיר ישנים ולא עובר על גזל שינה? ומתי נהגו לא לישון? [רמב"ם תשובה ג, ד; קיצור שו"ע קכט, טו; שו"ע או"ח תקפ"ג, ב]
46. אלו שני מנהגים בראש השנה קשורים לדגים? [קיצור שו"ע קכט, ט; קכט, כא]
47. חוץ מתקיעת שופר, איזה מנהג לא עושים בר"ה שחל בשבת? [קיצור שו"ע קכט, כא]
48. שניים משבעה בסימני ר"ה. [שו"ע או"ח תקפ"ג, א ובהג"ה]
49. היכי תמצוי ראש השנה לא בשבת, ואין מצוות תקיעה בשופר? [מסכת ראש השנה א, א]
50. בהקשר למה מופיע חנוכה במשניות ראש השנה? [ראש השנה א, ג]
51. הדין בראש השנה נעשה באופן שעושים את מה שא' באלול הוא ראש השנה שלו. [מסכת ראש השנה פרק א' משנה א', פרק א, ב, ברטנורא; ראש השנה טז]
52. איזה רופא בא להעיד על קידוש החודש? [ראש השנה א, ז]
53. פסוק מפסוקי דזמרה של שבת, ממנו לומדים על אופן הדין של ראש השנה. [משניות ר"ה א, ב; תהילים לג]
54. מי חיבר את המשפט הבא: "תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה"? [מגילה לא:]

הרה"ג רבי מנחם אלינגר שליט"א

חידון א-ב לפרשת וילך עם רש"י

- א. משם, היה קורא המלך, בְּהַקְהֵל (לא, יא)
- ב. עליה עמד המלך בקריאתו בתורה (לא, יא)
- ג. פירוש "נְכַר הארץ" (לא, טז)
- ד. יתכן, שעליו היה מונח ספר התורה (לא, כו) מילה נרדפת ל-מנהיג (לא, ז)
- ה. שירה, שיש לשננה (לא, יט)
- ו. מילות סיום שירת האזינו (לא, יט)
- ז. הם יהיו עם יהושע - ליעצו (לא, ז)
- ח. באותו יום, לא הקהלו באמצעותם (לא, כח)
- ט. באו, כדי לתת שכר למביאייהם (לא, יב)
- י. לא השתמש בחוצרות של משה (לא, כח)
- כ. לא אירע למשה, בזקנותו (לא, ב)
- ל. לצורך זה הוקהלו האנשים (לא, יב)
- מ. נסתמו למשה, ביום מותו (לא, ב)
- נ. מה אירע למשה, בתאריך מותו (לא, ב)
- ס. בחג זה ישנה מִצְוָה, פעם בז' שנים (לא, י)
- ע. משמעות נוספת למילה "אֶת" (לא, ז)
- פ. שם, עמד עמוד הענן (לא, טו)
- צ. ד' ישים עצמו כאינו רואה את... (לא, יז)
- ק. במה נוהג דין שביעית בשמינית (לא, י)
- ר. ניטלה ממש וניתנה ליהושע (לא, ב)
- ש. אין, ביום המות (לא, כח)
- ת. חביב על אדם, כגופו (לא, כט)

החפצים בחיים

הלכות לשון הרע ורכילות לילדים, נערך עם איורי הרב יונתן גרשטין שליט"א
המדור נועד לעורר את לב המעיינים, לענין הלכה למעשה יש לשאול מורה הוראה מוסמך

ו. 'מרגליות שאול' - חידושים והתכתבויות מגדולי הדור, מכתבי הגאון הצדיק שאול מרגליות זצ"ל. באדיבות בני משפחתו שיבדלחט"א, והרה"ג רבי מרדכי שמחה ברנט שליט"א.
ז. 'מתיקות השבת' - דרשות, פנינים, משלים וסיפורים, בענייני שבת, מתוך סדרת הספרים הנפלאה 'ומתוק האור', מאוצרו הגדול של הרה"ג רבי שלמה לויןשטיין שליט"א.
ח. 'שתולים בבית ה' - עניני חינוך, מהרה"ג רבי יחיאל פליסקין שליט"א.
ט. 'ביאורי תפילה' - כוונות ופירושים על דרך הפשט בתפילה, מתוך הספר 'תפילת כל לב', מאת הרה"ג רבי אריה יהודה פרידנר שליט"א.

מדורי הפרשה:

י. 'אוצרותיהם אמלא' - פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'אוצרותיהם אמלא', מדרשותיו של מגיד המישרים הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א.
יא. 'פניני פרשת השבוע' - פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'פניני פרשת השבוע', מאת מגיד השיעור הרה"ג רבי אשר קובלסקי שליט"א.

יב. 'עשרה מי יודע' - קושיה בעניני הפרשה עם עשרה תירוצים, מתוך 'קונטרס התשובות' בקובץ 'עיון הפרשה' [וכל הזכויות שמורות להם], בעריכת יהושע לינטופ. ועוד שותפים על הפרשה מהרבנים הגאונים: רבי יהודה שמחה סטורץ שליט"א, ורבי שלום חזקיה שליט"א.

יג. 'ווארטים וסיפורים' - לשולחן השבת והחג, מהרבנים הגאונים: רבי שלמה קולדצקי שליט"א, רבי ברוך רובין שליט"א, רבי חיים איזנבאך שליט"א. יד. 'מחודדים בפוך' - חידות לפרשת השבוע, מהרבנים הגאונים: רבי ישעיהו גלינסקי שליט"א, ורבי מנחם אלינגר שליט"א.

טו. 'סיפור ושאלה בצידו' - לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פירוש רש"י, מתוך העלון 'האיחוד בחידוד'. פתרון החידה מובא בגליון הבא.
טז. 'החפצים בחיים' - הלכות לשון הרע ורכילות, בעריכת ד. ל. ע"פ איורי הרב יונתן גרשטין שליט"א.
הקובץ כולו מעוטר באיורי המאייר התורני הנודע הרב יונתן גרשטין שליט"א, תשואות חן לו.

© כל הזכויות שמורות לעורך, ולשאר המחברים לפי הענין. אסור להעתיק חלקים מקובץ זה ללא רשות מפורשת בכתב [ניתן להעתיק הקובץ בשלימותו].

הקובץ לעילוי נשמת

מרן רבינו אהרן יהודה ליב שטינמן ב"ר נח צבי זצ"ל □ מרן רבינו שמריהו יוסף חיים ב"ר יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל □ מרן רבינו ירחמיאל גרשון אדלשטיין ב"ר צבי יהודה זצ"ל □ מו"ר הגאון רבי אברהם סטפנסקי ב"ר מיכאל זצ"ל □ הרה"ג ר' שאול חיים דב מרגליות ב"ר ישראל שלמה פייבל זצ"ל □ סבי הרה"ג ר' דב יצחק הכהן לינטופ ב"ר שמואל פרץ זצ"ל □ סבתי מרת יוכבד ע"ה ב"ר אריה זצ"ל □ סבי הרה"ג ר' אהרן דוד הכהן מלאכי ב"ר חיים יצחק זצ"ל □ סבתי מרת רבקה ע"ה ב"ר אברהם יששכר זצ"ל □ סבי הרה"ג ר' יעקב אריה הלוי הורן ב"ר שלום זצ"ל □ סבתי מרת מרים ע"ה ב"ר משה זצ"ל □ סבי הרה"ג ר' עמנואל פילץ ב"ר יצחק מרדכי זצ"ל □ סבתי מרת מלכה פילץ ע"ה ב"ר אברהם זצ"ל □ מרת אינא רבקה ולדנברג ע"ה ב"ר משה זצ"ל □ הרבנית רחל גנס ע"ה בת הר"ר יוסף זצ"ל □ הרה"ג ר' משה מונק ב"ר אליקים ישראל זצ"ל □ מרת אלישבע מונק ע"ה ב"ר נפתלי הלוי זצ"ל

ללעוג על שיעור תורה

אסור ללגלג על שיעור תורה או על דרשה ששומעים.

זכרו! כל אחד נהנה ממהו אחר: יש אוהבים סיפורים, יש אוהבים פירושים, ויש שנהנים ממשלים. אם אני לא מרוצה מהדרשה זה לא אומר שהיא לא מענינת...

בס"ד

דוגמא להלכה:

11

ההלכה מצוירת:

אודות הקובץ וזכויות יוצרים

קובץ זה יוצא לאור בס"ד מדי שבועיים, ומופץ בעיקר בדוא"ל, ובו ששה עשר מדורים:

מדורים מגדולי ישראל, וענינים שונים:

- א. 'אורות אילת השחר' - עובדות והנהגות ותשובות, ממרן ראש הישיבה הגאון רבי אהרן יהודה ליב שטינמן זצוק"ל, מסדרת הספרים 'כאיל תערוג'.
- ב. 'חיים של תורה' - שו"ת ממרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל. חלק ניכר מהדברים מתוך סדרת הספרים 'מועדי הגר"ח', בעריכת הרה"ג רבי מתתיהו גבאי שליט"א. המדור באדיבות מכון גס' אני אודך, בראשות הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א.
- ג. 'הדרכות וחיוזקים' - ממרן ראש הישיבה הגאון רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוק"ל, מסדרת הספרים 'דרכי החיוזק'.
- ד. 'מתיקות התורה' - חידודי הלכה ועובדות הלכתיות, ממרן עמוד ההוראה רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, מסדרת הספרים 'חשוקי חמד'.
- ה. 'אוצר היסודות והחקירות' - חקירות ויסודות מרבתינו מעתיקי השמועה, מסודרים לפי סדר הא-ב. מתוך הספר 'דרישה וחקירה' בעריכת יהושע לינטופ.